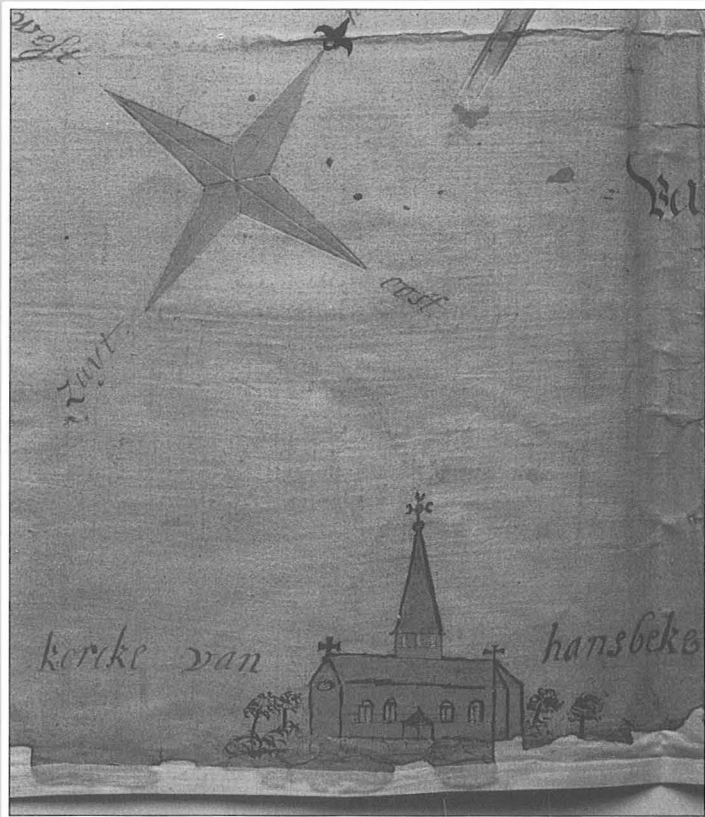

HET LAND VAN NEVELE

Driemaandelijks tijdschrift van de heemkundige kring

december 1998

jaargang XXIX

aflevering 4

Afgiftekantoor 9850 Nevele

HET LAND VAN NEVELE

Heemkundig tijdschrift voor
Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem,
Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, Sint-Martens-Leerne, Vinkt en Zeveren
Het Land van Nevele is een uitgave van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele" v.z.w.

Abonnementen en lidgeld 1998

Abonnementen op *Het Land van Nevele* lopen over een jaargang van vier nummers. Bij nieuwe abonnementen in de loop van het werkjaar worden de vorige nummers, indien nog voorradig, nagestuurd. Oudere nummers vanaf 1970 zijn nog beschikbaar.

Lidgeld 1998

600 fr. (+ 100 fr. buitenland) over te schrijven op rekening 000-0627981-03 of 290-7431460-20 van "Het Land van Nevele" v.z.w., Beentjesstraat 24, 9850 Poesele.

Steunend lid 1998

Vanaf 1000 fr.

Redactieadres

J.Luyssaert, Veldestraat 26, 9850 Merendree

Tijdschriftadministratie

L.De Ruyck, Heiste 45, 9850 Landegem

Ledenadministratie

A.Bollaert, Beentjesstraat 24, 9850 Poesele

Opmaak

C.De Groote, Landegem

Druk

Beschutte Werkplaats "Nevelland", Nevele

De auteurs, en niet de uitgever, zijn verantwoordelijk voor hun bijdragen en illustraties.

Bij de kaftfoto: Fragment uit de "chaerte figurative" van 1660 met de kerk van Hansbeke
(RAG, Fonds "Kaarten en Plans", nr. 1785)

HET LAND VAN NEVELE

december 1998

jaargang XXIX

aflevering 4

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

A. MARTENS, De Bellemse enclave binnen de parochie van Hansbeke	271
D. PIETERS (S. De Grootte), Petrus Bruyneel (°1816-† 1847) uit Meigem: soldaat bij vijf naties en zes maal deserteur	289
G. VAN STEENKISTE, Over pastoor Stockman in Zeveren	301
P. HUYS, Nog over de manslag op Gheeraert Tuytschaevere te Leerne (1606)	312
J. LUYSSAERT, Oorlogsrelaas van Florimond Pynaert, de Landegemse vrijwilliger 1914-1918	319
A. BOLLAERT, Kunst in het Land van Nevele (III) MONI.CA	357
Verslagen	364

DE BELLEMSE ENCLAVE BINNEN DE PAROCHIE VAN HANSBEKE

De Bellemse enclave

In het Ancien Regime maakten onze voorouders enerzijds deel uit van een “parochie” als leden van de kerkelijke gemeenschap, terwijl ze anderzijds onderworpen waren aan het gezag van een wereldlijke heer als ingezetene van een “heerlijkheid”.

De grenzen van de parochie en de heerlijkheid vielen vrijwel nooit samen. Een heerlijkheid strekte zich meestal uit over verschillende parochies of over delen van parochies, en omgekeerd lagen binnen de grenzen van een parochie vaak delen van verschillende heerlijkheden. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de heren van de heerlijkheden met elkaar in botsing kwamen aangaande de uitoefening van hun rechten in grensgebieden of enclaves¹.

De heerlijkheid van Hansbeke had enclaves in Sint-Martens-Lerne, Sint-Maria-Lerne, Deurle, Waregem, Bachte, Deinze, Meigem, Aarsele, Kane-gem en Ruiselede. Daarentegen lagen in de parochie van Hansbeke enclaves van de heerlijkheden van Merendree en Vinderhoute, van Zomergem, Nevele en Bellem².

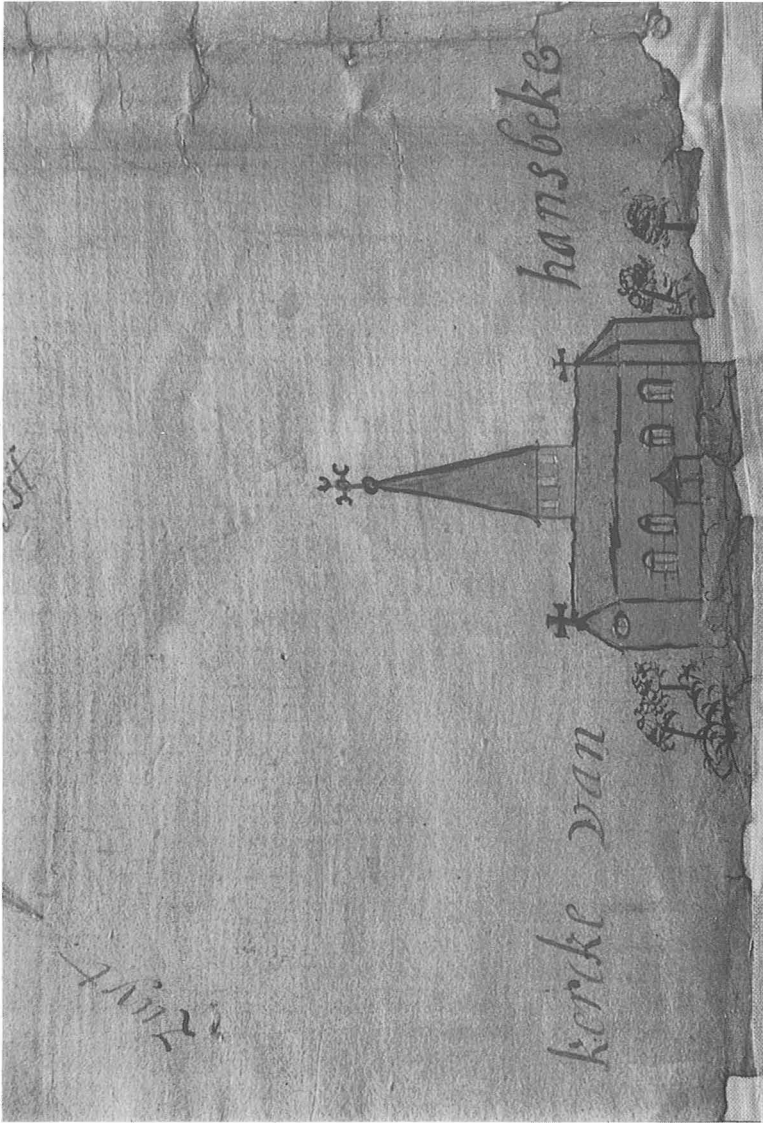
De Bellemse enclave binnen de parochie van Hansbeke lag in het noord-westelijk grensgebied. Ze omvatte de zone tussen de Bellembeek (die de natuurlijke grens vormde tussen de parochies van Hansbeke en Bellem), de Hammestraat, de Veldstraat, de Kippendonkstraat, de Reibroekstraat, de Krommestraat, de Karmenhoekstraat en het zogenaamde Moerstraatje tot aan de Bellembeek³. Twee vertegenwoordigers van de enclave binnen Hansbeke zetelden in de schepenbank van de heerlijkheid van Bellem⁴.

1. DE REUCK D., *Geschiedenis van Bellem. Eerste deel. Hoofdstuk IV. De lokale instellingen*, Aalter, 1994, blz. 133.

2. DE POTTER F. en BROECKAERT J., *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, Gent, 1867, Zesde deel, blz. 13, 17, 18.

3. DE REUCK D., *a.w.*, blz. 171.

4. DE REUCK D., *a.w.*, blz. 148, 149, 191-195.

Afb. 1

De heren van Bellem hebben in deze enclave *van allen ouden ende immemorialen tijde gheëxerceert ende geproffiteert alle sorte van jurisdictie*⁵. In de tweede helft van de 17e eeuw nochtans betwistte Philip Albert de Guernoval, baron van Ekelsbeke heer van Hansbeke Akspoele etc., herhaaldelijk voor de Raad van Vlaanderen de jurisdictie die Karel Rym, baron van Bellem en Schuurvelde, binnen de parochie van Hansbeke bezat⁶.

Een figuratieve kaart

In het fonds “Kaarten en Plans” van het Rijksarchief te Gent bevinden zich twee kaarten die het grensgebied tussen Hansbeke en Bellem bestrijken, namelijk de nummers 1299 en 1785. Mogelijk behoorden deze kaarten oorspronkelijk bij een of ander bundel processtukken dat aan de Raad van Vlaanderen in verband met de rechtsgedingen tussen de heren van Hansbeke en Bellem voorgelegd werd.

De eerste kaart, een *chaerte figurative* met afmetingen $h = 0,50$ m, $l = 1,00$ m, werd in 1660 opgemaakt door de gezworen landmeter Roelandts *ten versoucke van Sieur Anthone Scherelinck bailliu ende Sieur Jacques Goossens greffier* van de heerlijkheid van Hansbeke. Ze geeft een overzicht *van diversche hofsteden ende landen, mersschen ende bosschen gheleghen op de prochie van bellem ende hansbeke*.

De tweede kaart, met afmetingen $h = 0,44$ m, $l = 0,52$ m, is een fragment van de vorige kaart, vermoedelijk het veldwerk dat door de landmeter op het terrein gemaakt werd.

Op beide kaarten staat een windroos en een naïeve schets van de kerk van Hansbeke tussen enkele (appel?)bomen. De tekening toont een kerkschip met rondbogige ramen, een oostelijke abside en een vieringtoren met spitse torennaald (afb. 1).

Omdat het eerste (straten)plan van Hansbeke (opgemaakt door landmeter Joos De Deken senior) pas dateert uit 1700, is de oudere fragmentarische kaart

⁵. DE REUCK D., *a.w.*, blz. 171.

⁶. RAG, RVV, nrs. 12844, 13719, 15954, 16020.

uit 1660 van het noordwestelijke grensgebied van Hansbeke interessant, vooral als verduidelijking en aanvulling van het *jaerboek ofte ghebruykboek* van Hansbeke uit 1643 of daaromtrent⁷.

Deze kaart geeft een parcellering van de beschouwde grensstreek. De verschillende percelen dragen een nummer en nadere gegevens over de aard van het perceel (hofstede, land, meers, bos) en over de eigenaar(s). Ze vermeldt ook enkele straatnamen en toponiemen, evenals meerdere eigendoms-overdrachten en een paar filiaties. Ze vormt een schakeltje in de wordingsgeschiedenis van Hansbeke.

Omwille van de heemkundige en genealogische waarde worden de teksten, ingevuld op de Roelandts-kaart uit 1660, integraal overgenomen (cursief), groepsgewijze opgedeeld, gesitueerd en door ons aangevuld met enkele bijkomende gegevens.

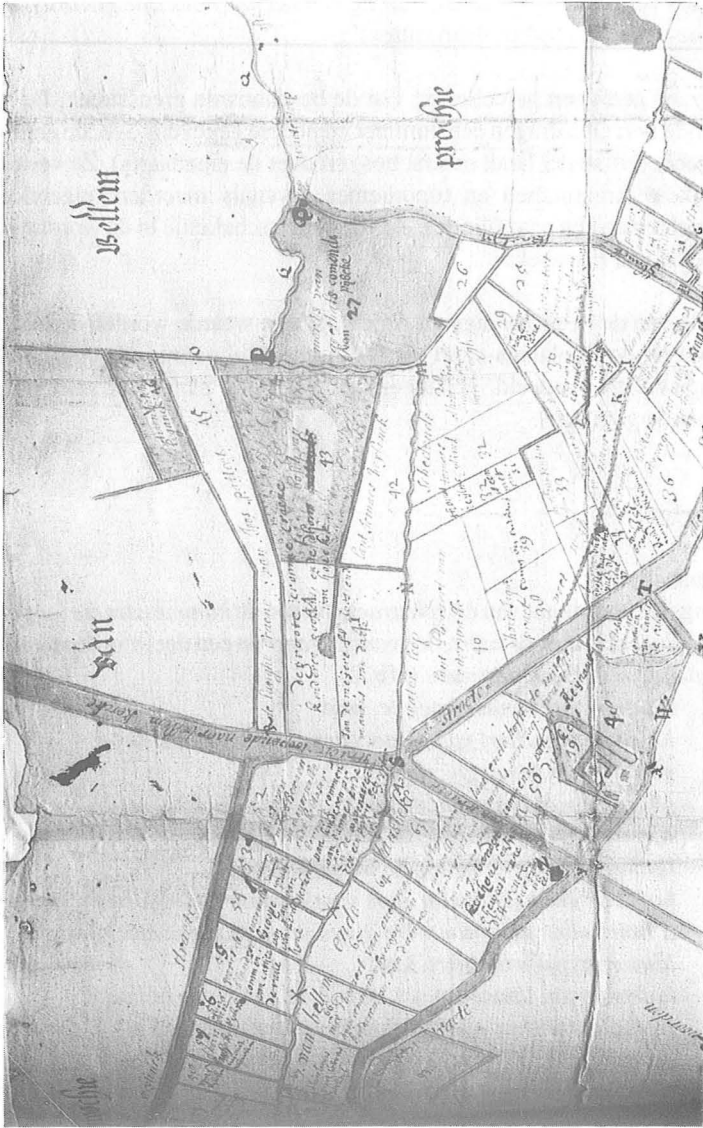
Transcript

Op Hansbeke

– Langs de noordkant van de *veltstraete* tussen de *hamme-straete loopende van hansbeke naer de vaert*, de *yvanckstraete* en een deel van de *voetwegh loopende naer hammestraete* (afb. 2).

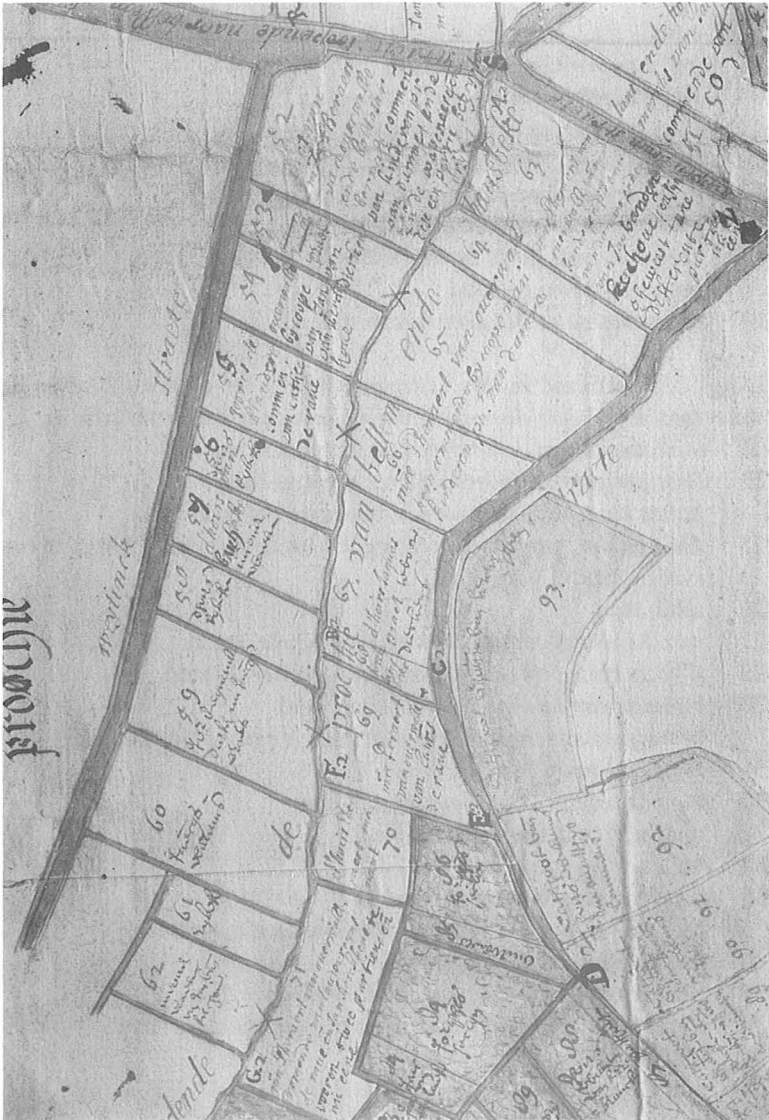
- 1 *Lauwereyns vander haeghe*, land
- 2 *hofste van geraert van renterghem*, behuisde hofstede
- 3 *geraert van renterghem*, land
- 4 *gheraert van renterghem*, land
- 5 *Ruysscherken*, behuisde hofstede
- 6 *lauwreys de rave*, behuisde hofstede
- 7 *hofstede ende landt van Joos vandenputte ende gheraert braet*
- 8 *d'hoirs elias de brabantere ghenomt het langhe stuck*, land
- 9 *lauwe(reyn)s standaert*, land
- 10 *hofstede van lauwe(reyn)s standaert*, behuisde hofstede
- 11 *fran(cie)s willem ofte geert van renterghem*, land
- 12 *Jo(ncke)r Ph(i)l(ip)s Seclyn nu lauw(erey)s van(der) haeghe*, land

⁷. RAG, fds Hansbeke, nr. 5.

Afb. 3

- 13 *L(ieve)n neyt te vooren P(iete)r Anth(oni)s*, land
 - 14 *Theodoor van(der) meersch van J(onck)er P(iete)r de dois* (sic), dreef
 - 15 *lant van pie(te)r anthunis*
 - 16 *Jan fs xtoffel martens*, land
 - 17 *matheys lammens van Joos willems causa uxoris* (Elisabeth Willems fa Joos), land
 - 18 *baltasar bernage van pie(te)r vande putte*, land
 - 19 *gheraert van renterghem*, land
 - 19b huisje op cyns langs de overkant van de straat
 - 20 *baltasaer bernage*, land
 - 21 *pieter anthunis, het distelbilcxken*, land
- Langs de noordkant van de *veltstraete* tussen de *yvanckstraete* en de *waterloop* schedende de *prochie van bellem ende hansbeke* (afb. 3).
- 22 *winnebroot van de kinderen pieter meecx*, land
 - 23 *Joos patteet van Jo(ncke)r Phls secleyen*, land
 - 24 *hofste kinderen pieter meecx*, behuisde hofstede
 - 25 *Joos pateet, geraet van renterghem ende Jo(ncke)r Jaspert van rybeke*, land
 - 26 nihil, land
 - 27 *merchs van goethals comende van rybeke*, meers
 - 28 *d'hoirs elias de brabantere, den varenbergh*, land
 - 29 *bernage van lauw(ereyn)s de rave*, land
 - 30 *bernage commen(de) alsvooren ende is een met nr. 29*, land
 - 31 *tomaes eylinck*, land
 - 32 *thomas heylinck, is een met nr. 31*, land
 - 33 *gher(aer)t van Renterghem*, land
 - 34 *baltasar bernage*, land
 - 35 *bernage van winnebroot*, land
 - 35b *robrecht ende pieryne kerrebrouck nu boele*, land
 - 36 *baltasar bernage*, land
 - 37 *bernage vuten hoofde van catalijne de rave*, land
 - 38 *d'hoirs Ja(c)qu(e)s Praet comen(de) van dierkens*, land
 - 39 nihil, land
 - 40 *lant Gheraert van overwalle*

Afb. 4

Op Bellem

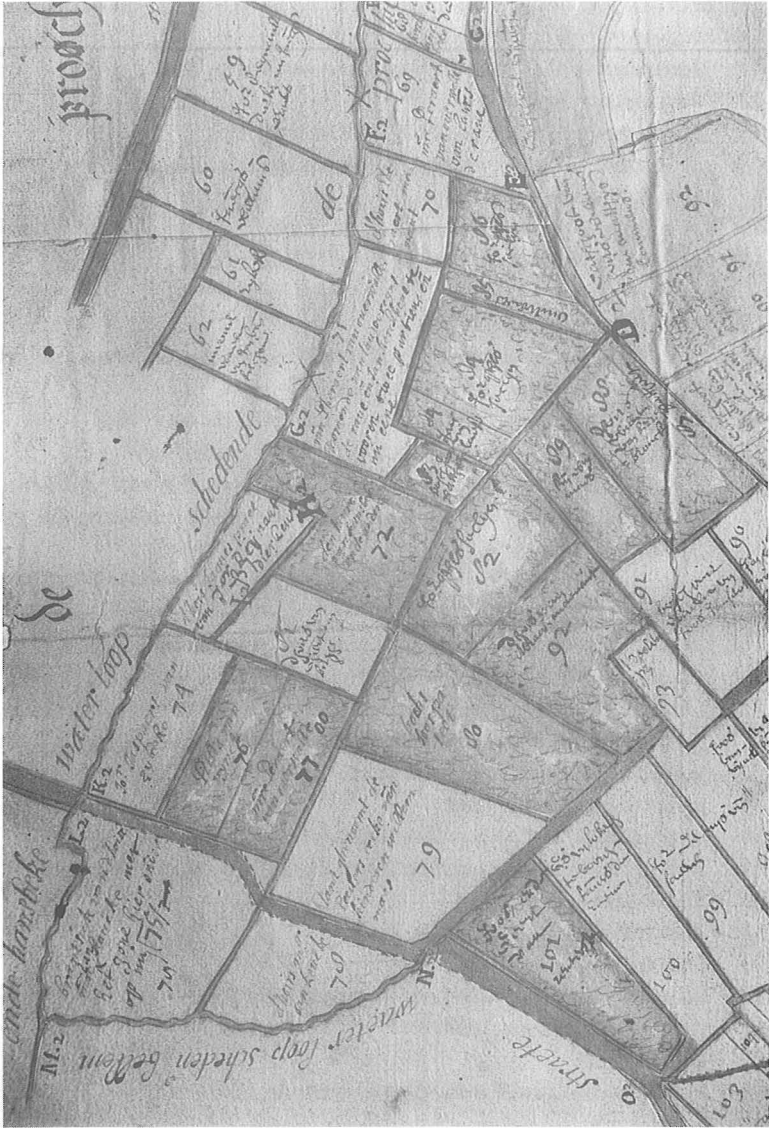
- Ten noorden van de *waterloop ofte beke* op de oostkant van de *straete loopende naer bellem kercke* (afb. 3).
 - 41 *Jan de meyere fs Joos ende maurus van daele*, land
 - 42 *lant tomaes heylinck*
 - 43 *bosch van goethals* (goethals doorstreept), bos
 - 44 *de groote cromme craene, kinderen goossens ende dhoirs van houcke*, land
 - 45 *de langhe craene, van Joos Patteet*, land
 - 46 *xtiaen leganck bosch*, bos

Op Hansbeke

- Op de zuidkant van de *veltstraete* nabij de driesprong aan het noordelijk uiteinde van de *kippendonckstraete* (afb. 3).
 - 47 *baltasar bernage commende van laur(eyn)s de rave*, land
 - 48, 49, 50, 51 *lant ende hofstede mitsg(ader)s merchs van Ja(c)q(ue)s Praet commende van J(onck)er Reynart dierkens*,
48 meers, 49 omwald buitengoed en behuisde hofstede, 50 en 51 land

Op Bellem

- Ten noorden van de *waterloop schedende de prochie van bellem ende hansbeke* op de zuidkant van de *weytinckstraete* (afb. 4).
 - 52 *lant van m(eeste)re Gheraert van overwalle ende baltasar bernage commen(de) van(de) kinderen p(iete)r van damme ende l(ieve)n de waepenaere en(de) dese een partie begrijpter drije*, land
 - 53 *praet van dierkens*, land
 - 54 *overwalle bij coope van Jan van(de) kerckhove*, land
 - 55 *Jooris de blandere commende van Cath(e)l(ijn)e de rave*, land
 - 56 *dhoirs van rybeke*, land
 - 57 *dhoirs rybeke nu overwalle*, land
 - 58 *dhoirs rybeke*, land
 - 59 *Jo(ncke)r Reynaert dierkens nu Jaecq(ue)s Praet*, land
 - 60 *Jaecq(ue)s willems*, land
 - 61 *rybeke*, land
 - 62 *nu overwaele van Jan van(de) kerckhove*, land

Afb. 5

Op Hansbeke

- Ten zuiden van de *waterloop schedende de prochie van bellem ende hansbeke* tussen de *catschootstraete* en de *moerstraete* (afb. 4 en 5).
- 63 *m(eeste)re Gheraert van overwalle van(de) kinderen pieter van damme ende van Jan vanden kerchove en(de) sijn gheweest twee differente partijen nu een*, land
- 64, 65, 66 *mre Gheraert van overwalle hem commende bij coope van(de) kinderen pie(ter) van damme*, 3 partijen land
- 67 *dhoirs Jaques praet tevooren dierkens*, land
- 68 *kercke hansbeke*, land
- 69 *mre Geraert van overwalle van laur(eyn)s de rave*, land
- 70 *dhoirs Geraert manaut*, land
- 71 *mre Gheraert van overwalle comende van lauwereyns de rave en(de) Jan kerchove tevooren twee partijen en(de) nu eene*, land
- 72 *den heere van hansbeke ende andere*, bos
- 73 *dhoirs Jaques praet van J(onck)er Reynart dierkens*, land
- 74 *Jo(ncke)r Jaspert van rybeke*, land
- 75 *brants(t)ick van dhoirs mre Jan koucke met het gone hier onder op nr 78*, land
- 76 *Gillis van vinct*, bos
- 77 *mre Geraert van overwalle*, bos
- 78 *dhoirs mr Jan Koucke*, land
- 79 *lant ghenoomt de leeners eecke van (de) kinderen willem maes*, land
- 80 *bochs Joos pateet*, bos
- 81 *dhoirs van Ghe(ra)ert van berghe*, land
- 82 *Jo(ncke)r Philips Seclyn*, bos
- 83 *bosch Joos pattheet*, bos
- 84 *Jan van laeke*, bos
- 84b *Jo(ncke)r Phls Seclyn*, bos
- 85 *overwaele*, bos
- 86 *Jo(ncke)r Phls Seclyn*, bos
- 87 *pattheet*, bos
- 88 *dhoirs willem van kerrebrouck*, bos
- 89 *k(indere)n w(ille)m maes*, bos
- 90 *Jan gijssels nu Joos pattheet*, land
- 91 *bosch overwaele van Joos Jansens*, land
- 92 *dhoirs van Abra(h)am maenaut*, bos
- 93 *t'doolengen*, land

Afb. 6

- 94 *Joos pattheet*, bos
 95 *Joos van vinct van Joos coddens*, bos
 96 *Joos sutterman*, land
 97 *vi(du)a en(de) kin(deren) mre Jan coucke*, land
 98 *Joos van vynck*, land
 99, deel 98 *Jo(ncke)r Denys van(der) saeren*, land
 100 *G(illi)s van loke tevooren Laurs de raeve*, land
 101 *Joos ende Gheert van renterghem*, bos
- Langs de noordkant van de *reybrouckstraete* (huidige Karmenhoekstraat) nabij de *moerstraete* (afb. 6)
- 102 *Jo(ncke)r Jaspaert van rybeke*, land
 103 *Luycas de wilde*, land
 104 *de k(indere)n wille)m maes*, land
 105 *van(der) saeren*, land
 106 *sutterman*, land
 107 *dhoirs elias van(de) walle*, bos
 108 *Jan bekaert*, behuisde hofstede
 109 *dhoirs Arent van hulle nu G(uilla)m de bruyne*, behuisde hofstede
 110 *pattheet*, bos
 111 *kinderen elias van(de) walle*, bos
 112 *G(uilla)m de bruyne*, behuisde hofstede
 113 *dhoirs mre Jan coucke*, land
 114 *dhoirs mre Jan coucke*, land
 115 *dhoirs Jan van(de) kerchove*, land
 116 *de kercke van bellem*, behuisde hofstede
 117 huisje op cyns aan de noordkant van de straat
- Langs de zuidkant van de *reybrouckstraete* (huidige Karmenhoekstraat) nabij de *crommestraete* (afb. 6).
- 118 nihil, land
 119 *dhoirs van Baudewijn maenaut*, behuisde hofstede
 120 *dhoirs S(ieu)r Joos pattheet commende van mr Franciscus diericx pastor*, land
 121 *dhoirs pattheet*, land
 122 *dhoirs pattheet*, land
 123 *dhoirs Sr Joos pattheet*, land
 124 *Gillis van vynct*, land

- 125 huisje op cyns aan de zuidkant van de straat
 126 *G(illi)s van vinct*, land
 127 huisje op cyns aan de zuidkant van de straat
 128 *Adriaen van(de)walle*, land
 129 *Jo(ncke)r Jasp(aert) van rybeke*, land
 130 *Joos Jansens*, land
 131, 132, 133 *den procur(eur) ombeele?*, 3 partijen land langs de
 “crommestraete”
- Tussen de *catschootstraete* en de *vissenhaeghe gracht* (naderhand erbij getekende percelen) (afb. 5 en 6).
 zonder nummer *den grooten peerdebilck van Jo(ncke)r van der saeren, het cleen peerdebilcxken*, vermoedelijk zaailand
 81', 81'b *lant van(de) kercke van bellem*, land
 82' *lant heindr(ick) veerdeghem van mr Jan Coucke ghen(ompt) den catschoot*, land
 83', 84', 85' *drij partijen vande w(eduw)e goetals go-men(de) van Jan vande kerchove ghen(ompt) den catschoot*, 3 partijen land
 86' *dhoirs pattheet nu Jan ghijsels*, land
 86'b *maurus van daele*, land
 87' *catschoot dhoirs praet van Jo' Reynaert dierkens*, land
 88', 89' *catschoot Gheer(aer)t van houcke ende de kin(deren) Gheert de brabantere*, 2 partijen land
 90', 91' *catschoot Gheert van houcke ende nicolaus kerse*, 2 partijen land
 92' *catschoot van(de) hoirs willems nu matthijs lammens*, land
 93' *catschoot Gheert van renterghem*, land

Index van straatnamen, waterlopen en toponiemen

Straatnamen

catschootstraete, crommestraete, hammestraete loopende van hansbeke naar de vaert, yvanckstraete, kippendonckstraete, leendreve, moerstraete, reybrouckstraete, straete loopende naar bellem kercke, straete ghenoeemt de vel(t)straete, veltstraete, voetwegh naar hammestraete, voetwegh loopende naar de hammestraete, weytinckstraete.

Waterlopen

vaert van Ghendt naer Brugghen, waterloop ofte beke, waterloop schedende bellem ende hansbeke, waterloop schedende de prochie van bellem ende hansbeke

Plaatsnamen

(het getal verwijst naar het volgnummer van de percelen)
brants(t)ick 75, den catschoot 82'-85', 87'-93', de langhe craene 45, de groote cromme craene 43, 44, het distelbilcxken 21, t'doolengen 93, lant gheuoemt de leeuvers eecke 79, hamme lynde, het cleene peerdebilcxken 80', den grooten peerdebilck 80', het langhe stuck 8, den varenbergh 28

Index van persoonsnamen

(het getal verwijst naar het volgnummer van de percelen)

Anthonis Pieter 15, 21
Bekaert Jan 108
Bellem kerk 116, 81', 81'b
Bernage Baltasar 18, 20, 29, 30, 34-37, 47, 52
Boele 35b, 131-133
Braet Gheraert 7
Coddens Joos 95
Coucke Jan (hoirs) 75, 78, 97, 113, 114, 82'
De Blandere Jooris 55
De Brabanter Elias (hoirs) 8, 28
De Brabanter Gheert (kdrs) 88', 89'
De Bruyne Guilliam 109, 112
De Meyere Jan fs Joos 41
De Rave Cathelijne 37, 55
De Rave Lauwereyns 6, 29, 47, 69, 71, 100
De Waepenaere Lieven 52
De Wilde Lucas 103
Diericx Frans (pastoor) 120
Dierkens Reynart (jonker) 38, 39, 48-51, 53, 59, 67, 73
Du Bois (De Dois?) Pieter (jonker) 14

Goethals (wed) 27, 43, 83'-85'
Goosens (kdrs) 44
G(h)ijsels Jan 90, 86'
Hansbeke heer 72
Hansbeke kerk 68
(H)eylinck Tomaes 31, 32, 42
Jansens Joos 91, 130
Kerse Nicolaes 90', 91'
Lammens Mattheus 17, 92'
Leganck Xtiaen 46
Maenaut Abraham (hoirs) 92
Maenaut Baudewijn (hoirs) 119
Maes Willem (kdrs) 79, 89, 104
Manaut Gheraert (hoirs) 70
Martens Jan fs Christoffel 16
Meece Pieter (kdrs) 22, 24
Neyt Lieven 13
Pattheet Joos 25, 45, 80, 83, 87, 90, 94, 110
Pattheet (hoirs) 121-123, 86'
Praet Jaecqueus 48-51, 53, 59
Praet Jaecques (hoirs) 38, 67, 73, 87'
Ruysscherken ? 5
Seclyn Philips (jonker) 12, 13, 82, 84b, 86
Standaert Lauwereyns 9, 10
Sutterman Joos 96, 106
Van Daele Maurus 41, 86'b
Van Damme Pieter (kdrs) 52, 63-66
(Vande) Kerckhove Jan (hoirs) 115
(Vande) Kerckhove Jan 54, 62, 63, 71, 83'-85'
Van(den) Berghe Gheert (hoirs) 81
(Vande) Putte Joos 7, 23
Vande Putte Pieter 18
Vanderhaeghe Lauwereyns 1, 12
Vander Meersch Theodoor 14
Vander Saeren Denys (jonker) 98, 99, 105, 80'
Vande Walle Adriaen 128
Vande Walle Elias (hoirs) 107, 111
Van Hoecke (hoirs) 44

Van Hoecke Gheert 88'-90'
Van Hulle Arent (hoirs) 109
(Van) Kerrebrouck Pieryne 35b
(Van) Kerrebrouck Robrecht 35b
Van Kerrebrouck Willem (hoirs) 88
Van Laeke Jan 84
Van Loke Gillis 100
Van Overwalle Gheraert (mre) 40, 52, 54, 57, 62-66, 69, 71, 77, 85, 91
Van Renterghem Frans 11
Van Renterghem Gheraert 2-4, 11, 19, 25, 33, 93, 101, 93'
Van Renterghem Joos 101
Van Renterghem Willem (hoirs) 11
Van Rybeke Jaspert (jonker) 25, 27, 61, 74, 102, 129
Van Rybeke (hoirs) 56-58
Van Vinct Joos 95, 98
Van Vynct Gillis 76, 124 126
Veerdeghem Heindrick 82'
Willems (hoirs) 92'
Willems Jacques 60
Willems Joos 17
Winnebroot 22, 35

Bebouwing

De Roelandts-kaart uit 1660 telt een 150-tal percelen waaronder een dreef, twee meersen, 22 partijen bos, 112 partijen zaailand, 4 huisjes op cijns(grond) en 12 hofsteden.

Het aantal meersen was gering niettegenstaande een natuurlijke waterloop het gebied doorkruist. Een meers (nr. 48) lag naast het omwalde buitengoed van jonker Reynart Dierkens (weidegrond voor de paarden?), een andere (nr. 27) in een meander van de Bellembeek.

Daarentegen was het aantal beboste percelen nog belangrijk. De meeste bossen bevonden zich, als een vrij gesloten geheel, in de noord-westelijke uithoek van Hansbeke, nabij het Moerstraatje.

Het grootste gedeelte van de percelen was zaailand terwijl de woningen in het gebied enigszins gegroepeerd voorkwamen.

Over de bewoning langs de zuidkant van de *veltstraete* (huidige Warandestraat) verstrekt de kaart geen gegevens. De noordkant van de *veltstraete* was enkel maar bewoond aan het begin van de straat. Langs de zogenaamde *hammestraete* (huidige Vaartstraat), nabij *hamme lynde*, stond de hofstede (nr. 2) van Geraert Van Renterghem. In de *veltstraete* lagen de hofstede van Ruyscherken (? nr. 5), het stedeken van Lauwereyns De Rave (nr. 6), de hofsteden van Joos Vande Putte en Gheraert Braet (nr. 7) en van Lauwereyns Standaert (nr. 10) naast elkander. In de bocht ter hoogte van de *yvanckstraete* stond een huisje op cijns en op de westkant van de *yvanckstraete* de woning van de kinderen Pieter Meech (nr. 24).

De overige woningen bevonden zich op het uiteinde van de *reybrouckstraete* (huidige Karmenhoekstraat): op de noordkant vier hofsteden respectievelijk toebehorend aan de kerk van Bellem (nr. 116), aan Guilliam De Bruyne (nr. 112), aan de erven van Arent Van Hulle (nr. 109) en aan Jan Bekaert (nr. 108), op de zuidkant de hofstede van de erven van Baudewijn Maenaut (nr. 119). Op de straat stonden drie cijnshuisjes, één langs de noordkant (nr. 117), twee langs de zuidkant (nrs. 125 en 127).

Tenslotte lag in de binnenhoek van de *veltstraete* en de *kippendonckstraete* het buitengoed en de behuisde hofstede van Sieur Jaecques Praet binnen een dubbele omwalling (nr. 49). Het goed was tevoren eigendom van *Joncker Reynart Dierkens*.

Albert MARTENS, Gent

PETRUS BRUYNEEL (°1816-†1847) UIT MEIGEM: SOLDAAT BIJ VIJF NATIES EN ZES MAAL DESERTEUR

Voorwoord

Onderstaande tekst is een bewerking in kort bestek van een uitgebreide historische studie¹, die werd samengesteld door Denis Pieters, die zijn jeugd doorbracht in Astene en nu in Wondelgem woont. De samenvatting gebeurde door Stefaan De Grootte, bestuurslid van 'Het Land van Nevele'.

Enkele jaren geleden trof Denis Pieters een aantal documenten aangaande Petrus Bruyneel aan bij een brocanteur. Vermoedelijk komen de documenten uit de nalatenschap van de familie Biebuyck, die rond de eeuwwisseling woonde in de herberg 'In de Bonte Os' in Deinze (Tolpoortstraat).

De kern van de door Denis Pieters opgestelde studie bestaat uit: een huwelijkscontract tussen Francies Bruyneel en Rosalie Vlaeminck, opgesteld in 1815 door notaris Van De Keere uit Deinze; een met de hand geschreven levensbeschrijving van Petrus Bruyneel opgesteld als gedichtenbundel; een tweede met de hand geschreven levensbeschrijving van Petrus Bruyneel; drie brieven vanuit Noord-Afrika van Petrus Bruyneel.

Al deze documenten werden door de ontdekker zorgvuldig nagetrokken. Ook dit opgezocht materiaal werd in zijn studie opgenomen en voor een beperkt deel verwerkt in onderstaande tekst.

In het Meigem van 1816 wordt Petrus Bruyneel geboren. Een jaar voordien hadden in één van de belangrijkste Europese veldslagen honderdduizenden soldaten elkaar bestormd in Waterloo. Napoleon Bonaparte zag er zijn keizerrijk definitief tenonder gaan.

Ook het leven van Petrus wordt reeds op jonge leeftijd getekend door militarisme en oorlog. Hij vecht als beroepssoldaat en huurling. Hij deserteert om de haverklap, maakt tientallen veldslagen mee, wordt gewond, gevangengenomen en bijna terechtgesteld. Maar tegelijkertijd is Petrus een poëet, die vanuit de gevangenis of de Noord-Afrikaanse woestijn gedichten en brieven schreef aan zijn familie. Kortom, het is een merkwaardig egodocument, zeker in een periode toen de mensen in kleine gemeenschappen leefden, zoals

¹ Denis PIETERS, *Het leven van Petrus Bruneel (°Meigem 1816 - †Oran 1847) een soldatenleven onder vijf naties*, 1998, 167 blz.

Meigem, doorgaans in zichzelf gekeerd en nauwelijks contacten onderhielden met de (verre) buitenwereld.

Kranten werden nog niet massaal gelezen, laat staan radio en televisie. Het nieuws werd verspreid door iemand zoals Francies Bruyneel... de belleman (omroeper).

De volgende bladzijden, die het kort leven schetsen van Petrus Bruyneel, vormen tegelijkertijd een stukje lokale en Europese geschiedenis.

Over de Meigemse veldwachter Francies Bruyneel en zijn familie

De vader van Petrus is veldwachter Francies Bruyneel (°Meigem 15.12.1792 - †Meigem 9.3.1855). Diens ouders zijn Jean-Baptiste Bruyneel (°Petegem ca. 1767 - †Zeveren 21.10.1813) en Isabelle Thèrèse Strobbe.

Op 23-jarige leeftijd huwt deze Francies Bruyneel met Rosalia Vlaminck (16 april 1815), spinster van beroep. Zij is de dochter van Pieter Vlaminck, landman en Marie Judoca Coppens.

Francies heeft op dat ogenblik het beroep van herbergier. Het zou hier meer bepaald om de Meigemse herberg 'De Spoele' gaan op de wijk Wildonken (Kruiswege 44).

Petrus wordt geboren: *In den jaere achtien hondert seshien den sesentwintigsten maerte te vier uren naer middagh voor my Josheph Van Doorne adjoint vanden meyervan Meyghem gedelegeert syn gecompaaereert sieur Francies Bruyneel herbergier tot Meyghem end aldaer van geboorte oud drieen twintig jaeren den welken ons heeft vertoont syn kind vant mannelyk geslacht aen wie hy den naem heeft gegeven van petrus geboren heden om ses uren van den morghen van hem comparent en van syne huysvrouwe Rosalie Vlaemynck geboortig van Meyghem oud dryen twintig jaeren ge tuigde Pieter Strobbe landsman tot Meyghem oud vijfen veertig jaeren cosyen en Bernard Van Nevele garde champetre tot Meyghem oud dry en dertig jaeren de welke naer voorlesinghe hebben getekend ter exeptie van Pieter Strobbe declarerende niet te kunnen schryven.*

De kinderen volgen dan elkaar vlug op: Amelie (°15.1.1818 - †18.3.1839), Carolus Ludovicus (°1819 - †1855), Jacobus (°2.3.1822 - †4.4.1835),

Virginia (°23.12.1824 - †?), Marie Nathalie (°1827 - †?), Augustinus (°13.4.1830 - †?).

Opvallend is de korte levensloop van een aantal van deze kinderen. Dit geldt ook voor de moeder Rosalie Vlamincx. Was de kinderlast te groot? Zij bezwijkt op amper 37-jarige leeftijd, op 17 december 1830. Haar oudste zoon Petrus is dan 14 jaar.

Reeds op 19 oktober 1831 hertrouwt vader Francies met Rosalie Chabrand (°27.7.1804 - †10.2.1880). Hij is dan 39 jaar oud. Zij is 27. Zijn tweede vrouw is de dochter van Joseph Chabrand (°07.08.1774 - †12.05.1840). Deze Joseph, de veldwachter van Lotenhulle, werd geboren in Fours. Zijn vrouw Marie Anne Demaeght (°1771 - †Lotenhulle 1855) is geboren in Nevele.

Francies heeft er nog zin in. Met zijn nieuwe, twaalf jaar jongere, vrouw krijgt hij opnieuw zeven kinderen: Paulina (°19.6.1834 - †17.1.1837), Hendricus Francies (°1835 - †?), Felix (°23.4.1837 - †Jemappes 13.9.1855), Bernardus (°18.2.1839 - †19.2.1839), Dymphna (°9.12.1840 - †?), Leopoldus (°1842 - †?) en Marie Clemance (°14.1.1845 - †?). Veldwachter Francies Bruyneel is 53 jaar oud als zijn veertiende kind wordt geboren.

Over hem weten we nog dat hij naast herbergier ook werkt als afkondiger, aanplakker en afslager van openbare verkopeningen, enz.

Nadien fungeert hij als veldwachter en belleman (omroeper), en dit van 1831 tot 1855. Zijn zoon Karel Lodewijk (°4.11.1824 - †10.7.1881) volgt hem trouwens op als veldwachter van Meigem, m.n. van 1855 tot 1885. Hij is gehuwd met Rosalia Biebuyck (°28.11.1819 - †16.3.1885) uit Grammene.

Petrus Bruyneel: tambour in het prille Belgische leger

Laten we terugkeren naar Petrus Bruyneel, het oudste kind van Francies. Over diens jeugdijaren weten we enkel dat hij een begaafd kind is en een opleiding krijgt van kamslager. Zijn schrandereheid zou ook blijken uit zijn verdere levensloop.

Op 14-jarige leeftijd wordt hij geconfronteerd met de Belgische opstand, die op hem blijkbaar een enorme indruk maakt. In die mate zelfs dat hij - hoewel piepjong - de opstandelingen wil verwoegen.

Hij schrijft daarover:

*In de stad Brussel riep men ras
komt op van allen kant
de Belgen komen hier te pas
het is voort vaderland*

*En waerlijk op een korten tijd
had men veel volk bij een
de maer die wierd allom verspreyd
en iderkwam te been*

*Toen zag ik menig speelgenood
begeven op de baen
en ik met Belgen overgroot
ben dan ook mede gegaen.*

Zijn vader Francies verzet zich met klem tegen de aandrang van zijn avontuurlijke puber om voor België te gaan vechten.

Petrus zal echter de handtekening van zijn vader vervalsen op het inschrijvingsformulier.

Hij wordt niet aangeworven als soldaat, wegens te jong, maar fungeert vanaf 1831 wel als tambour bij het 10de linieregiment in Gent.

Eerste desertie: terug naar huis

Maar na korte tijd is de jonge Petrus het beu bij het prille Belgische leger en hij deserteert vanuit het garnizoen in Gent.

Hij vertelt hoe hij opnieuw Meigem bereikt en meteen zijn schreden verdubbelt. Zijn vader, ondertussen weduwnaar, begrijpt niet hoe zijn zoon in het leger is geraakt, tot deze de vervalsing van de handtekening bekend.

*Met vader handtekening
met mijn dwaezen kop
tot elks verwondering
zedt ik er zelve op.*

Nu moet hij wel terug naar het leger. De volgende dag gaat hij in het gezelschap van Joseph De Trooster naar Gent. Van deze Joseph De Trooster weten we dat hij is geboren in 1790, gehuwd met Isabella Meyer en op hoge leeftijd in 1885 overlijdt. Hij is op dat ogenblik de laatste Napoleonsoldaat² in de streek en nog lid en medestichter van de maatschappij der Napoleonisten geweest in Deinze.

Voor Petrus valt het in het Belgisch leger eerst nogal mee. De kolonel spreekt hem op een bepaald ogenblik wat bemoedigende woorden toe en rond zijn zestiende wordt hij korporaal. Ook de kapitein en de luitenant zien hem zitten en hij promoveert en jaar later tot sergeant (1883).

De hormonen doen echter ook hun werk en de tiener raakt verliefd op een zeker Truyken. Zelfs wanneer het bataljon naar Marienbourg trekt, blijven beiden intensief corresponderen.

Tweede desertie: naar het vreemdelingenlegioen

Petrus wordt echter gepest door een nieuwe Waalse kapitein en op een bepaald ogenblik zelfs gedegradeerd. Hij besluit opnieuw te deserteren. We schrijven 28 mei 1835:

*Ik dagt by zoo een lompen wael
en heb ik noeyt gelyk
adieu met uw gebroken tael
ik gaen naar Vrankryk.*

² Over de Napoleonisten, zie: VAN DE CASTEELE Jozef, *Napoleonisten in het Nevelse*, in *Het Land van Nevele*, jg. XII (1981), afl. 4, blz. 175-218.

Hij sluit zich op 1 juni 1835 aan bij het pas opgerichte (1831) Franse vreemdelingenlegioen.

Deze troepeneenheid oefende van bij zijn oprichting nogal wat aantrekkingskracht uit op jonge avonturiers, politieke vluchtelingen, deserteurs,... Dit laatste geldt dus ook voor de jonge Petrus.

Na een lange reis komt Petrus terecht in Toulon. Weldra vertrekt de toen negentienjarige Petrus naar Afrika en hij vertelt:

*Wy landden eerst in Africa
een urken van Algiers
in het stedeken Mustaffa
by al de arabiers.*

Daar wordt Petrus voor het eerst met militaire schermutselingen geconfronteerd. Het zal niet de laatste keer zijn.

Deelname aan de Carlistenoorlog... aan Franse zijde

Nog hetzelfde jaar worden de legionairs opgeroepen om te gaan vechten in Spanje. Daar is een bloedige burgeroorlog uitgebroken, de zgn. Carlistenoorlog. Op het eerste gezicht is het louter een oorlog tussen twee troonpretendenten voor de Spaanse troon, maar eigenlijk is het een soort partijoorlog. De liberalen ondersteunen Dona Christina, terwijl de katholieken het opnemen voor Don Carlos. De Franse legionairs worden ingedeeld bij de troepen die Dona Christina ondersteunen.

Ook Petrus moet met zijn eenheid mee. De overtocht naar Spanje wordt een woelige reis. In de buurt van Palma worden de overstekende troepen met een enorme storm geconfronteerd. Pas na acht dagen landt men in Tarragonna (Catalonië).

Eerst valt het oorlogvoeren wel mee:

*Langs alle kanten en zey
vreesden zy ons legion*

*en plunteren dat wos ons partey
over waer men won.*

Maar op 6 november 1835 worden de vijf bataljons van het vreemdelingenlegioen verrast door de vijand die zich opnieuw had verzameld in de stad Puebla. De stad wordt weliswaar veroverd maar:

*Ja vele bleven dood
van onze en hunnen zey
en 't wader was bloedrood
van de revier daer by.*

Het blijft verder toch nog meevallen. De legionairs blijven de overwinningen opstapelen. Na de gevechten in Huesqua trekt men van Aragon naar Castilië en verder naar Pampluna.

Maar dan gebeurt een ramp. Plots op 15 augustus 1836, na meer dan een jaar oorlog, worden een aantal militairen, waaronder Petrus, omsingeld en gevangen genomen.

*Op eens den vijand kam
en sloot ons in een kring
en daer by men ons nam
prisonnier aan een ring*

*Wy wierden geheel ontbloot
getransporteert drey uren
en vele door de dood
moesten het daer besuren.*

Deelname aan de Carlistenoorlog... aan Spaanse zijde

Het zijn hachelijke momenten. De grote groep krijgsgevangenen, er zijn zowel Fransen als Engelsen bij, wacht wellicht een marteldood. De commandant wordt alvast direct afgemaakt.

Wanneer het echter aan de beurt is van Petrus om gefolterd en gedood te worden, springt plots ene Jan De Maegd naar voren. Deze De Maegd was ook nog bij de legionairs geweest, maar vocht al een tijd in dienst van de Carlisten. Maar hij kende Petrus nog van bij het 10de linieregiment.

Hij zou er zowaar in slagen hem uit de handen van de folteraars te houden. De Maegd trekt met Bruyneel bij een zekere Alvaro, een hogere officier, die eerst woedend reageert en hem toewerpt waarom hij vecht tegen de zijnen. Uiteindelijk na veel palaver en aandringen vanwege De Maegd mocht Petrus in leven blijven op voorwaarde dat hij zal vechten ten voordele van don Carlos. Veel keuzemogelijkheden zijn er niet en hij vecht bij het ongeregelde legertje dat als bergbrigants wordt omschreven.

De veldslagen volgen zich op en hij verzucht:

*Om al de slaegen te melden hier
die ik al heb gedaen
eerst moet om al het papier
van de stad Brusel gaen.*

Later meldt hij dat hij een zesentwintig veldslagen had meegemaakt. Bij de bestorming van Bilbao wordt Petrus getroffen door een lanssteek in de bil. Deze kwetsuur zou hem lang hinderen.

De derde desertie: naar huis

Het wordt langzamerhand tijd om Spanje te verlaten. Met elf companen vluchten ze over de Pyreneeën. Petrus heeft veel moeite, want zijn beenkwetsuur hindert hem danig. De groep treft echter Spaanse troepen. Er wordt gevochten. Petrus ontkomt met twee anderen. Zij keren uiteindelijk terug naar Spanje, naar de stad Sornoza waar het bataljon is gevestigd.

Ook de anderen worden binnen gebracht en Petrus wordt mee aangeklaagd. Een veroordeling door de krijgsraad wegens hoogverraad dreigt. De vijand valt echter aan. Zij dringen er nu op aan bij de kolonel en de generaal om iedereen in leven te laten. Generaal Garcia is akkoord.

De beenkwetsuur heelt niet en hij moet naar de stad Oergara gaan. Hij verblijft er een tijd in het ziekenhuis, waar hij op een bepaald ogenblik zweeft tussen dood en leven, waarschijnlijk aangetast door koudvuur in zijn been.

Waarheid of mythe? De koning komt hem bezoeken. Petrus vraag hem of hij geen verlof kan krijgen. Er ontwikkelt zich het volgende gesprek:

*Blyft liver myn zon zoo sprak hy tot my
gy zyt onbekwaam om te reysen
t is meer al 500 uren zeyd hy
blyf liver en wild u bepeysen
gy krygd een pension als ik win het land
en dan kond gy leven al den spaensechen kant
trauwet met het een of ander meysken*

*Ik sprak nee o sier ontsluyt tog uw oog
myn ouder gaen my tog veel naerder
ik heb zoo menig traentjes afgedroogd
voor moeder en myn lieven
vader
hierop sprak hy ras tot zyn Edicant
geefth em gauw zyn conge stelt het hem ter hand
met vygtig pesitten te gaender*

Het lukt dus. Hij krijgt ook zijn papieren en gaat op stap.

Met zijn nog altijd niet geheeld been sukkelt hij tot aan Bordeaux waar hij zijn vader schrijft dat hij binnen de dertig dagen in Rijsel zal zijn.

In Rijsel vindt hij niet alleen een brief. Ook zijn oom en Louis Martens zijn er. Het groepje reist verder naar Meigem. Eindelijk is het zover. Eerst stappen zij de herberg “Den haen” binnen en dan in “Den Hert” bij Versele. Daar komt de gehele familie hem vervoegen.

In het handschrift staat: *Men kwam in den hert by Versele gegaen al agter met zeer bange schreden door de schuld der baisin kwam vader daer aen met geheel t huysgezin in getreden.*

Vader heet zijn verloren zoon na twee jaren en twee maanden afwezigheid van harte welkom maar dringt enorm aan om zich aan te geven bij het Belgische leger, waar hij nog als deserteur bekend staat.

Voor de tweede maal in het Belgisch leger

Petrus biedt zich op 14 juni 1837 inderdaad aan bij de troep. Wegens zijn minderjarigheid en veel voorspraak komt hij er vanaf met acht dagen gevangenisstraf. Hij schrijft zelf: *Ik ben den 14 juny 1837 naer gent gegaen my vreywillig aenbieden in myn dupot by het 10 regiment alwaer ik vast gesteld wierd in het melitaire prisont tot dat ik den krygesraed passeerde en ik wierd aldaer voor 8 dagen gecondammineert naer dat ik myn straffe van 8 dagen voleynd had en ik weder in myn deport ersteld als soldaet den 16 augustus 1837.*

Na zeven weken leger wordt hij opnieuw korporaal en geleverd in de schoolcompagnie in Oudenaarde.

De vierde desertie: eerst naar huis...

Petrus wordt opnieuw verliefd en neemt het na een tijd niet zo nauw meer met de discipline.

Op een bepaald ogenblik krijgt hij vier dagen verlof, maar die vier worden er vijf, zes... en hij verschijnt uiteindelijk terug thuis. Zijn vader is in alle staten en zendt hem opnieuw naar het leger.

... en dan naar het Nederlandse leger

Petrus heeft er echter genoeg van en deserteert opnieuw, deze keer naar Nederland. Hij houdt eerst enige tijd halt in 'Sas van Gent' en reist dan verder door naar Vlissingen om zich uiteindelijk in te schrijven bij het korps jagers van Cleerens. Het is een legereenheid van ontheemden opgericht in 1831, die bestaat uit militairen uit Oost-Indië en uit Belgen die om de één of andere reden het land hadden verlaten om in Nederlandse dienst te gaan. De eenheid is in Campen gevestigd, stad aan de rivier De IJsel, en zal in 1839 worden ingezet tijdens de Nederlands-Belgische oorlog. Petrus maakt deze veldtocht niet mee, want van 1838 tot 1841 wordt hij opgesloten wegens... jawel desertie.

Vijfde desertie... naar België

Het loopt dus opnieuw de verkeerde kant op wanneer hij wordt opgeroepen om naar Batavia te gaan vechten. Een groepje van zes Belgen besluit om te deserteren. Voor Petrus wordt het langzamerhand een gewoonte.

De zaak mislukt echter door verraad en het groepje wordt opgesloten.

Petrus heeft het moeilijk in zijn cel en schrijft gedichten:

*Zes weken zat ik in een kot alleen
de door wierd my vooren gelesen
als dat men het hoofd van t licham zoud scheen
zoo was myn vonnys my gewesen
om dat ik aen t hoofd was als chef de complot
tog ik verhief dagelyks myn gebeden tot god
ik deed niet als bidden en lesen.*

Een advocaat slaagt erin hem nog van de executie te redden, maar hij wordt wel veroordeeld tot vier jaar dwangarbeid in Leiden.

Op een bepaald ogenblik wordt hem gevraagd om naar Oost-Indië uit te wijken, wellicht is dat net iets te ver, want hij doet het niet.

Even later, in 1841, komt Willem II aan het bewind en 380 Belgen krijgen gratie, waaronder onze Petrus die naar Meigem trekt.

Opnieuw stuurt zijn vader - een geduldig man blijkbaar - hem naar het Belgisch leger.

Voor de derde maal in het Belgisch leger

De koning is mild voor zijn onderdanen. Hij wordt opnieuw ingelijfd bij het Belgische leger.

Na enkele maanden, in april 1841, wordt de kazerne Elisabeth in Brussel zijn nieuwe standplaats.

Zesde desertie: voor de tweede maal naar het vreemdelingenlegioen

Hier stopt de levensbeschrijving. We weten nog dat hij op 1 mei 1841 opnieuw deserteert uit het Belgisch leger. Voor de tweede maal vertrekt hij naar het Franse vreemdelingenlegioen in Noord-Afrika.

Over de volgende jaren zijn we enigszins geïnformeerd door drie nog bewaarde brieven aan zijn ouders.

Een eerste brief uit Oran dateert van 26 november 1843. Hij schrijft ook in naam van ene De Dobelaere uit Vosselare. Hij verontschuldigt zich voor zijn slecht Vlaams, omdat hij enkel Frans, Duits en Spaans spreekt en Arabisch aanleert.

Hij is op dat ogenblik sergeant bij de grenadiers van het 3de bataljon.

Er zijn nogal wat gevechten geweest en hij meldt trots dat hij een gouden voetband van een kalief heeft veroverd. In de brief wordt ook een Van Nevel vermeld die bij het legioen is.

De tweede brief komt uit Sidi-Belle-Abes en is van 15 februari 1844 en vermeldt minder gegevens. Hij verzekert zijn vader dat hij later niemand tot last zal zijn en niets te kort heeft.

De laatste brief dateert van 4 april 1847 en komt uit Daya. Zijn Nederlands is duidelijk slechter geworden. Hij deelt ook de groeten mee van een zekere Damman uit Nevele aan diens ouders en aan deze van Van Dorpe uit Deinze. Hij spreekt de hoop uit zijn ouders nog eens te zien en kijkt duidelijk uit naar het aflopen van zijn termijn bij het vreemdelingenlegioen.

Het komt er echter niet meer van. Kort nadien - nog in hetzelfde jaar - overlijdt Petrus Bruyneel aan cholera.

Denis PIETERS, Wondelgem
(Stefaan DE GROOTE, Bachte-Maria-Lerne)

OVER PASTOOR STOCKMAN IN ZEVEREN

Toen eerwaarde heer Felix Amandus Verhaeghe op 10 april 1906 in Zeveren stierf was hij reeds jaren zo ernstig verzwakt dat er een coadjutor, eerwaarde heer Alberic Vanden Abeele, leraar in het Sint-Hendrikscollege in Deinze, werd aangesteld op 5 december 1903¹.

Op 6 juli 1906 werd als pastoor in Zeveren eerwaarde heer Emiel Stockman benoemd, als zijn opvolger. Deze was geboren in Lembeke op 21 juli 1850 en werd te Gent priester gewijd op 26 mei 1877.

Het is opvallend dat hij op zoveel plaatsen dienst deed. Achtereenvolgens was hij leraar in Gijsegem, onderpastoor in Deinze, St.-Amandsberg en Uitbergen. Voor het laatst werd hij Proost-Kapelaan in Bareldonk in Berlare en ging nadien op rust in Oostakker-Lourdes tot hij in Zeveren werd benoemd en in september 1932 definitief op rust ging in het St.-Vincentiusgesticht in Deinze waar hij op 4 mei 1933 is overleden.

Hij was een brouwerszoon en dat zijn ouders zeer begoede nijveraars waren bewijst het diner dat werd aangeboden ter gelegenheid van zijn priesterwijding. Een dergelijk uitgebreid diner (kopie in bijlage) wijst op een elitaire familie.

De aanstelling in Zeveren gebeurde met grote luister op zondagnamiddag 22 juli 1906. Een grote stoet samengesteld uit ruiters en rijtuigen en rijwielen geleidden hem van uit de dekenij van Deinze tot in de versierde parochie Zeveren. Aan de beek die de grenzen aftekent tussen Zeveren en Deinze stond een tweede stoet hem op te wachten, samengesteld uit al de genootschappen: oud-retraitanten - een vijftigtal mannen - de schoolkinderen, de Congreganisten, de ware St.-Amanduszonen of Xaverianen en vele vaandels: een blauwe van de Congreganisten, een rode van de Sint-Amandusgilde, een wit-gele van de ware Amanduszonen, een groene van de Derde Orde van St.-Franciscus. Dan volgden de leden van de gemeenteraad, de kerkfabriek, het armbestuur en heel wat maagdekens en de parochianen.

¹ Zie ook: G.VAN STEENKISTE, *Het onderwijs in Zeveren, in Het Land van Nevele*, jg. XXVI, afl. 2.

Pastoor Emiel Stockman werd hartelijk verwelkomd door burgemeester E.Lambert namens de ganse bevolking. Emiel Verdonck, voorzitter van de kerkfabriek, overhandigde de sleutels van de kerk.

Het muziek van Vinkt luisterde de plechtigheid op. De schoolkinderen zongen een gelegenheidslied: "O Wees Welkom, onze Herder uitgelezen; in Zeveren is 't goed dat zegepraalt..." op tekst van E.H. A.Vanden Abeele, coadjutor².

Het is pas onder pastoor E.Stockman dat op zijn uitdrukkelijk verzoek, hierbij gesteund door het gemeentebestuur, op zondag een tweede mis mocht gedaan worden door dezelfde priester (bineren). De bisschoppelijke toelating dateert van 8 november 1906.

Hij gebruikte zijn kapitaal voor de kerk in Zeveren. Hij betaalde zelf de volgende heiligenbeelden:

Het beeld van de heilige Barbara in september 1906 voor 95 fr.

Het beeld van de heilige Franciscus van Assisië in september 1906 voor 90 fr.

Het beeld van Kind Jezus in september 1906 voor 45 fr.

Op 8 mei 1908 werden in het koor van de kerk twee geschilderde glasramen geplaatst door Camiel Cantor, Theresiastraat 24 in Gent voor een totale prijs van 258 fr. Hij liet in 1908 de kerk schilderen voor 1.700 fr. door Triphon De Waegaenare en betaalde dit alles met eigen middelen.

Pastoor Stockman schrijft

Emiel Stockman heeft voor het nageslacht de volgende tekst over de oorlogsdagen 1914-18 achtergelaten.

Het is goed en passend dat het verslag over sommige gebeurtenissen van onder het stof gehaald wordt, meer dan tachtig jaar na de feiten³.

² Aldus het verslag van E.H. Albert Vanden Abeele verschenen in de regionale pers.

³ Wij nemen de tekst over zoals Emiel Stockman hem schreef, alleen hebben wij hier en daar schroomvallig de tekst verbeterd en de spelling aangepast.

Op 11 oktober 1914, 's namiddags zijn hier Belgische vrijwilligers (cavalerie) toegekomen. De paarden stonden op de plaats te Zeveren. Op 12 oktober kwamen Engelse soldaten, een tiental, te paard van Vinkt, op verkenning. Ze begaven zich tot aan Deinze om te vernemen waar de vijand reeds was en keerden spoedig alhier terug.

De Belgische vrijwilligers vertrokken van hier in de richting van Vinkt op 13 oktober. Commandant De Nis en een aalmoezenier logeerden in de pastorie. Op dezelfde 13 oktober zijn de Duitse soldaten, allen zat, hier rond 7 uur toegekomen.

De bende overveldigers met een wezenlijke woede bezield, begaven zich bij de burgemeester met het bevel hun aanstonds logement te verschaffen.

Stormenderhand namen zij alle huizen en stallingen in. Geheel de nacht brachten zij door met plunderingen en braspartijen.

Op het kerkhof rond de kerk stonden een groot aantal sparren (tuyos) en daardoor en daarenboven door de duisternis van de nacht misleid hebben de soestaards de pastorie achter de kerk niet gevonden.

Bij het naderen van de schrikwekkende Duitsers hebben vele inwoners de vlucht genomen. De zusters van het klooster hebben zich naar Lotenhulle begeven. De Duitse soldaten hebben de geslotene deuren der school van het klooster met bijlen in stukken gekapt en de vensterramen ingebeukt. Vervolgens hebben zij een grote hoeveelheid stro van een koren hoop die op het land in de nabijheid stond en toebehoorde aan Theofiel Mestdag in de lokalen van de school gebracht, alwaar een groot getal militairen de nacht in stoornis overgebracht hebben, terwijl de overheden in de herbergen alles gemeen maakten.

Des anderendaags in de voormiddag vertrok de bende barbaren in de richting van Vinkt.

Iedereen stond hier versteld en vertelde zijn wedervaren.

Op 17 oktober 1914 is hier een troep Duits paardevolk toegekomen. Des anderendaags, zondag zijnde, hebben deze soldaten op de plaats een stier en een varken geslacht en het vlees in kisten en manden gevuld. Een groot aantal inwoners kwam uit vrees niet naar de kerk. Er werd noch geluid, noch geklept. De Duitsers bezetten langzamerhand het land en eisten alles op zoals graan, aardappels, boter, eiers, enz. en ja ook koper, tin, wol,... Het klokje op de pastorie werd ook opgeëist en door de Duitsers meegenomen.

Nieverst mocht men gaan zonder voorzien te zijn van een paspoort, men moest 's avonds op een vastgesteld uur in zijn huis zijn op straf van boete.

Dagelijks deden de Duitsers huiszoekingen en op de minste weerstand

Emile Stockman

volgden er onmenselijke mishandelingen.

Op vrijdag 18 oktober 1918 om 9 uur 's morgens, zijn hier naar de kerk van Zeveren onder geleide van een onderofficier 10 Duitse soldaten gekomen. Aangezien de pastoor afwezig was, - hij was een zieke gaan bezoeken - en de meid van de pastoor de deur van de kerk niet zocht te openen, waren zij verplicht naar de terugkomst van de pastoor te wachten.

Doch alle geduld verliezende, bereidden zij zich voor om met een bijl de deur in te kappen, toen juist de heer pastoor op het kerkhof terugkwam.

De onderofficier eiste de spoedige opening van de kerkdeur ten einde zich op de toren te kunnen begeven die tot springen veroordeeld was. De heer pastoor verzocht hem de toren te sparen. De onderofficier antwoordde: "de bevelen zijn gegeven, nog zeven torens in de gemeente moeten springen. Daarenboven zal het sparen niets uitmaken, aangezien alles in de omtrek in stukken zal geschoten worden". De soldaten hebben stenen uit de muren van de toren gekapt, waterpas met de klokvensters. In die holten hebben zij dynamiet geplaatst en om 3u30 in de namiddag kwamen zij de heer pastoor verwittigen dat de toren ging springen. Zij droegen in de hand koperdraad die reeds met de toren verbonden was. Zij plaatsten zich in de gang van de pastorij en enige ogenblikken nadien hoorde men met gedruis de toren nedervallen in de richting van de kerkhofhekkens.

Het duivels vernielingswerk was voltrokken. Vooraleer de Duitsers de toren deden springen hadden zij de klok nedergelaten maar niet meegenomen.

Zo heb ik het opschrift op de klok goed kunnen lezen.⁴

St. Michaël Custodi rege, defende nos.

Me fecit Mary Eename 1660.

ad anivers nob. D.E.P.

radoand de Berleghem.

Op 19 oktober, de zaterdag dus, hebben de Duitsers alhier de plaats verlaten en zich achteruitgetrokken in de richting van Deinze en op 20 oktober, de zondagmorgen, is hier de eerste Franse patrouille aangekomen.

⁴ De Potter en Broeckaert vermelden in hun monografie over Zeveren de volgende tekst:

F.S. Michaël Custodi rege defende

Nos P.Hemony

Me fecit 1660.

De verbondenenen plaatsten hun kanonnen in gans de omtrek en de Duitsers verduikten zich langs de overkant van de Schipdonkvaart en de Leie. Welhaast begon het vijandelijk geschut van beide kanten. Veel soldaten zijn gedurende het bombardement, dat veertien dagen, duurde, in de omstreken gevallen. De vrees en de verwoesting welke die dagen meebrachten kan geen pen beschrijven.

Laura Moerman, huisvrouw van Camiel De Decker wonende op de Kattenberg, heeft men in haar woning naast haar kind van 6 jaar oud gevonden, beide schrikkelijk verminkt, door een obus doodgeslagen.

Madeleine Goethals, een meisje van Deinze, 19 jaar oud was in een huis langs de Meerskant gevluht waar zij door de inslag van een obus in de kelder werd doodgeslagen.

Euphrasie Vande Castele, huisvrouw van Emiel Mortier stierf tengevolge van stikgas.

Een vrouw van Zeveren, Idalie De Beurme is van hier in Zeveren met haar moeder naar Kanegem gevluht, ten gevolge van het ontploffen van obussen en uit schrik voor het stikgas. Onderweg is zij zeer ziek geworden (van het stikgas) en kort nadien op 3 november 1918 in Kanegem overleden⁵.

In de omtrek van de kerk en de pastorie in Zeveren zijn er tweeëntwintig obussen gevallen en verschillende met stikgas. Op de kerk vielen twee obussen die ontploffende bewenenswaardige verwoestingen in de kerk te weeg brachten. Een obus viel in de sacristy alwaar de kruisweg verborgen zat. Deze was dan ook beschadigd.

De pastorie in Zeveren was schrikkelijk beschadigd, de planten in de hof waren door het gas verbrand, afgeslagen en vernietigd.

De volgende jongelingen van Zeveren zijn gedurende de oorlog op het veld van eer gestorven:

Karel Van Overbeke, zoon van Benjamin en Celina Schelstraete
gesneuveld in Diksmuide op 7 november 1914

Basile François De Cuyper, korporaal, zoon van August en Emelie
Dierickx

gesneuveld in Diksmuide op 20 oktober 1914

⁵ Op het monument ter ere van de oorlogsslachtoffers, dat pas in 1948 voor de gevallen van beide oorlogen werd opgericht zijn alleen Laura Moerman (als Palmyre Moerman) en haar zoontje Jules De Decker vermeld.

Theophiel Everaert, zoon van Franciscus en Mathilde Vande Ginste
overleden in het krijgshospitaal te Ville Franche in Frankrijk op 13 juni
1918

René Vanden Bulcke, zoon van Henri en Emma Verstaen
gesneuveld in Diksmuide op 13 januari 1918

Cyriel Heyerick, zoon van Karel en Philomene Vermeulen⁶
gesneuveld in Boselles op 6 augustus 1914

Daarenboven waren 19 mannen opgeëist om in Duitsland te gaan werken. Een ervan, Theofiel Bosman, geboren in Gent op 24 november 1880 als zoon van Josephus en De Lancker Johanna, is in Duitsland gestorven⁷. Hij was dienstknecht bij Edmond De Keyzer.

Een eigenaardige historie

In de memoires van E.H. Emiel Stockman lezen wij de volgende tekst:

Het volgende Duitse bericht werd hier ter kennis gebracht:

Bericht aan de gemeentebesturen.

De gemeentebesturen worden verzocht de voorraad wijn vast te stellen bij elke inwoner bestaande en dezelve gezamenlijk aan te geven.

Voorraad beneden 10 flessen wordt niet in acht genomen.

De voorraden welke niet aangegeven en later ontdekt worden, zullen zonder betaling aangeslagen worden.

Op de in te dienen lijsten moeten de prijzen en de wijnsoorten aangeduid worden.

De lijsten zijn in te zenden voor de 15de van deze maand.

Deynze, 6 maart 1915

De commandant

Etappen Kommandatus

21D 4 Armée

⁶ Cyriel Heyerick is niet vermeld op het monument in Zeveren, wel in Meigem. De verhuisdatum van zijn ouders van Zeveren naar Meigem stichtte blijkbaar verwarring.

⁷ Theophiel Bosmans naam is evenmin op het gedenkteken aangebracht.

1877

Aan God alleen in eeuwigheid
Mijn vollen lof in dank gezeld.

1927

BIJ MIJN VIJFTIGJARIG PRIESTERFEEST

in mijne parochiekerk van Zeveren gevierd.

"Mijn priester zijt Ge in de eeuwigheden,,
Zoo klonk het, vijftig jaar geleden
Als in uw ziel, van 't Sacrament
Des priesterdoms, werd 't mērk geprent !
En in die reeks van vijftig jaren
Wat rijken oogst mocht Gij vergaren
Van groote en trouw volbrachte plicht,
Wat goed, hebt gij niet al gesticht.

Den Heer elk dag de Mis opdragen,
Genade voor de zondaars vragen ;
De raad zijn, d'hulp in druk en nood,
Elk schenken mild het Hemelsch brood,
't Volk richten op den weg des Heeren,
Aan groot en klein hun plichten leeren ;
Dit is de zending thans volbracht,
En die bij 't jubelfeest in heilwensch wordt
herdacht.

EMIEL STOCKMAN.
29 Mei 1927.

Wat zal ik den Heer wedergeven voor al wat Hij
mij geschonken heeft ! (Ps. CXV. 12)

De heer pastoor had volgens algemeen gebruik enige flessen wijn in zijn kelder. Hij had ze in de hof en in de stalling verborgen. Zijn handelswijze was aan de Duitse overheid door een verspieder bekend gemaakt. Op 15 maart om 7u30 's morgens kwamen zestien Duitse soldaten (ulanen) naar de pastorie van Zeveren onder de leiding van een officier.

Nauwelijks hadden zij de pastorie ingenomen of zij gaven het bevel aan de heer pastoor in de keuken te blijven. Zij maakten zich meester van de kelder met gans zijn inhoud; doorzochten gans het huis en keerden gans het hof om. Rond de middag kwam de burgemeester naar de pastorie om de heer pastoor te spreken, maar hij werd belet tot de pastorie te naderen. Theophiel Kint kwam naar de pastorie om over de begrafenis van zijn overleden vader Bernard te spreken. De soldaten zonden hem terug, zeggende: "De pastoor zal vandaag niet begraven".

De Duitse soldaten hebben geheel de dag al de wijnen van de heer pastoor in geroofde manden, kisten en waskuipen driftig ingepakt. Deze werden op wagens die zij meegebracht hadden geladen.

Aan de burgers hebben zij ook verschillende flessen wijn uitgedeeld en 's avonds om zes uur zijn de woestaards allemaal bedronken, met hun buit vertrokken van hier naar Astene.

De paarden van die onbeschofte soldaten stonden op de hofplaats van Basile Van Hoe⁸.

Niettegenstaande protestatie van de heer pastoor hebben de soldaten ook een honderdtal flessen miswijn meegenomen.

De heer pastoor heeft protestatiën ingediend bij de commandateuren van Deinze en Gent.

Ten eerste tegen het onbeschoft gedrag van de Duitse soldaten in de pastorie en de beledigingen jegens de heer pastoor.

Ten tweede tegen het feit dat de wijnen weggenomen zijn twee dagen voor de gestelde tijd om volgens het bevel van de Duitse overheid de declaratie te doen.

De verleende tijd is niet gegund om de aangifte der wijnen te doen en volgens het uitdrukkelijk Duits bevel zouden de wijnen slechts verbeurd zijn die men ongedeclareerd na de 15de maart zou gevonden hebben.

⁸ Op dit ogenblik woont daar Denise Van Hoe, gehuwd met Noé Cornelis. Zij is de achterkleindochter van de vernoemde Basile Van Hoe. In de volksmond noemde men hem Baaske Hoetjes.

NOG OVER DE MANSLAG OP GHEERAERT TUYTSCHAEVERE TE LEERNE (1606)

In de jaargang XXVI (1995) van het *Land van Nevele*¹ hebben we, naar aanleiding van een bijdrage over een betwiste pastoorsbenoeming in Meigem, gewag moeten maken van een doodslag, op 5 juni 1606 in Leerne gepleegd door jonker Marcus vander Haghen (wiens broer Lucas de heer was van de heerlijkheid van Meere in Vosselare). Het slachtoffer van de dodelijke messteek was Gheeraert Tuytschaevere jr. uit Leerne. Veel bijzonderheden over de aanleiding en de omstandigheden van dat dodelijk incident konden we toen nog niet meedelen. Maar intussen hebben we naarstig voortgezocht en, eindelijk, toch een aantal nieuwe gegevens gevonden. Ziehier dan het resultaat van onze verdere speurtocht.

Daaruit blijkt dat Marcus vander Haghen, ook genoemd jonker van(der) Meere(n), maar een galante flierefluiter was (of zich althans toch zo gedroeg). Het zou hem duur te staan komen...

Op een mooie dag op het laatste van mei (de maand van de prille verliefdheden?) in het jaar 1606 had Marcus *gaende naer Ghendt met ander geselschap*, kennis gemaakt met *eene jonge vrouw die hij niet en kende, nochte en wiste gehouwt (= gehuwd) te zijne*. Hij had haar, *onder ander propoosten (= woorden) aldaer tusschen het jonck volck om tijt ende wechcortijnghe gevallen*, al schertsend gezegd dat hij gelukkig was *dat hij met zulck een schoon moeijerken naer Gent was reijsende ende noch meer indien hij van haer eene vrintschap hebben mochte oft diesgelijcke*.

Thuis gekomen, had de vrouw alles verteld aan haar man, genaamd Jan Mathys. En ze had verduidelijkt dat *mijnheere jonckheer vander Meere haer eenen hoet gepresenteert hadde*, een presentje dat blijkbaar als bewijs moest dienen van zijn sympathie (of had hij andere bedoelingen?).

Acht dagen later, op 5 juni 1606, was Marcus *om zeker affairen* naar Leerne gegaan *ten huise ende herberge van Jan de Vliegere*. Na er met de pastoor (nl. Jan vanden Brande) en nog andere herbergbezoekers enkele potten bier

¹ Paul HUYS, *De betwiste benoeming van een pastoor in Meigem (1605) en de manslag op Gheeraert Tuytschaevere (1606)*, in *Het Land van Nevele*, jg. XXVI (1995), afl. 2, blz. 153-161.

gedronken te hebben, betaalde hij het verteer en verliet de herberg om naar huis te gaan, in het gezelschap van Adriaen Lekaert, pachter van Marcus' broer. In de iets verder gelegen herberg van Andries Neckaert, die ze onderweg voorbijkwamen, was een bruiloftsfeest (nl. van Hans Mestach) aan de gang. Lekaert, die op het feest genodigd was, probeerde Marcus vander Haghen mee naar binnen te krijgen, met de bedoeling hem daar te doen *tappen op sijne borse noch eenen pot biers*. Ofschoon *resisterende*, kwam Marcus aldus - zij het puur toevallig - onder de bruiloftsgasten terecht.

En wie treft hij daar aan? Niemand anders dan Jan Mathys met diens jonge vrouw! De in zijn echtelijke eer gekrenkte Mathys verwijt Marcus *dat hij zijne huisvrouw tot eene vrintschap aensocht hadde ende haer daer toe gepresenteert hadde eenen hoet oft baeij*. En fel spreekt hij zijn ongenoegen uit over het feit dat de jonker aldus doende *van zijne huisvrouw eene hoere gemaect* had, want - zegt hij - dat was het toch wat Marcus *bij sulcken middelen gepoocht hadde te doene*. Marcus excuseert zich: hij herinnert het zich allemaal niet zo best meer, zegt hij, en als hij dan toch onderweg *vuijt genochte* (= voor 't plezier) dergelijke woorden mocht uitgesproken hebben, dan was dat in zulk gezelschap alleen maar als *passetemps* bedoeld geweest, hetgeen vrouwe Mathys overigens *confirmeerde*. Maar Mathys blijft lastig doen en er komen *woorden van geschil* van, waarin ook ene Gheeraert Tuytschaevere d'oude (*desselfs Mathys compere*) en diens zoon Gheeraert de jonge, die het blijkbaar allebei niet zo voor jonker Marcus hebben, betrokken geraken.

Het komt tot een echt handgemeen, waarin de jonker aangevallen wordt, tegelijk door de jonge Tuytschaevere (*met zijnen snijdere die bloot in zijnen sack was stekende*) én door de vader (*hebbende in handen eenen langhen zwaeren stock*). Zijn twee belagers, door andere omstaanders hierbij geholpen, brengen Marcus talrijke ernstige verwondingen toe, nl. diverse slagen op hoofd en schouder, alsook een aantal messteken (*eene diepe stecke in zynne slincke borst, eene andere dwersch deur den armen, eene derde inden rigghende ende eenen cap inden vinger*).

Marcus, *altijts wijckende oft deij(n)sende ende achterwaerts springende, mitsgaders hem met zijnen poignaert verwerende*, ziet zich onder reële doodsbedreiging tenslotte gedwongen, *ten fijne van ontsleghen te zijne ende zijn lijff te sauveren, met zijnen voorseiden poignaert aenden selven* Geraert jr. toe te brengen *eene steke oft meer, emmers eene int hoeft beneden de rechte ooge, daer-aff hij ter aerden gevallen wesende, des anderdaechs ontrent der sonnenopganck overleden is*.

Marcus kan ternauwernood met veel moeite aan zijn vervolgers ontkomen. Zelf zeer ernstig toetgekeld, blijft hij *in groote cranckheit ende perickele* gedurende vier maanden in behandeling *onder d'handen vanden medecijn ende chirurgijnen*. De *partie geïnteresseerde* (d.i. de familie van het slachtoffer) heeft hij nadien wel *gecontenteert*, d.w.z. met hen een minnelijke schikking getroffen, maar *vuijt ontsach van justitie* heeft hij zich genoopt gezien te *absenteren, soo hij noch doet*.

Hij heeft zich dus aan het gerecht onttrokken en vraagt intussen om gratie bij de Vorst. In het dossier van 1606² vinden we niets anders dan het rekwest (genadeverzoek) van Marcus vander Haghgen, waarop in margine alleen geschreven staat dat de Geheime Raad te Brussel, op 17 juli 1607, hierover het advies vraagt van de Raad van Vlaanderen en van de plaatselijke officier (= gerechtsdienaar). Maar die stukken ontbreken in het dossier.

Het vervolg vinden we in een nieuw dossier bij de Geheime Raad te Brussel van vier jaar later³: andermaal een gratieverzoek van Marcus van der Haghgen, ten dele over dezelfde feiten (de doodslag op Tuytschaevere te Leerne op 5 juni 1606), ten dele echter over andere feiten, die zich in augustus 1610 in Drongen hebben afgespeeld.

Van der Haghens verhaal over het tragische handgemeen te Leerne verschilt in details (betreffende het verloop en de actoren) slechts lichtelijk van de versie in zijn rekwest van 1606, zonder evenwel fundamenteel anders te zijn. Maar we vernemen uit dit tweede dossier wel een paar interessante nieuwe gegevens, die in de versie van 1606 nog niet te lezen stonden. Jonker Marcus van der Haghgen - vernemen we nu - was op het moment van de feiten een *clercq getonsureerd*, d.w.z. een "clericus" die bij een van de lagere wijdingen de kruinschering (tonsuur) had gekregen en normaal moest hij priesterkledij dragen. Maar in 1606 heerste er in onze streek nog volop *trouble vanden*

² Alg. Rijksarchief Brussel (ARAB), Geheime Raad - Spaanse periode (GRSp), nr. 918 (remissies jaar 1607) - Rekwest Marcus vander Haghgen (los stuk, drie folio's beschreven).

³ ARAB, GRSp, nr. 923 (remissies jaar 1611) - Rekwest Marcus van der Haghgen (vier losse stukken, samen een twaalfstal folio's tekst).

oorloghe⁴. In zijn rekwest van 1610 verduidelijkt Marcus van der Haghen dat hij zich *gedurende dese voorleden oorloghe* wel eens vaker *vertransporteren* moest naar Deinze en elders, precies i.v.m. het betalen van contributies aan de Hollanders (wat hem *zéér* veel geld gekost heeft, zegt hij!) en met het oog op die niet ongevaarlijke verplaatsingen in “bedreigd” gebied, had hij de toelating gekregen om *te laten het habijt clericael ende te draeghen wapenen tsiinder deffensien*.

Deze bijzonderheid stelt zijn “galant avontuurtje” op reis naar Gent einde mei 1606 en zijn (gewapende) aanwezigheid op het bruiloftsfeest van 5 juni van dat jaar uiteraard in een iets ander daglicht. Deze clericus-met-tonsuur, die bovendien “persoon”⁵ was van de O.-L.-Vrouwewerk van Deinze, gedroeg zich dus volop als een zeer werelds jonker. Het werd hem blijkbaar niet door iedereen met evenveel dank afgenomen...

Maar terug nu naar de feiten zelf. Clericus zijnde, is de jonker erin geslaagd het misdrijf van doodslag te doen behandelen voor de kerkelijke rechtbank⁶. En, wat meer is, hij heeft daarvoor ook *gratie van remissie als gheestelicke persoon vercreghen vanden legat apostollick van herwaertsoever* (= Rome); hij is op het *interinement van diergelicke gratie*⁷ nog in proces voor de Abt

⁴ Pas drie jaar later kwam er (tijdelijk) vrede met het afsluiten van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621). In 1606 echter was onze streek nog altijd ten dele “contributieplichtig” aan de Hollandse rebellen, die met hun raids de streek bleven teisteren. Die toestand verbeterde wel enigszins nadat, in hetzelfde jaar 1606 trouwens, de stad Oostende op de rebellen was heroverd.

⁵ Als “persoon” mocht hij b.v. bij een vacante pastoorsplaats de kandidaat-opvolger voordragen, tenminste voor zover die vacatuur niet viel in een van de aan de Paus gereserveerde “apostolische maanden” waarin Rome over het benoemingsrecht beschikte (zie daarvoor onze bijdrage in het *Liber Amicorum Luc Stockman*, Eeklo, 1998).

⁶ ARAB, GRSp, nr. 950 (remissies jaar 1623). In dit dossier bevindt zich een document, dd. 13 jan. 1622, waarin verwezen wordt naar *la sentence du juge ecclésiastique de Gand du 25 mai 1607*; hierin wordt *l'Abbé de St. Jean (!) en Anvers comme juge apostolique* vermeld.

⁷ Een gratieverlening moest inderdaad nadien nog door de rechtbank “geïnterineerd” worden. Interineren, interinement = gestand doen, gestanding, d.i. een vonnis waarmee een akte (in dit concreet geval de gratieverlening) bevestigd wordt en de uitvoering ervan bevolen wordt.

van Sint-Michiels (sic) te Antwerpen (*tamquam iudice delegato*).

Door de wereldlijke rechtbank is hij intussen blijkbaar totaal ongemoeid gelaten. En op zijn genadeverzoek bij de Aartshertogen heeft hij (*onlancx geleden*, schrijft hij in zijn nieuw rekwest van 1611) remissie verkregen. Maar met het *interinement* of de bekrachtiging van die gratieverlening door de Raad van Vlaanderen is het evenwel niet zo goed verlopen. Want ondertussen heeft jonker Marcus zich op een andere manier weer in nesten gewerkt... En hier komen we nu bij de feiten te Drongen in de zomer van 1610.

Jonker Marcus van der Haghen had op 12 augustus van dat jaar jonker Jan van den Berghe, heer van Watervliet, vergezeld naar Drongen. Deze moest daar zijn knecht, Bartholomeus Geeraerts, gaan afhalen die er *wegens insolventien* in de *ampmannije* gevangen zat. Bij de afhandeling van deze zaak geraakt de heer van Watervliet in een felle woordenwisseling met amman Pieter Apre en met de Drongense baljuw Peter Lanckzweert; deze laatste is ook herbergier en een bijzonder opvliegend man op de koop toe⁸. Als dan de wapens getrokken worden om het geschil te beslechten, moet jonker Marcus zich in het dolk-en-degen-gevecht en weet verscheidene voor de heer van Watervliet bestemde steken af te weren.

Weerstand tegen een baljuw en een amman in hun ambtsuitoefening is evenwel een zwaar misdrijf. Daarvoor is de Raad van Vlaanderen bevoegd. En de procureur-generaal gaat ambtshalve over tot de vervolging van Marcus vander Haghen.

Uit het dossier blijkt nu dat niet alleen de Drongense feiten van 1610 aan de orde zijn, maar dat ook een oude koe (de doodslag van 1606) weer uit de gracht gehaald wordt. En dus gaat jonker Marcus maar weer rekwesten aan de Vorst schrijven voor gratieverlening. Hierbij komen telkens weer de beide feiten ter sprake.

In verband met de doodslag op Tuytschaevere betoogt de jonker andermaal dat hij daarvoor al kerkelijk terechtstond; dat hij hiervoor *van den heere legaat apostollick heeft vercreghen letteren van pardoene, absolutie ende rehabili-*

⁸ De opvliegende en vechtlustige Drongense herbergier-baljuw Pieter Lanckzweert (bijgenaamd Cortmes!) kwam enkele jaren later, op 17 juli 1614, in een vergelijkbare lichtzinnige twist door een messteek om het leven. Zie daarover onze bijdrage *Van een twistzieke baljuw... in Drongen in de zeventiende eeuw*, in het Jaarboek 1998 van de Heemkundige Kring Dronghine.

tatie; dat hij derhalve *niet en behoorde belast te worden met eenige voordere interinemen ten voor den Raed van Vlaenderen*. Hij vraagt dan ook aan de Majesteit *hem daraff te onlasten*, alsook van de hem opgelegde boete van *100 rins gulden boven de costen van justitie* of deze althans te *modereren*.

In verband met het Drongense incident anderzijds geeft hij uitvoerig een eigen versie van de feiten (waarin hij zich, als hulpverlening aan de heer van Watervliet, alleen maar correct *defensief* heeft gedragen) en hij beroept zich andermaal op zijn geestelijke staat, waardoor hij *alleen te rechte mag staen voor den geestelijcken rechter*.

Derhalve vraagt hij aan de Majesteit *hem vanden bovengeroderden manslach te verleenen brieven van remis in forma, ende voorts abolitie van allen tgene daer-inne hij zoude moghen culpabel bevonden worden raeckende de feyten daermede de voorzeide procureur generael hem pretendeert te belasten*.

In de marge van dat rekwest staat, in dato 20 oktober 1610, geschreven dat het advies van de Raad van Vlaenderen moet gevraagd worden en in dato 11 februari 1611 (waarschijnlijk na een ongunstig advies van de Raad) de beslissing *Nihil* (= verzoek afgewezen).

Na die afwijzing dient jonker Marcus een nieuw rekwest in. In de marge ervan staat, in dato 8 maart 1611, een gewijzigde beslissing genoteerd: i.v.m. de doodslag van 1606 (met een verwijzing naar *les informations par les echevins de Nevele du 7 juin et 7 nov. 1606*) lezen we: *Le tout revue... fiant lettres de remission*. Hij krijgt dus gratie voor de doodslag. Maar voor de Drongense feiten luidt de beslissing weer *Nihil*.

Het spijt ons dat het verhaal eentonig wordt! Maar jonker Marcus laat niet af en schrijft een derde rekwest. Daarop treffen we opnieuw twee kanttekeningen aan, resp. van 28 maart en van 30 maart 1611. De laatste luidt: *Fiant lettres d'abolition*.

En bij een nog latere beslissing, dd. 12 oktober 1611, wordt de eerder uitgesproken boete van 100 rijnsse gulden... *modéré à 50 florins*.

Einde goed, alles goed?

We weten het niet. Want het eigenaardige is, dat pas nog eens twaalf jaar later, in 1623 (!), dit is ruim zeventien jaar na de manslag op Gheeraert Tuyschaevere

jr., de zaak eindelijk definitief geregeld geraakt⁹. Maar dat hebben we in onze vorige bijdrage reeds meegedeeld. De inwilliging van het gratieverzoek werd door de Raad van Vlaanderen in het Register der Sententies¹⁰ ingeschreven op 15 maart 1624, ter boeking van een boetebedrag van 100 (!) gulden. En in december van datzelfde jaar vroeg - en kreeg - Marcus vander Haghen uitstel van betaling¹¹ ...

Wat ooit als een lichtzinnige, maar onschuldige (poging tot) flirt tussen een galante clericus-in-burger en een *schoon moeijerken* begonnen was, had dus wel een heel lange en pijnlijke nasleep.

Dr. Paul HUYS, Drogen

⁹ ARAB, GRSp, nr. 950 (remissies jaar 1623).

¹⁰ Rijksarchief Gent, Raad van Vlaanderen, nr. 7587, f° 83r°.

¹¹ ARAB, GRSp, nr. 953 (remissies jaar 1624).

OORLOGSRELAAS VAN FLORIMOND PYNAERT, DE LANDEGEMSE VRIJWILLIGER 1914-1918

Inleiding

Geraadpleegde werken:

Baert 1975

G.P. Baert, H. Maes, *Deinse oorlogsvrijwilligers 1914-1918*, in K.O.K. Deinze, jg. 42 (1975), blz. 3-30.

Christens 1987

R. Christens, K. De Clercq, *Frontleven 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de IJzer*, Tielt, 1987.

Debaeke 1994

S. Debaeke, *Humor in de oorlog. Bizarre en grappige verhalen, anekdoten, foto's uit de Grote Oorlog 1914-18*, Veurne, 1994.

Debaeke 1996

S. Debaeke, *De laatste onthoofding*, Veurne, 1996.

Debaeke 1998

S. Debaeke, *Het drama van de Dodengang*, Koksijde, 1998.

De Cuyper 1968

A. De Cuyper, *Journal de campagne 1914-1917. Oorlogsdagboek van een hulpdokter in het Belgisch leger*, Brugge, 1968.

De Keyser 1973

S. De Keyser, J. Maton, *Renaat De Rudder gedenkboek*, Tielt, 1973.

Depoorter 1987

Ch. Depoorter, S. Cossey, W. Tillie, *1914-1918. De oorlog achter het front*, Poperinge, 1987.

De Schaepdrijver 1997

S. De Schaepdrijver, *De Grootte Oorlog. Het Koninkrijk België tijdens de Eerste Wereldoorlog*, Amsterdam-Antwerpen, 1997.

De Vos 1996

L. De Vos, *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996.

Duprez 1919

L. en R. Duprez, *Renaat De Rudder, een stille getuige*, Evergem, 1979.

Guldenboek 1934

Guldenboek der vuurkaart, Brussel 1934-35.

Jacobs 1988

M. Jacobs, *Naamstenen 1914-1918*, Brugge, 1988.

Lampaert 1987

R. Lampaert, *Modder voor het vaderland. De ongrijpbare stad: Ypres salient 14/18*, Tielt, 1987.

Luyssaert 1993

J. Luyssaert, *De oorlogscorrespondentie 1915-18 van de familie Vandermeersch*, in *Bruynijes Brieven*, jg. 4 (1993), nr. 16, september 1993.

R.A.B. 1979

R.A.B., *Wereldoorlog I en het Roesbrugse gedenkteken*, in *De IJzerbode*, jg. 9, 1979, nr. 11.

Schepens 1984a

L. Schepens, *14/18. Een oorlog in Vlaanderen*, Tielt, 1984.

Schepens 1984b

L. Schepens, E. Vandewoude, *Albert & Elisabeth 1914-1918. Albums van de Koningin. Nota's van de Koning*, Brussel, 1984.

Senesael 1969

M. Senesael, *De IJzerslag*, Langemark, 1969.

Simkins 1992

P. Simkins, *De Eerste Wereldoorlog. Het Westfront*, Lisse, 1992.

Ureel 1984

L. Ureel, *De kleine mens in de grote oorlog. Getuigenissen van twee generaties dorpsonderwijzers uit de frontstreek*, Tielt, 1984.

Wullepit s.d.

C. Wullepit, *Uit "Bange dagen", herinneringen aan de oorlog 1917-18*, s.d. (Nederlandse vertaling van een Franse niet uitgegeven tekst van Celina Wullepit uit Reninge).

Het begin van de Eerste Wereldoorlog

Op 28 juni 1914 doodde Gavrilo Princip in Sarajewo met twee revolverschoten erfgroothertog Frans Ferdinand van Oostenrijk en zijn vrouw Sofie van Hohenberg. Sarajewo was de hoofdstad van Bosnië, een provincie van Servië, in 1908 geannexeerd door Oostenrijk-Hongarije.

Op 28 juli 1914 verklaarde Oostenrijk de oorlog aan Servië, maar daarmee kwam het hele mechanisme van onderlinge militaire bijstandsverdragen in werking. Rusland, bondgenoot van Servië, mobiliseerde zijn troepen. Duitsland, bondgenoot van Oostenrijk, verklaarde op 1 augustus de oorlog aan Rusland. Op 3 augustus verklaarde Duitsland de oorlog aan Frankrijk, een bondgenoot van Rusland.

In de 19de eeuw had Duitsland zich opgewerkt tot een economische grootmacht en dacht het aan een koloniale expansie. Om de behoefte aan "Lebensraum" te realiseren, was het bezit van de Noordzeekust, die een gemakkelijke verbinding met de Afrikaanse kolonies moest verzekeren, onmisbaar. In deze optiek had de Duitse stafchef von Schlieffen het plan opgevat om in geval van een tweefrontenoorlog - één tegen het westen en één tegen het oosten - eerst het westen te verslaan en dan het oosten. Om dit plan te kunnen uitvoeren was voor de Duitse troepen die oprukten tegen Frankrijk, een vrije doortocht door België noodzakelijk.

Op 2 augustus overhandigde om 7 uur 's morgens de Duitse minister von Below-Saleske aan de Belgische minister van Buitenlandse Zaken het Duits ultimatum maar dit werd op 3 augustus 1914 verworpen door het neutrale België. Groot-Brittannië, bondgenoot van Frankrijk en garant van de Belgische onafhankelijkheid, mobiliseerde zijn troepen.

Op 4 augustus trokken Duitse legers België binnen. De Belgische strategie was aangepast aan de Belgische neutraliteitspolitiek. Het verdedigings-systeem was ontworpen als een driehoek met als basis de fortenketen rondom Antwerpen en als punten de forten van Luik en Namen. Daarmee kon men het land verdedigen zowel tegen Duitsland als tegen Frankrijk. Pas nadat de algemene mobilisatie was afgekondigd, opteerde de opperbevelhebber van de Belgische troepen, koning Albert, voor een concentratie van zijn troepen ten westen van Luik, op de linkeroever van de Maas.

Het Belgisch leger bij het uitbreken van de oorlog

Op 28 mei 1913 werd het wetsontwerp op de veralgemeende dienstplicht goedgekeurd. Het jaarlijks contingent werd hiermee van 19.000 op 33.000 gebracht en het oorlogseffectief steeg van 180.000 tot 340.000 man.

Op 29 juli 1914 begon België met de mobilisatie van zijn troepen. De regering beperkte zich tot het oproepen van slechts drie lichten om de grenzen te bezetten. België wilde de Duitse overheid niet voor het hoofd stoten.

Op 31 juli werd de volledige mobilisatie afgekondigd. Nu moesten 15 klassen worden opgeroepen (Lampaert 1987, 13). De zeven oudste militieklassen (1905-1899) die nog dateerden van het regime van de loting en van mindere kwaliteit waren, werden belast met de verdediging van de forten. Het mobiele leger bestond uit de acht jongste klassen (1913-1906). De klasse 1914 werd zoals gebruikelijk pas op 15 september 1914 onder de wapens geroepen en was dus niet bruikbaar op 4 augustus 1914. Na haar opleiding zou ze pas vanaf januari 1915 op het front verschijnen.

De Duitse oorlogsverklaring veroorzaakte een enorme opleving van patriotisme onder de Belgen. Van begin september 1914 meldden zich ongeveer 20.000 vrijwilligers. Het merendeel waren Vlamingen omdat Wallonië al door de Duitsers was overrompeld. De strijd werd op 4 augustus 1914 ingezet met ongeveer 190.000 man.

De aanval (De Vos 1996, 28-38)

Op 4 augustus 1914 zetten de Duitsers de oorlog in op het westelijk front, met een tangbeweging in de richting van Luik, vanuit Gemblours in het noorden en ter hoogte van Verviers in het zuiden.

In de nacht van 6 op 7 augustus trokken ze onder leiding van kolonel Ludendorff Luik binnen en begonnen met de belegering van de twaalf forten.

Tien dagen later viel het laatste fort. Na de val van de forten van Luik trok het Belgisch leger zich terug op een afwachtingsstelling langs de Gete. Het wachtte daar op de komst van de geallieerde strijdkrachten om samen een front te kunnen vormen dat tot Namen reikte.

Op 10 augustus bestookten Duitse cavaleristen de Belgische Getestelling.

Op 12 augustus 1914 kwam het tot een zware slag tussen Duitse cavaleristen en Belgische troepen bij Halen, in de omgeving van Diest. De Belgische cyclisten, liniesoldaten, lansiers en gidsen konden er de overtocht van de Duitsers over de Gete verhinderen.

Op 14 augustus zetten de Duitse legers zich in beweging in zuidwestelijke richting. Het zwaartepunt van de strijd verlegde zich naar het noordoosten van Frankrijk, in de streek van de Marne en de Aisne.

Het Belgisch leger bood weerstand o.m. op 18 augustus te St.-Margriete-Houtem, maar was niet opgewassen tegen de superioriteit van de Duitsers. Bovendien was de Belgische legerleiding onervaren en deels onkundig (Schepens 1984a, 13).

Om een dreigende omsingeling te vermijden, gelastte de koning op 20 augustus een terugtrekking van het leger achter de nationale vesting Antwerpen. Nog diezelfde dag werd Brussel bezet.

Tussen 21 en 24 augustus vielen ook de Naamse fortificaties. In Henegouwen botsten de Duitsers op Britse troepen van het kleine expeditieleger, maar de samenwerking tussen Britten, Fransen en Belgen vlotte niet. De omsingelde Britten konden zich ten koste van zware verliezen een weg naar Frankrijk vechten (De Vos 1996, 35).

Op 25 augustus 1914 brandden Duitse troepen de stad Leuven plat: 218 burgers kwamen hierbij om en 2.117 van de 9.000 huizen waren verwoest. Aarschot werd door Belgische troepen kortstondig heroverd.

Na de slag aan de Marne vormde het Duitse opperbevel een belegerings-groepering van 120.000 manschappen om komaf te maken met Antwerpen. De aanval startte op 1 oktober. De forten van Walem, Sint-Katelijne-Waver en Koningshooikt en de schansen van Dorpveld en Duffel boden hardnekkig weerstand.

Van 4 tot 8 oktober werd er hard gevochten. Duitse troepen braken door bij Lier en staken de Schelde over bij Dendermonde. De stad werd bezet.

In extremis verliet het veldleger Antwerpen, de vestingtroepen die de stad moesten verdedigen, bleven achter. Maar de burgemeester van Antwerpen bood de capitulatie aan.

Een sterk uitgedund en gedesorganiseerd leger verzamelde zich in de streek

van Veurne, Torhout en Oostende. 9.000 mensen waren in de gevechten van de twee voorbije maanden omgekomen. 15.000 werden wegens ziekte of verwonding van actieve dienst ontslagen. Meer dan 30.000, waarvan het merendeel vestingssoldaten, waren krijgsgevangen gemaakt en 33.000 Belgische soldaten vluchtten naar Nederland en werden daar geïnterneerd.

“Mensen, nauwelijks nog in legeruniform, strompelden stilzwijgend voort, her en der vermengd met vluchtelingen. Het rantsoen bestond uit beschuiten van de Antwerpse koekjesfabrieken en sardines. Zeer vele soldaten legden er onderweg het bijltje bij neer en vluchtten naar Nederland” (Christens 1987, 16). Het gros van het Belgisch leger bereikte op 14 oktober de IJzer, waar het “te allen prijze” stand zou houden. De slag aan de IJzer kon beginnen.

De Landegemse oorlogsvrijwilliger Florimond Pynaert

Florimond Pynaert was de tweede van tien kinderen uit het gezin van Emile Pynaert (°Landegem 25.04.1861) en Elisa Maria Dalle (°Koolkerke 23.06.1870). Hij werd geboren te Koolkerke op 5 juni 1896 en kwam met zijn ouders op 3 juni 1911 naar Landegem wonen, de geboorteplaats van zijn vader.

Vóór 1913 woonde hij op Wilde bij August Van den Berge. Op 18 januari 1913 verhuisde hij naar Drogen, maar enkele maanden later op 6 juli 1913 kwam hij weer naar Landegem en woonde er bij zijn ouders in de Bovenstraat nr. 15.

Volgens een brief die Pynaert zelf schreef aan het gemeentebestuur van Landegem op 13 augustus 1913 gaf hij zich op maandag 29 september 1914 aan als vrijwilliger in Gent. Die dag vertrok hij met de trein naar Oostende waar de oorlogsvrijwilligers werden verzameld.

Na zijn opleiding in het kamp van Auvours (Bretagne), waar hij zeker Renaat De Rudder ontmoette (Duprez 1979, 48) werd hij bij het 13de Linieregiment ingedeeld en kreeg het stamboeknummer 30884. Tijdens de oktober-novemberdagen 1918 was hij één van de bevrijders van Landegem. Na de oorlog maakte hij deel uit van het Belgische bezettingsleger in Duitsland.

Op 25 juli 1923 trouwde hij te Drogen met Alice Van Hove en vestigde zich op 6 augustus 1923 te Gent, Palinghuizen nr. 159.

Op 13 augustus 1931 woonde hij in de Torrekenstraat 37 te Gent en was er politieagent van de 10de wijk.

Hij overleed te Melle op 17 mei 1980.

OLD SOLDIERS NEVER DIE

In dankbare herinnering aan
Florimond PYNAERT

weduwnaar van
Mevrouw Alice VAN HOVE
Oudstrijder 1914-1918, Vuurkruiser
vereerd met verschillende eretekens.

geboren te Koolkerke op 5 juni 1896 en
overleden te Melle op 17 mei 1980
gesterkt door de H. Sakramenten der
zieken.

Hij die ons dierbaar was, is er niet
meer. Met tranen buigen wij voor
hem neer, omdat hij werkzaam was ;
een man van zijn woord en in alles
oprecht. Velen schonken hem hun
gunst en vertrouwen. Wij zijn pijnlijk
getroffen door dit verlies. Florimond
heeft op aarde geleefd als een waar-
dig man, naast blijde dagen heeft ons
Heer ook dagen toegevoegd van
mindere blijdschap. Als oudstrijder

1914 - 1918 bitter jong zijnde, stond hij
aan de IJzer-vlakte gedurende vier
jaar in de modder en... loopgraven.
Na deze taak volbracht te hebben
keerde hij terug tot het burgerleven :
bij de Gentse Politie, waar ook zijn
weg niet bezaaid was met bloemen.
Florimond was ook gehecht aan zijn
familie en oudstrijdersbond, alsook
aan zijn vele vrienden en kennissen.
En u mijn zoon Oscar, die voor mij zo
goed bent geweest en zoveel gedaan
hebt voor uw ouders, ik dank u en
zeg u geen vaarwel. Voortaan zal ik
uw mama gaan vervoegeen in het Rijk
der hemelen.

Oscar, Denise, Mireille en Pol, Vincent
Peggy en Saartje, ook mijn broers en
zusters, en gans de familie, wij blijven
verenigd in ons gebed.

Mijn dank ook aan de Zusters van de
Kliniek Sint -Jozef (maar vooral aan
Zuster Maria Pynaert) voor hun toege-
wijde zorgen.

De families Pynaert, Van Hove, Dalle
en Blondia danken U voor uw gebeden
en deelneming.

Rouwond. W. Jacobs

druk guido kellen

Het oorlogsrelaas van Florimond Pynaert

Aan de hand van zijn notities en eventueel andere bronnen schreef Florimond Pynaert na de oorlog zijn wedervaren. Een dagboek kunnen we het niet noemen, hoewel er een zekere chronologie insteekt.

Door de zorgen van ons gewezen bestuurslid Guido Schaeck werd het oorlogsverhaal van Florimond Pynaert in maart 1974 door de heemkundige kring "Het Land van Nevele" uitgegeven onder de titel: *Dagboek. Belevissen als oorlogsvrijwilliger met vertrek en terugkeer uit de oorlog 1914-1918. Pynaert Florimond, geboren op 5 juni 1896.* De tekst werd toen in zijn ongewijzigde vorm zonder commentaar of toelichting in het handschrift van de auteur afgedrukt.

Later werd er een getypte versie verspreid, waarin de typist(e) zich de vrijheid had genomen om de tekst ingrijpend te wijzigen. Die versie draagt geen jaartal.

Tachtig jaar na de bevrijding van Landegem in oktober-november 1918 vinden we het een geschikte gelegenheid om het oorlogsverhaal van Florimond

Pynaert opnieuw uit te geven maar nu voorzien van toelichtingen, commentaar, kaarten en foto's.

Wijze van uitgave

Onze uitgave is een aangepaste weergave van Pynaerts handschrift.

Om te beginnen hebben we de interpunctie aangepast. Pynaert schrijft wel punten en komma's, maar niet altijd op de juiste plaats. Ook schrijft hij af en toe hoofdletters waar het niet nodig is en omgekeerd.

Het meeste probleem bood de spelling en daar hebben we dan ook het hardst ingegrepen.

Omdat Pynaert de spelling uit zijn tijd niet foutloos gebruikt, hebben we de oude spelling in de huidige omgezet, bijvoorbeeld zo i.p.v. *zoo*, *klederen* i.p.v. *kleederen*; de hypercorrecte h zoals in *hoorverdovend* hebben we gecorrigeerd in *oorverdovend*; onmiskenbare fouten zoals *mogellijk*, *terrecht* en dt-fouten hebben we stilzwijgend verbeterd. Verkeerd gebruikte voornaamwoorden *die*, *dat*, *hen*, *hun*, *u*, *uw*, *ons*, *onze* hebben we verbeterd waar nodig; de verbuiging van bijvoegelijke naamwoorden hebben we weggelaten, bijvoorbeeld *bloten hemel* is verbeterd in *blote hemel*.

Dialectische vormen, zoals *morgend*, *het heeft geweest* hebben we gewijzigd in *morgen* en *het is geweest*. Echte dialectwoorden of fransachtige woorden uit de soldatentaal hebben we laten staan en ze tussen haakjes verklaard. Vergeten woorden hebben we tussen vierkante haakjes bijgevoegd.

Pynaert heeft zijn verhaal in hoofdstukken ingedeeld en die indeling hebben we behouden maar om de tekst zelf overzichtelijker te maken, hebben we binnen de hoofdstukken titels geschreven die verwijzen naar de inhoud van dat fragment. Om het verhaal nog beter te kunnen volgen, hebben we - voor zover we het konden uitmaken - boven sommige fragmenten de datum vermeld.

We zijn er ons terdege van bewust dat onze werkmethode voor kritiek vatbaar is. Misschien zullen sommigen vinden dat we beter de tekst met fouten en al hadden overgenomen. We hadden echter één doel voor ogen: de leesbaarheid van Pynaert zijn verhaal verhogen.

Na elk hoofdstuk volgen onze toelichtingen en commentaar.

We hopen dat we Florimond Pynaert hiermee geen onrecht hebben aangedaan...

HOOFDSTUK I - HET UITBREKEN VAN DE OORLOG 1914

Over de grens gezet

1 augustus 1914

Omstreeks 1 augustus 1914 vertrok ik met mijn vader van Landegem naar het werk, gelegen in Duitsland, nl. Stolberg. Laat in de nacht zijn we op [het] logement aangekomen.

2 augustus 1914

's Anderendaags in de vroege morgen werden wij door twee politiemannen in burger verzocht met hen mede te gaan. Met al onze bezittingen werden wij te Welkenraedt over de grens gezet.

Eens over de grens op Belgisch grondgebied, verspreidden de geruchten dat het oorlog zou worden tussen België en Duitsland. Toen werden we gewaar waarom wij zo veel troepenbewegingen gezien hadden in de omstreken van de grens.

Wij beiden zijn van uit Welkenraedt naar Visé getrokken. Daar ook was een werk aan de gang van onze werkgever.

3 augustus 1914

De volgende dag zouden wij gaan werken maar van werken was er geen sprake want tijdens de nacht waren daar Duitse vliegers verschenen die lichtpijlen afschoten. Ja, dan maar terug naar het logement, om onze kledij in te pakken en naar huis toe te trekken.

4 augustus 1914

's Morgens gingen wij naar de statie van Visé om de trein te nemen naar Luik. Maar terwijl wij daar stonden te wachten op de komst van de trein, kwamen al met eens Duitse vliegers over en wierpen boven de stad wat kleine bommen af, terwijl al de burgers op de vlucht sloegen, richting Luik. Achter ons werd de brug over de Maas door de Belgische genie opgeblazen.

Wij werden gewaar dat er geen trein meer zou komen en trokken met de vluchtelingen mede, richting Luik. Onder de weg was het duidelijk dat het oorlog zou worden. Met ganse regimenten kwamen [ze] ons tegemoet, optrekkend naar de Duitse grens. De Duitsers waren reeds België binnengevallen.

Laat in de namiddag zijn we in Luik aangekomen en konden [we] de trein

nemen voor Brussel. Maar om in Brussel te geraken, hebben wij zeker acht uur op de trein gezeten. De legers hadden natuurlijk de voorrang en allen trokken op richting Luik.

Uiteindelijk zijn wij tijdens de nacht in Brussel aangekomen. Daar was het een geweldig gewoel van soldaten en volk. Hier hoorde men zeggen dat de oorlog was verklaard en dat er aan de grens al hevig werd gevochten.

Oorlogsvrijwilliger

28 september 1914

Tenslotte zijn wij thuisgekomen. En nu was ons land in oorlog. Ik liep hier overal rond vol onrust, tot ik naar Gent trok en mij aangaf als oorlogsvrijwilliger. Daar gaven ze mij een bewijs om mij zo spoedig mogelijk naar Oostende te begeven alwaar ik zou opgevangen worden door het leger.

Ik vertrok uit Gent met een trein welke overladen was met vluchtelingen. Onderweg viel ik bij drie kameraden van Merendree: Grootaert Emiel, Wieme Cyriel en Corijn Cyriel. En zo kwamen wij samen aan te Oostende waar wij vernachten op de straat om 's anderdaags verzameld te worden door officieren en onderofficieren. En zo werden wij als schapen weggedreven naar Nieuwpoort.

In Nieuwpoort vernachten wij in de kerk. Het werd reeds redelijk koud en wij trokken tapijten weg van het altaar om ons te dekken.

De volgende dag trokken we verder te voet met een stroom vluchtelingen en duizenden en nog duizenden jonge mannen de baan op naar Duinkerke. Hier aangekomen, werden wij ondergebracht in de Franse kazerne, om 's anderdaags te voet verder te trekken naar Calais, alwaar we op een soort eilandje terechtkwamen, welke uitgaf vlak voor de zee. Hier zouden wij twee nachten verblijven. Maar menslief wat heb ik hier koude geleden. Zo vlak bij deze zeewind en bijna geen klederen aan, ook zonder dekking onder de blote hemel.

Verloop van de oorlog in België

Intussen was er al veel gebeurd in België. Na de bloedige gevechten rond Luik zijn de troepen in aftocht. De Franse troepen kwamen België ter hulp en leverden bloedige gevechten te Rossignol (Lux). Ook onze soldaten waren in zware gevechten betrokken te Halen-Diest. De Duitsers vielen Dinant binnen en moordden de ganse stad uit. Mannen, vrouwen en kinderen werden gefusilleerd om daarna gans de stad in brand te steken. Hetzelfde gebeurde

te Namen, Leuven, Tamines en Dendermonde.

En zo kwamen de Duitsers in botsing op de kanten van Bergen met de Engelse cavallerie. Intussen viel Antwerpen en 30.000 soldaten vluchtten naar Holland. Overal een vloed van vluchtelingen met richting Frankrijk. De bevolking is totaal in paniek op de vlucht geslagen. Langs alle wegen ziet men een verschrikkelijke ellende. De gruwelen die de Duitsers verrichten is niet te beschrijven.

Na twee dagen verblijf op dit eilandje [bij Calais] werden wij om vier uur in de namiddag ingescheept op een vrachtboot welke vroeger diende voor dierenvervoer. En met de avond zijn we het Kanaal overgevaren tot op de kusten van Engeland. Eens in de nabijheid vaarde het schip langsheen de Engelse kust, dit om niet getorpilleerd (Fr. torpiller = torpederen) te worden.

De volgende [dag] is de boot van de kust weggevaan naar de Franse havenstad Cherbourg. Hier werden wij ontscheept en in een grote hangaar ondergebracht. Voor het eerst sedert ons vertrek uit Gent kregen we hier eten en wel zoveel men verlangde. Niet slapen, opgejaagd en zonder eten, dit was de eerste proef van de oorlog. Na twee dagen verblijf in Cherbourg werden wij in dierenwagons verstoppt. Dertig man per wagon en zo vertrokken wij onder strenge bewaking dwars door Normandië, over Carantan, Lison, Bayeux, Caen, Mezedon, Argentan, Alençon, Le Mans om ten slotte afgezet te worden in een kleine statie Champagné op 1 kilometer van het Camp d'Auvours, zo wat 12 kilometers van de stad le Mans (Dé[partement] Sarthe).

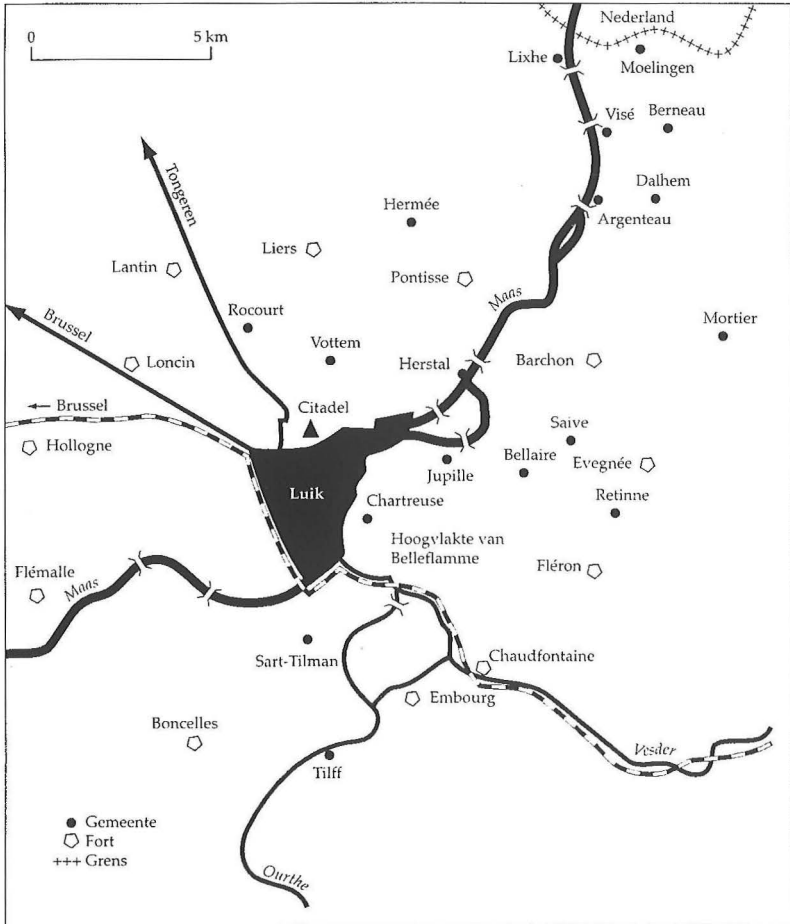
Commentaar en toelichtingen

Over de grens gezet

De Duitse troepen waren geconcentreerd in de omgeving van Aken, Eupen en Malmédy. Ze overschreden de Belgische grens op 4 augustus 1914 om acht uur 's morgens, met de bedoeling om per brigade tussen de forten van Luik te infiltreren. De cavalerie zou de flanken beschermen. Na een aantal verwarde gevechten in de loop van 4 augustus bouwden de Duitsers in de nacht van 4 op 5 augustus een eerste bruggenhoofd te Visé. De door voorwaartse waarnemers goed gejusteerde beschietingen vanuit de forten maakten het de Duitsers zeer moeilijk.

Op 7 augustus 's morgens was de Duitse generaal Ludendorff in Luik. De

citadel gaf zich zonder slag of stoot over. Maar het geschut bemoeilijkte ten zeerste de doortocht van Luik. Op 16 augustus waren Luik en zijn bruggen stevig in Duitse handen (De Vos 1996, 31-33).

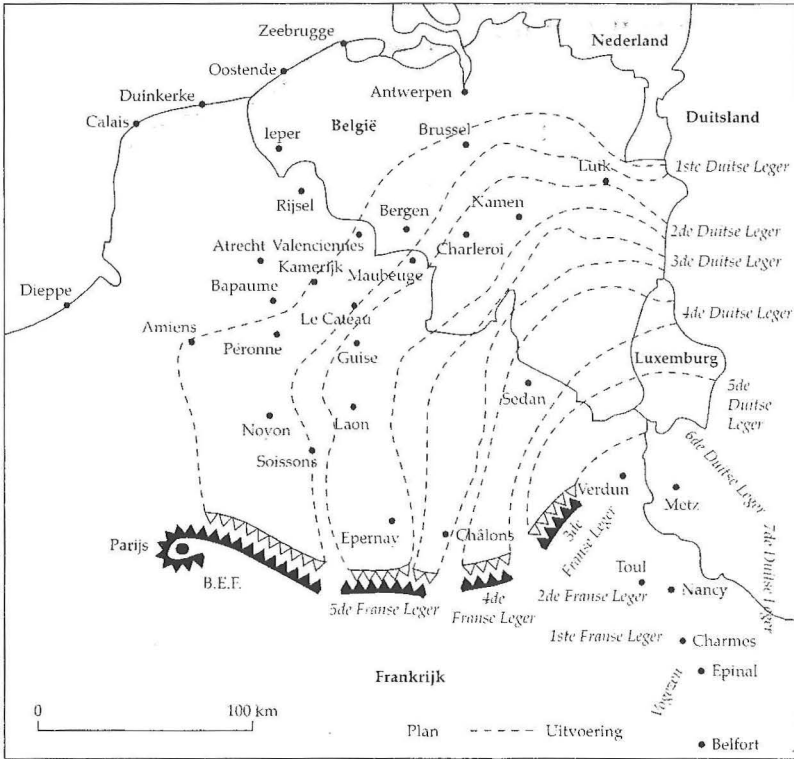
De Belgische versterkingen rond Luik vóór de Eerste Wereldoorlog
(Uit: L. De Vos, *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996, p. 29)

Oorlogsvrijwilliger

Florimond Pynaert volgde vanaf 28 september 1914 met zijn kameraden van Merendree, Emiel Grootaert, Cyriel Wieme en Cyriel Coryn¹ ongeveer dezelfde route die op 12 oktober werd gevolgd door Renaat De Rudder. De Rudder stapte te voet van Landegem langs de spoorlijn over Bellem naar Aalter. Vandaar kon hij met een voertuig van de genie meerijden tot Beernem. Hij sliep in Oostkamp en vertrok over Brugge met een andere groep vrijwilligers naar Oostende. Vandaar ging het te voet naar Nieuwpoort. Van Nieuwpoort ging de tocht met de tram naar De Panne. Met een brood als proviand trok hij langs de kust te voet naar Duinkerke waar hij inscheepte naar Cherbourg. Van Cherbourg reden de rekruten met de trein naar Champagné, waar het kamp van Auvours ligt (Duprez 1979, 41-43). Ook Pynaert en zijn vrienden voeren van Calais langs de Engelse kust naar Cherbourg. Waarom deze lange omweg?

Volgens het Duitse Schlieffen-Moltke aanvalsplan (1912) zou Frankrijk verpletterd geraken door een aanval doorheen het neutrale België en Luxemburg. Het grootste deel van het Duitse leger zou ten noorden van Samber en Maas in een wijde boog omheen Parijs trekken. Maar de Duitsers zagen vlug in dat het uitvoeren van het oorspronkelijke plan heel veel eiste van de troepen en daarom zakten ze ten oosten van Parijs af. Ondertussen hadden de Fransen en Britten in de omgeving van Parijs dubbel zoveel troepen als de Duitsers (35 divisies tegen 18). De slag aan de Marne kon beginnen (De Vos 1996, 40). Na het mislukken van het Schlieffen-Moltkeplan o.m. door de slag aan de Marne zou de nieuwe bevelhebber Erich von Falkenhayn over een front van zo'n honderd kilometer van de Noordzee tot aan La Bassée een offensief ontketenen in de richting van de Kanaalhavens Duinkerke, Calais en Boulogne (De Vos 1996, 51). Om te vermijden dat Belgische ongeoefende vrijwilligers in het strijdgewoel zouden terecht komen, werden ze per boot overgevoerd van Duinkerke of Calais naar Cherbourg in Normandië.

¹ Over de Merendreeuse oud-strijders 1914-18 verschijnt in de loop van 1999 een artikel in *Mensen van Toen*.

Het Schlieffen-Moltke plan (1912)
 (Uit L.De Vos, *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996, p. 40)

HOOFDSTUK 2 - HET CAMP D'AUVOURS

Het kamp van Auvours

Begin oktober 1914

Wij kwamen hier aan in het kamp omstreeks begin oktober 1914. Dit kamp is gelegen rondom in de sparbossen met aan het hoofd van het kamp een splitsing van twee grote wegen. De eerste rechts is de grote baan van Le Mans naar Parijs en de andere Le Mans-Tours.

Hier werden 30.000 vrijwilligers samengebracht. Een gelijkaardig kamp op 20 km van hier Parigné Levecque, ook eveneens 30.000 vrijwilligers. Hier aangekomen vind ik veel kameraden terug. Zo ontmoet ik Renaat De Rudder die ik tijdens mijn vertrek uit België kwijt was geraakt. Ook Jozef Van de Castele, Herman Michiels en Goedertier, en nog zovele anderen uit de omgeving van Landegem. Seffens kregen wij een kostuum in wit lijnwaad om opgedrild te worden. Alle dagen oefening tot wij door ons knieën zakten.

Winter 1914

Inmiddels was er al wat tijd voorbij en de winter was in aantocht. Alle dagen regen en nu en dan wat sneeuw. Het is de eerste winter van de oorlog en wij lagen hier onder tenten op wat stro of planken zonder dekking. Soms kwam water in de tenten gestroomd. En daar stonden wij nu vlak voor de winter, zonder kledij, geen schoenen, geen kledij, alle dagen oefening in de sneeuw en met houten klompen, zonder kousen aan de voeten. Wij bonden wat vodden aan onze voeten die we hier of daar konden bemachtigen want onze voeten zijn gekwetst. Het was niet uit te staan en daarbij onder verschrikkelijke tucht. Ja, wij zijn terechtgekomen in de greep van het militarisme.

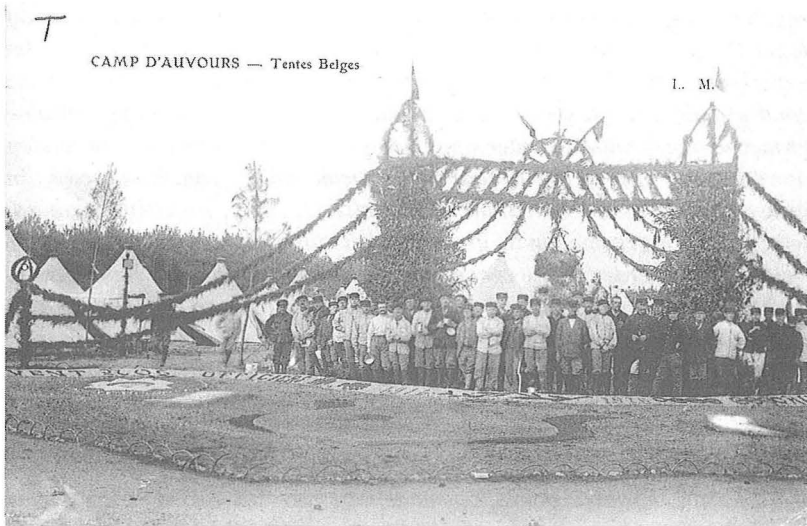
Vele jongens werden hier weggevoerd naar het hospitaal, half vervozen. Ik zelf werd op een morgen weggevoerd naar het hospitaal van Le Mans. Na acht dagen aldaar verbleven te hebben, kon ik terug mijn eenheid gaan vervoegen en de oefening hernemen. Wij kregen een oud Frans geweer uit de oorlog van 1870. Dit zou naar het einde van de oefening leiden.

April 1915

Begin april 1915 ontvingen wij een modern geweer. Dat was het sein om naar het oorlogsfront te vertrekken met een Frans uniform.

Belgische soldaten in hun wit pak
(Familiearchief Jan Luysaert)

De Belgische tenten in het kamp van Auvours
(Familiearchief Jan Luysaert)

Eerste oorlogservaringen in Adinkerke

Begin de maand april 1915 vertrokken wij naar het front, over Alençon, Aigle, Evreux, Rouen, Amiens, Abbeville, Boulogne, Calais, Duinkerke. In Adinkerke werden wij afgezet. Hier hoorde men het kanongebulder van het IJzerfront. Rechtover de statie van Adinkerke werden wij bijeengeroepen op een plein om verdeeld te worden in verscheidene regimenten. Intussen kwamen daar al wat frontsoldaten een kijkje nemen of er geen kennis van hen bij was. En de eerste kennis die ik ontmoet was Van Hove Karel uit Drongen. Hij vroeg mij eens met hem mede te gaan zien.

In een barak langs een muur van het kerkhof zag ik een 20-tal gesneuvelde soldaten liggen, allen vreselijk verminkt en uiteengereten.

Deze doden werden hier tentoongesteld om de soldaten te harden. Na dit gruwelijk zicht ging ik terug naar de verzamelplaats waar ik gescheiden werd van mijn drie kameraden. Zij werden ingelijfd bij het 8^e en ik bij het 13^e.

April 1915

Twee dagen zouden wij hier blijven alvorens naar het front te vertrekken. Tijdens mijn verblijf ging ik wat op speurtocht en kwam tot de conclusie dat Adinkerke een van de belangrijkste plaatsen was van het IJzerfront. Overal was er veel beweging, een mierennest van soldaten, alle ras Franse-Engelse en van veel vreemde koloniën.

De statie was veel te klein om al deze transporten te verwerken: troepen, munitie, kanonnen, levensmiddelen, laden en lossen van gekwetsten, zij die in verlof gingen of terugkeerden, enz.

Zo kwam ik terecht aan het kanaal Duinkerke-Nieuwpoort met veel scheepvaart, alle soorten goederen en munitie voor het front. Ik keer terug naar de statie op de baan Adinkerke-De Panne. Hier zag ik de tram om en weer Adinkerke-De Panne rijden, volgepropt met soldaten en nog getrokken door paarden. Kortom gezegd Adinkerke is het Parijs van het IJzerfront.

De twee dagen zijn om en in de loop van de namiddag vertrekken wij, of ik voor de eerste maal naar het front. Onder de weg naderen wij stap voor stap het voortdurende kanongebulder. Dit maakt een geweldige indruk. Tenslotte komen wij toe te Wulpen. Hier is men al binnen het bereik van het kanonvuur.

Commentaar en toelichtingen

Het kamp van Auvours

Het kamp van Auvours gaf een troosteloos beeld. Het lag in het departement van de Orne in de streek van de Calvados, ten oosten van de Eure en ten zuiden lag de aantrekkingskracht van de stad Le Mans. Auvours was een kleine vlek, te midden van heide en bos, met schaarse weiden en uitgestrekte beboste heuvelruggen, slechte wegen en kronkelpaden. Het kamp was bebouwd met 4 à 5 lange barakken aangevuld met legertenten. Het was een oud oefenterrein van de Franse artillerie (Baert 1975, 9-10).

Ook Renaat De Rudder² klaagde erover dat ze de winter 1914-15 moesten doorbrengen op slecht gevulde strozakken in tenten en met twee dekens en hun pardessus tegen de koude (Duprez 1979, 43).

Met zijn kledij was het al even pover gesteld; in zijn brief van 2 februari 1915 schrijft De Rudder aan zijn ouders: “Wij hebben voor kostuum een witte broek en vest, maar daaronder draag ik mijne burgersbroek en onderbroek, en op ‘t lijf ben ik ook dik gekleed”. De rekruten hadden dus geen aangepaste kledij en droegen witte “uniformen” boven hun burgerkleren (Duprez 1979, 45-46).

Met de uniformen was het na de slag aan de IJzer al even erg gesteld. Het uniform waarmee de Belgische soldaat naar de oorlog was getrokken, was niet aangepast aan de toenmalige nieuwe oorlogsvoering. De meesten hadden zich reeds tijdens de bewegingsoorlog van hun ongemakkelijke uitrusting ontdaan. Vanaf juli-augustus 1915 kregen de soldaten geleidelijk aan een zomerkostuum van het Engelse type en tegen de winter een kakikleurig winterpak (Christens 1987, 41). Het hoeft ons dan zeker niet te verbazen dat Pynaert in april 1915 naar het front moest vertrekken in een Frans uniform.

² Meer informatie over de Landegemse oud-strijders vindt u in het artikel van J. Luysaert, *Landegemse soldaten, oud-strijders en burgerlijke slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog*, in *Mensen van Toen*, jg. 8 (1998), afl. 2, blz. 25-48.

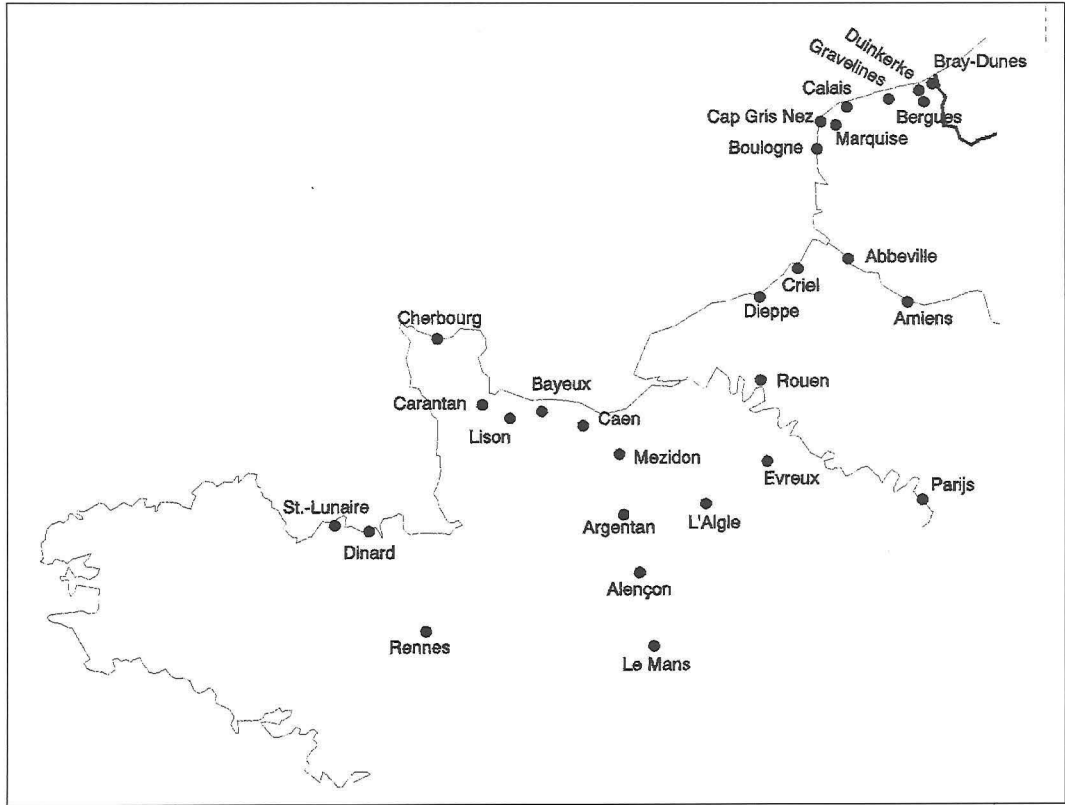
Eerste frontervaringen in Adinkerke

Na de Slag aan de IJzer stabiliseerde het front zich en kon men de medische hulp organiseren. Wanneer een patiënt zwaar gekwetst was en moest geopeerd worden, werd hij zo vlug mogelijk naar een fronthospitaal overgebracht. Anders ging de gekwetste naar het evacuatiehospitaal of het 'Hôpital Militaire Belge' te Adinkerke dat vanaf april 1915 werkzaam was in de "Villa Cabour". Vanuit Adinkerke werden gekwetsten voor verder herstel overgebracht naar Noord-Frankrijk of Engeland (Jacobs 1988, 59). In de loop van de oorlog werden in Adinkerke 7.400 soldaten voor oorlogsverwondingen opgenomen (Christens 1987, 77). Vanuit het station van Adinkerke liep de spoorlijn naar Calais vanwaar men gemakkelijk kon overvaren naar Engeland. Het wekt geen verbazing dat er zich in de buurt van een groot hospitaal ook een groot militair kerkhof bevond.

Het Belgisch leger bestond uit 6 Legerdivisies. De 4de Divisie bestond o.m. uit de 8ste Gemengde brigade, waarvan het 8ste Linieregiment deel uitmaakte en de 13de Gemengde brigade waarvan het 13de Linieregiment een onderdeel was. Het 13de Linieregiment maakte naam tijdens de bloedige gevechten te Keiem op 18 en 19 oktober 1914. Slechts één officier en tweehonderd man van de zevenhonderd keerden uit die gevechten terug.

Tijdens de stabilisatieoorlog bezette het 13de in eerste linie de sectoren Nieuwpoort, Drie Grachten (Steenstraat) en Ramskapelle, met de aanvallen op de Duitse stellingen "Violette" en "Terstille", gelegen in de sector Ramskapelle tussen de spoorlijn Nieuwpoort-Diksmuide en de IJzer. In mei 1916 verloor het 13de bij Diksmuide 357 man en 9 officieren. In de winter 1917-18 stond het 13de in Ramskapelle, Boezinge en Merkem.

Na een bewogen bezetting van de sector Diksmuide van juni tot september 1918 nam het deel aan de twee fasen van het bevrijdingsoffensief in Vlaanderen: op 28 september bij Zarren en op 14 oktober bij Handzame. In oktober-november 1918 vinden we het 13de Linieregiment terug bij de zware gevechten aan het kanaal van Schipdonk o.m. te Landegem (Guldenboek 1934, XVI-XVII en 295-296).

HOOFDSTUK 3 - AAN HET FRONT BEGIN APRIL 1915 1^e SECTOR RAMSKAPELLE

Ingekwartierd te Wulpen

Aangekomen te Wulpen werd ik ingekwartierd in het huis van de veldwachter. Hier te Wulpen ziet het er al wat oorlogsachtig uit. Het dorp gedeeltelijk verwoest door de bombardementen, de kerk bijna met de grond gelijkge maakt. Na de nacht te hebben doorgebracht onder het nu en dan ontploffen van obussen en om 8 uur 's morgens samenkomst van de compagnie. Wij kregen wat theorie en ook onze kogels, 180 stuks, een niet te onderschatten gewicht. Wij nieuwelingen kregen de raad ons aan te passen met ouderen die reeds het front kenden.

Na deze bijeenkomst werd ik al gewaar dat er een strenge tucht bestond. Ja, nu maar eens op speurtocht. Ik ga achter het dorp, zo kom ik aan de kerk. Daarachter was het een vlakte en zag [ik] de eerste keer een stuk van de IJzervlakte. Ook hoorde ik in de verte ontploffingen en geratel van geweer en mitrailleuzen. Een eind verder stonden de eerste kanonnen die het Duitse front beschoten.

Dus deed ik hier mijn eerste stap in de richting van het front. Toen keerde ik terug. Binnengekomen, wat onder elkander gepraat en gelachen. De ouderen trachtten ons ook wat schrik op ons lichaam te werpen, maar ja, soldaten onder elkaar zijn nu eenmaal zo.

Ja, daar in het huis van de veldwachter voelde ik mij niet op mijn gemak. Er liepen daar zo veel officieren in en uit. Maar een tijdje nadien ontdekte ik het officiersspel. Daar was een dochter en deze noemde Zoé. Daarmee was mijn vrees opgelost. Rechtover de deur was een groot boerenhof dat door de Franse artilleristen was belegerd. Ik stond dit zo wat te bezien en zag daar niet anders lopen dan ratten. Ik deed teken naar een Franse soldaat dat er daar zoveel ratten liepen. Och zegde hij, er lopen er hier met de honderden. Bij het binnenkomen vertelde ik dit. Wacht, zegde daar een, tot wanneer u in Ramskapelle komt, [ze] zullen daar in uw oren komen bijten.

Naar Ramskapelle

Twee dagen waren voorbij en in de avond vertrokken wij naar het vuur, achter het dorp weg langs smalle wegeltjes dwars door de weiden en grachten. Nauwelijks hebben wij het dorp verlaten en [we] komen in de zone der

kanonnen, deze alle met de vuurmond gericht op de vijand. Nooit werden de wegen gevolgd welke op de landkaarten voorkomen. Het zou te gevaarlijk zijn want deze wegen werden veel onder vuur genomen. Daarom werden binnenwegeltjes aangelegd door de genie. Ook deze wegeltjes kwamen immers op hun doel uit. Als het goed donker was geworden, kwamen wij toe aan de statie van Ramskapelle. Het is te zeggen, die eens de statie was geweest. Het ganse dorp was een puinhoop. Hier aan de statie langsheen de ijzerweg werden de wachten uitgezet. In het donker was hier niets te zien maar veel te horen, rechts en links van ons veel vuurwerk.

Overstroming

Onder de morgen, toen het klaar werd, stonden wij vlak voor de zoveel besproken overstroming. Deze werd verwezenlijkt tijdens de slag van de IJzer in oktober 1914 toen de Duitsers oprukten. De genie met de sluiswachter te Nieuwpoort liet de sluisen in de lucht vliegen. En terwijl de slag in hevigheid woedde, werden de Duitsers verrast door het water dat gans de oppervlakte van Nieuwpoort tot Diksmuide onder water zette. En zo verzonk het Duitse leger in het water, met achterlating van kanonnen, materiaal, paarden en soldaten. De Belgen trokken zich terug tot op de berm van de spoorweg Nieuwpoort-Diksmuide. Het is dank zij het onder water zetten dat de slag van de IJzer gewonnen werd, en de Duitsers tot stand zijn gebracht.

In Ramskapelle

Hier staan wij nu aan de statie [van Ramskapelle], links van ons de stad Nieuwpoort gans verwoest, met hier en daar een zuil welke boven de puinen uitsteekt. Het zicht op de overstroming is wonderbaar om zien. In de verte midden het water de voorposten. Het lijken alle kleine eilandjes te zijn. Hier op het water drijven alle soorten dieren rond, opgeblazen paarden, koeien, zwijnen en veel Duitse soldatenlijken. In de verte ziet u soms een kanon boven water steken. Aan de boorden van de ijzerweg, kant der overstroming, zijn al deze dieren en soldatenlijken aangespoeld, en dit verspreidt een verpeste geur. De ratten zitten er met honderden aan te peuzelen, voor hen is het kermis.

Ramskapelle, het verwoeste dorp, is het toneel geweest van de verwoede bajonetgevechten tussen de Franse koloniale troepen en de Duitsers. De lijken werden hier bijeengebracht en met benzine en petrol overgoten om ze

vervolgens te laten opbranden.

Ook in de puinen trof men zeer veel lijken aan. Toen bestonden er nog geen loopgraven. Dag en nacht was men onder de bloten hemel. Soms kond ge u verbergen onder wat planken of wat anders dat u wat kon beschermen tegen regen en koude.

's Anderendaags laat in de nacht, trokken wij over loopplanken, gezegd passerellen, naar de voorposten op 150 m van de vijand zodat wij daar in het midden van de overstroming, op zo een soort eilandje achter een berm modder wegverstopt lagen om de vijand op te vangen. Bij het aflossen werd er soms geschoten met geweer, ook soms met mitrailleuzen en een raffel van kanonvuur. In deze vlakke was dit een gevaarlijk spel. Dan vielen er telkens doden en gewonden.

Op de voorposten verbleven wij telkens voor vier dagen en nachten, blootgesteld aan weer en wind, en daarbij het geschut, zonder u veel te kunnen bewegen. Want bij de minste beweging kwam het geschut in werking.

Ja, nu zitten wij volop in de oorlog. Naar gelang dat het verder gaat, wordt het een routine, en raakt u eraan gewend. Na vier dagen: aflossing, eens om middernacht, dan eens om drie uur in de morgen, nooit op hetzelfde uur, dit teneinde om de Duitsers op een dwaalspoor te brengen.

Dan trekken wij op reserve om 's nachts te gaan werken want van heden af zal men beginnen met loopgraven aan te leggen. Dit is ook een zeer gevaarlijk werkje. Soms moeten wij gaan werken aan de sluizen van Nieuwpoort onder hevige bombardementen en gepaard met verliezen. Bij het naar het werk of naar de voorposten gaan, is men misleid door de duisternis en kwam [men] in het water terecht. Dan moest ge zo verder lopen tot wanneer de klederen aan uw lichaam droogden. 's Zomers was dit niet erg, maar in de winter... Ik moet er niet aan toevoegen hoe wij daar gesteld waren.

Eens waren ik en mijn kameraad Van den Bos op de voorpost op 100 m van de vijand. Om twee uur in de nacht kwamen achter ons drie gedaanten naar ons toe. Het was Koningin Elisabeth met twee officieren bij zich. Deze vroeg ons hoe [we] het stelden. Ik antwoordde goed. Waarop ze zegde: het is hier kalm. Ja, zegde ik, het is niet altijd zo. Dan kregen wij beiden elk een stuk chocolade en elk twee pakjes Engelse sigaretten, waarop ze onmiddellijk terugkeerden.

Onze post lag hier vlak voor de "Ferme Violette", een zeer gevaarlijke plaats. Dit was een door de Duitsers versterkt boerenhof, van daaruit werd er oneindig veel op ons geschoten. Tot wanneer de legerleiding een besluit nam daar voor goed een einde aan te maken.

Mei 1915

Op een goede morgen in de maand mei werd onze compagnie samengebracht om daar aan te vallen en deze post te gaan vernietigen. Wij zouden ondersteund worden door een compagnie van het 8^e regiment op de linkerkant van ons. Zeer vroeg in de morgen trokken wij door de overstroming op handen en voeten op ons doel af. Alles ging goed, maar plots komen wij voor de prikkeldraadversperring en werden door de Duitsers ontdekt. Hun mitrailleurzen en handgranaten kwamen in werking. Er werden vuurpijlen afgeschoten, waardoor zij een klaar zicht hadden daar op het water.

Het werd een vreselijke slachting. Wij lagen daar zonder dekking te dobberen op het water. Ten slotte vangden (sic) wij de aftocht voor degenen die niet gedood werden. Doden en gekwetsten bleven achter op het slagveld. Terug in onze linie gekomen, met bitter weinig. Ik was toch een van de overlevenden, al de anderen werden letterlijk weggemaaid van het mitrailleurzevuur. Ik zag tijdens het gevecht een officier middendoor maaien van de kogels. Al dezen zijn ter plaatse gebleven en werden opgegeven als vermist. Deze "ferme" was gelegen vlak voor de IJzerstroom. In feite was het grondgebied Mannekensvere. Na de slag hingen veel lijken in de prikkeldraad en zijn daar blijven hangen tot ze verteerd of wel opgevreten [waren] van de ratten. Lang na de gevechten kon men overdag de lijken zien hangen.

Op rust in Wulpen

Mei-juni 1915

Na deze gevechten trokken wij op rust te Wulpen. Tijdens onze rust had daar een nieuw drama plaats. Langsheen de vaart naar Nieuwpoort bevond zich een eskadron lansiers in reserve. Toen een officier vanuit Wulpen naar zijn manschappen toeging, werd hij bij het naderen van de paardenstallen op korte afstand doodgeschoten door een van zijn soldaten. De soldaat was bezig de paarden te reinigen, toen hij de officier zag aankomen, nam hij zijn karabijn en schoot de officier dood.

7 juli 1915

Naderhand zegde men dat de soldaat veel last had van hem, de soldaat zou gezegd hebben tegen zijn kameraad: als hij vandaag komt, schiet ik hem omver. Inderdaad, hij heeft dit gedaan. Nog dezelfde dag, in de loop van de namiddag, werd hij in een weide tussen het dorp en de brug in het openbaar aan een paal gebonden en terechtgesteld, door zes soldaten, drie officieren

en twee gendarmen.

Hij werd ter plaatse niet begraven, maar zo maar eenvoudig in de grond verstopt (sic), met een houten kruis zonder opschrift, wel onder aan de paal een arduinen steen met de naam Zaman. Hij was een Gentenaar.

Gans de oorlog is deze daar blijven liggen in deze weide.

Een nog gelijkaardig geval heeft zich voorgedaan te Veurne. Een onderofficier had daar een meisje vermoord. De moordenaar werd later ter dood veroordeeld en later op de markt van Veurne onthoofd door de Franse valbijl. Het is de laatste onthoofding die in België plaats heeft gehad.

Na deze diverse zaken trokken wij in reserve op de rechterkant van Ramskapelle, in het boerenhof gezegd "Tjokveld"; zo gewoon: artillerievuur, schrappen-els, enz.

Zomer 1915

Het was dus in de zomer 1915. Ramskapelle gedeeltelijk verwoest. De gebouwen welke nog bruikbaar waren, werden gebruikt als opslagplaatsen voor verberging (sic) van materiaal van de genie. Het moet zijn dat de Duitsers daar iets van bemerkten hadden. Op een namiddag brak plots een hevig bombardement los over het dorp. Het duurde zo wat twee [uur]. Onmiddellijk werden wij in alarm gebracht want wij dachten dat het op een aanval zou uitlopen. Het bombardement viel plots stil en gedurende een uur was [er] niet anders dan stof, rook en brand. Toen alles terug helder werd, konden wij ons eigen ogen niet geloven. Het dorp was totaal weggevaagd en een blakte (= vlakke) geworden. Veel geniesoldaten bevonden zich in deze depots en deze werden allen gedood en daarna opgebrand.

Op voorpost "Beverdijk"

De tijd van reserve was voorbij en wij trokken voor vier dagen naar de voorpost, maar deze keer op een andere plaats, meer rechts naar Pervijze, genaamd "Beverdijk". Na de vier dagen komen wij op reserve wat achterwaarts ook op een hoeve, genaamd "Ferme Roodester". Ieder soldaat wilde liefst in een hoekje liggen. Ja, nu en wel, ik was te laat aangekomen en vond geen plaats meer. Ik zag daar twee benen uitsteken en trok deze soldaat uit het hoekje, teneinde om ik deze plaats te bemachtigen.

Deze begon te roepen en te vloeken zodat de luitenant er bij te pas kwam om het verschil (sic) op te lossen. Ik kreeg natuurlijk een berisping en kon maar verder plaats gaan zoeken, maar ik vond er geen meer. En terwijl ik daar zo wat rondliep, komt daar almeteen een obus afgefloten en deze viel juist op de

plaats van het verschil. De soldaat in kwestie, welke ik enige seconden voor de ontploffing had weggetrokken, vloog de lucht in en werd totaal uiteengereten. Ik kreeg een stuk vlees in mijn gezicht, bloedde, en werd direct naar het hospitaal van De Panne gevoerd. Ik kwam ervan af met twee blauwe ogen. Hij, de arme jongen, noemde Serteyn en was van St.-Pauwels. Hij had voor zo gezegd (sic) de dood gevonden in mijn plaats. Hij werd begraven op het militaire kerkhof te Adinkerke. Aan zijn dood en begraafing is dus een droevige geschiedenis verbonden. Daar hij aan [stukken] werd geschoten, kon men maar juist zijn bovenlichaam vinden. De rest lag daar in het ronde gespat. En op deze manier heeft hij zo gezegd twee begraafplaatsen: een te Adinkerke en een op het slagveld. Dit zijn de gruwelen van de oorlog.

Loopgraven aanleggen

Nu is men voor goed aan het werk om loopgraven en versterkingen aan te leggen. Rust bestaat bijkant niet meer. Iedere nacht valt er te werken.

*Dit is veel gevaarlijker dan op de voorposten te zijn. U staat blootgesteld aan alle gevaren, want als de Duitsers veranderingen konden vaststellen, begon hij (sic) bij nachte met schrapenels te schieten, en soms met ganse salvo's. En terwijl loopgraven en versterkingen gelegd worden, doet de genie het werk van het front te camoufleren zodat alle wegen en posten afgedekt zijn. Dit om de Duitsers zo weinig mogelijk zicht te geven op onze kant. En zo werd gans het IJzerfront een *forteres* (Fr. *forteresse* = vesting).*

Ja, er werd hier veel gezwoged en gewerkt om ons leven te beschermen. Maar tijdens de werken waren altijd verliezen door het schrappenelvuur zodat ze daar een liedje van gemaakt hebben, dat luidt als volgt:

Gaat toch niet naar Ramskapelle

Want daar schieten ze met obussen en schrappenellen.

Juli-augustus 1915

Tijdens de zomer werd gans het Belgisch leger veranderd van uniform. Nu ontvingen wij een pak in de kaki, met kepie. Wij worden nu allen gelijk de Engelsen.

Eens waren wij aan het werk om een loopgracht dwars door het kerkhof van Ramskapelle te trekken. Het was in de loop van de namiddag, toen de Duitsers al met eens zo hevig begonnen te schieten. Wij allen renden uit elkander, die wat links en de andere wat rechts om dus uit de richting van het geschut te vluchten. Almeteen stelden wij vast dat er een man vermist bleek te zijn en we

vermoeden dat hij misschien gedood of gekwetst achterbleef. Hierop ben ik in volle bombardement gaan zoeken en vond hem daar op het kerkhof liggen, gans bebloed en uitgeput. Hij was zwaar gekwetst. Een stuk ijzer was dwars door zijn schouderblad gevlogen. Ik sleurde hem uit de richting van het geschut en [hij] werd dan zeer dringens weggedragen naar de eerste hulp-post. Het was mijn beste vriend, Dauw Felix van Zaffelare. Hij is nooit aan het front meer gekomen en werd zwaar invalied.

Honderde keren heeft hij mij naderhand bedankt, zeggende: het is dank aan u dat ik nog in leven ben, zonder u was ik doodgebloed daar op dat kerkhof van Ramskappelle. Dit zou naar het einde gaan van gezegde sector.

Op rust nabij Duinkerke

Augustus 1915

Omstreeks augustus 1915 werden wij door een ander divisie afgelost en [we] trekken voor een korte periode op rust op de kanten van Ghyvelde Bray-Dunes of Rozendael, nabij Duinkerke. Men zegt hier rust, maar ik moet er aan toevoegen dat het maar juist het "woord" rust is. Bedoeling is van het front weg, want veel rust hebt u niet.

Wij moeten de wacht optrekken en op bijzondere plaatsen de kust bewaken. Er zijn oefeningen en lange marsen te doen, naar het luizenbad gaan en zo veel andere dingen.

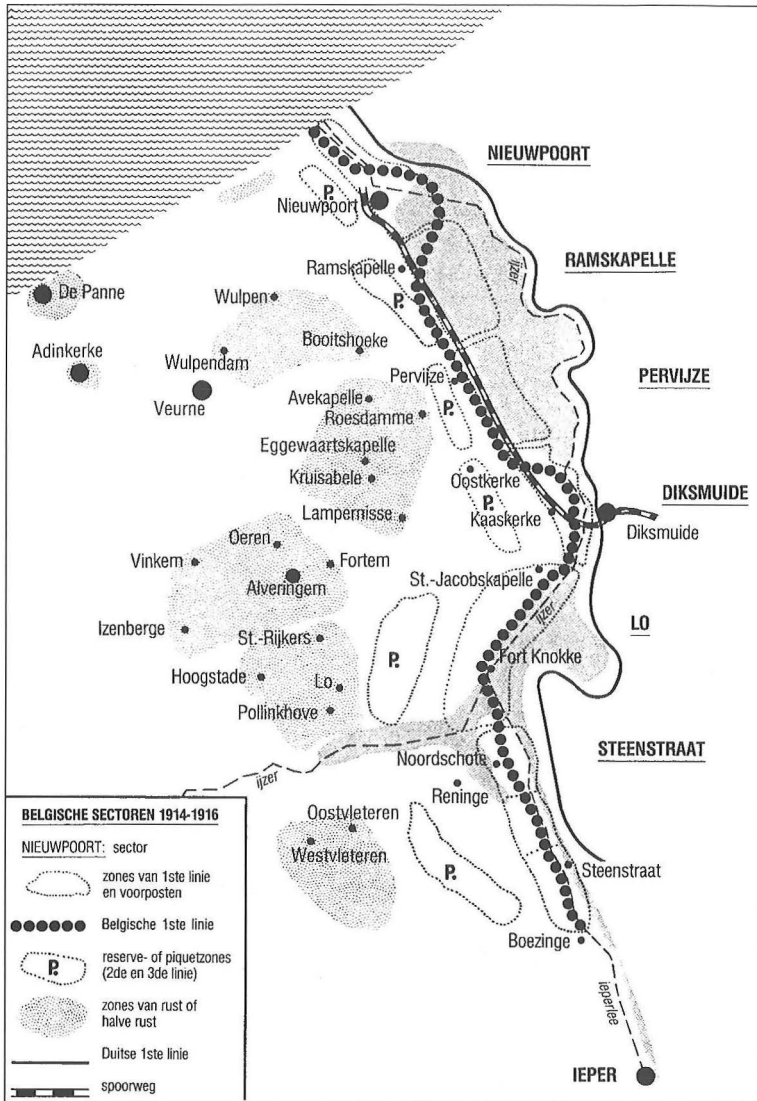
Maar nu hebben we hier de divisieschouwing, en zo een revue duurt een ganse dag.

Deze wordt gehouden op het strand van Bray-Dunes. Voor ons, infanterie, is het een dag van minstens 30 km te voet en zwaar beladen.

We vertrokken vroeg uit Rozendael, over Bray-Dunes, Ghyvelde, Adinkerke, De Panne. Hier komt men op het strand en [we] leggen door het zand de weg af naar Bray-Dunes. Aldaar komt men aan gans vermoeid, waar de tribune is opgesteld om voorbij te defileren voor de hoogheden, zoals koning en koningin, Franse en Engelse generaals, enz. enz. Van daar naar uw boerenschuur om u uit te rusten, onder het defileren van ratten die overal boven uw hoofd rondlopen.

De dag daaropvolgend wordt u met rust gelaten, buiten diegenen die aangeduid worden voor de wacht.

Het is ook de gewoonte als men in grote rust is dat u moet ingespuut (sic) worden, om ziekte te voorkomen. Ook dan ligt u gesneuveld voor twee dagen.

De Belgische sectoren 1914-16.

(Uit: R. Christens, K. De Clercq, Frontleven 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de IJzer, Tielt, 1987, p. 20)

Commentaar en toelichtingen

Het front dat door Belgische troepen werd bewaakt, was van noord naar zuid ingedeeld in de volgende sectoren: Nieuwpoort, Ramskapelle, Pervijze, Diksmuide, Lo en Steenstrate (Christens 1987, 20). Pynaert vergist zich dus als hij Ramskapelle de eerste sector noemt of misschien bedoelt hij dat het zijn eerste sector was.

Op 29 oktober 1914 brachten aan het station van Ramskapelle de Duitse regimenten, gesteund door hevig kanonvuur, een tijdelijke doorbraak in de Belgische linies teweeg. De Duitsers richtten zich reeds in op het terrein, ze waren meester in het hele dorp en maakten rond het dorp loopgraven die ze verlengden in de grachten naar Diksmuide.

Op 30 oktober zetten de Belgische troepen gesteund door Franse koloniale troepen een tegenaanval in.

Ramskapelle moest in de nacht weer teruggenomen worden. Rond twee uur 's morgens trokken de Duitsers zich uit Ramskapelle terug. Ramskapelle was weer in Belgische handen.

Achtergebleven Duitsers werden door de Algerijnen gevangengenomen. Gedurende de hele oorlog trouwens hielden de Fransen met enkele van hun divisies de zuidelijke flank van de Belgische legersector bezet o.m. met koloniale troepen, zoals Spahi's en Goumiers, dit zijn bewapende ruiters uit Algerije (Depoorter 1987, 21-22; Senesael 1969, 220-225; Schepens 1984a, 19-22).

Ingekwartierd te Wulpen

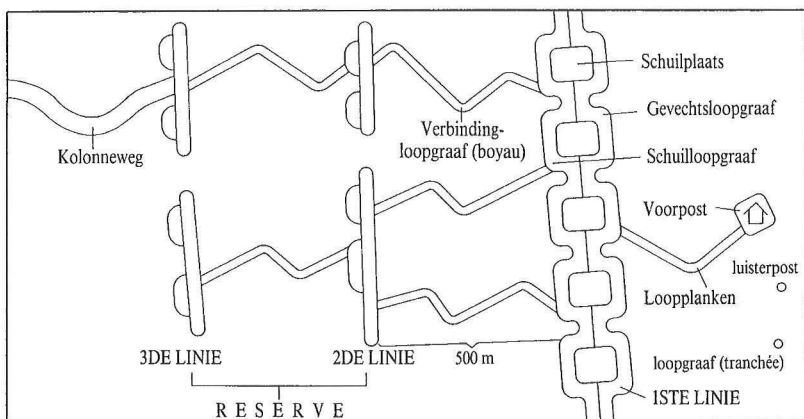
In het begin van de oorlog werden de soldaten in alle boerderijen en schuren aan het front ingekwartierd. In het voorjaar 1915 werden in de weiden van Kruisabele en Eggewaartskapelle de eerste houten barakken opgericht. In het voorjaar van 1916 was in de sector Pervijze al een hele divisie in barakken ondergebracht. In de sectoren Lo en Steenstrate verbleven de troepen nog vrijwel uitsluitend in schuren. Ook in Oeren en Wulpendam waren de soldaten nog het hele jaar door in hoeven ingekwartierd en gedeeltelijk in de barakken in de omgeving ervan. Maar de kantonnering bleef over het algemeen karig en ver van bevredigend. De officieren hadden een goed onderkomen bij de notabelen van het dorp of in de woonvertrekken van de hoeven (Christens 1987, 89).

In Ramskapelle

Het loopgravensysteem zelf bestond uit drie lijnen. Voor de eerste lijn lagen de voorposten en luister- of observatieposten. Ongeveer 500 meter achter de eerste lijn bevond zich de tweede. Deze loopgraven (*tranchées*) stonden met elkaar in verbinding via verbindingsgangen (*boyau*). In 1915 kwam er overal een derde lijn. Uiteindelijk bedroeg de diepte van het defensief op sommige plaatsen zo'n tien tot twintig kilometer (De Vos 1996, 59).

In de eerste oorlogsmaanden verbleven de soldaten één tot twee dagen aan het front, in eerste lijn of op de voorposten, daarna volgden één tot twee dagen rust of halve rust. Naarmate in 1915 de levensomstandigheden beter en het gevaar minder groot werden, werd een 3- tot 4-daagse frontdienst gebruikelijk (Christens 1987, 53).

In Ramskapelle werd de eerste lijn langs de spoorwegberm ingericht. In het station van Ramskapelle bouwde men een betonnen observatiepost. Van hieruit had men een uitstekend gezicht op de weidse watervlakte. Vele loopgraven tussen Nieuwpoort en Ramskapelle waren niet meer dan een halve meter in de spoorwegberm uitgegraven. In deze streek, met zijn zware kleverige polderklei, waar de loopgraaf na korte tijd onder water liep, ging men de lijnes bovengronds aanleggen (Christens 1987, 27 en Jacobs 1988, 34-35).

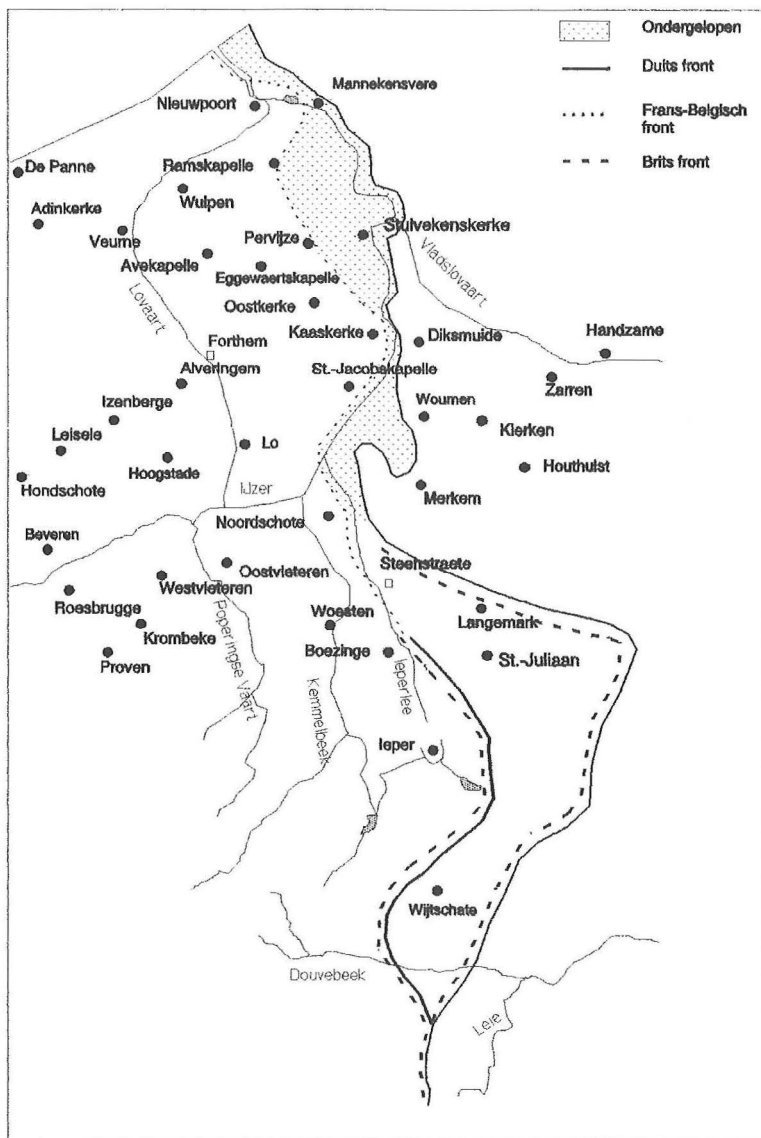

Schema van het loopgravensysteem

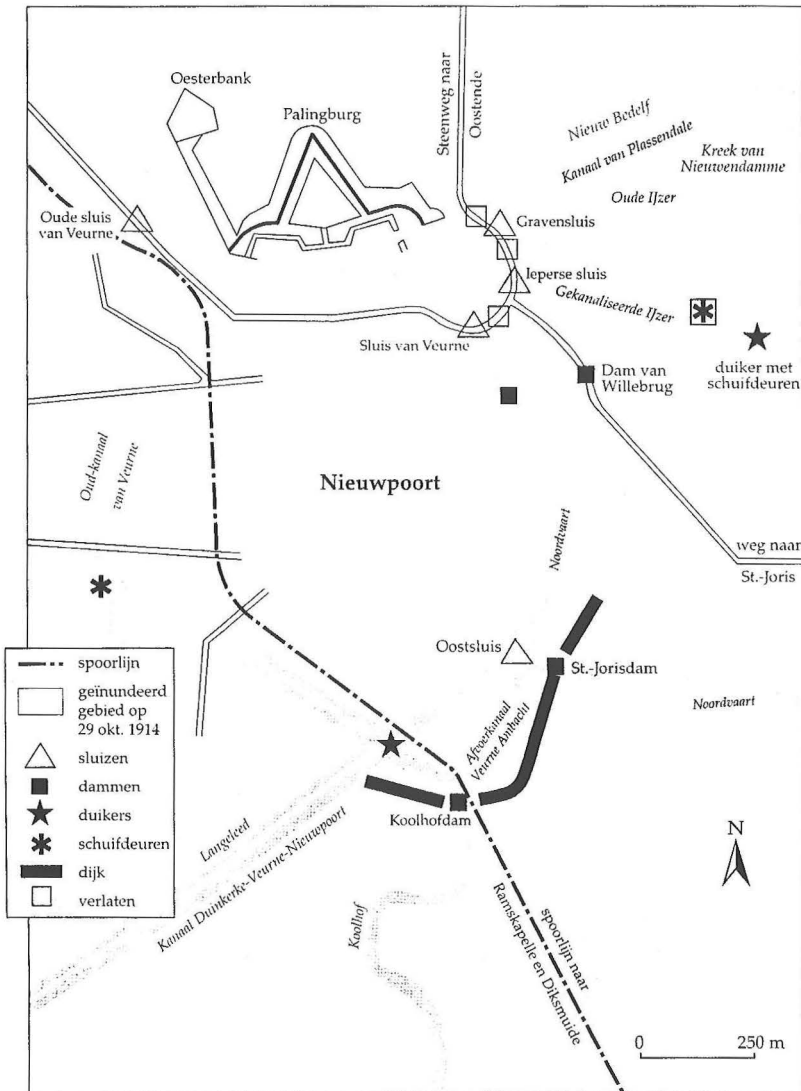
(Uit: R.Christens, K.De Clercq, *Frontleven* 14/18. Het dagelijks leven van de Belgische soldaat aan de IJzer, Tielt, 1987, p. 22)

Overstroming

De druk op het Belgische leger werd almaar groter en de rechteroever van de IJzer ging bijna volledig verloren aan de Duitsers. Sedert de middeleeuwen had men deze streek geïnundeerd als verdediging tegen de Franse agressie. Ook nu zocht de legerleiding haar heil in deze oude strategie. Nu de IJzer toch in Duitse handen was gevallen, opteerde men voor de inundatie van de strook land tussen de westelijke dijk van de gekanaliseerde IJzer en de spoorwegberm. Op die manier zou er een kunstmatig meer ontstaan tussen Nieuwpoort en Diksmuide. Om de inundatie te verwezenlijken deed kapitein-commandant Prudent Nuyten een beroep op Karel Cogge, een personeelslid van de watering van Veurne. In de nacht van 25 op 26 oktober werden alle 24 openingen in de spoorwegberm afgesloten. Ook bouwde men over enkele honderden meter met zakjes aarde een dam tussen het kanaal van Veurne en de spoorwegberm. In de nacht van 27 op 28 oktober bracht men het stijgende zeewater langs de Oude Sluis van Veurne naar de Koolhof en de Noordvaart. Het debiet bleek echter onvoldoende. Daarom opende men op aanwijzing van sluismeester Geeraert de schuifdeuren van het verlaat van de Noordvaart. Men opende het verlaat van de Noordvaart nog eens in de nacht van 31 oktober, 1 en 2 november. In november stond het water op sommige plaatsen tot drieënhalf meter boven de bodem. De overstroming kwam net op tijd. Deze onderwaterzetting ging ten onrechte de geschiedenis in als de overstroming van de IJzer, maar in werkelijkheid ging het om de Noordvaart (De Vos 1996, 55-57). Het klopt dus niet dat, zoals Pynaert schrijft, de sluizen werden opgeblazen.

Ondergelopen gebieden in de IJzervlakte
(Tekening L.De Ruyck)

Het sluisen- en verlatencomplex te Nieuwpoort in 1914
 (Uit: L.De Vos, *De Eerste Wereldoorlog*, Leuven, 1996, p. 48)

Op rust in Wulpen

Op 7 juli werd te Wulpen soldaat Alphonse Van Herreweghe wegens moord door de krijgsraad veroordeeld tot de dood met de kogel. Hij werd geboren te Wetteren in 1877 en was milicien (1899) bij de 1ste Lansiers. Zijn gratieverzoek werd verworpen en hij werd dezelfde dag geëxecuteerd. Hij werd begraven te Wulpen langs het kanaal Veurne-Nieuwpoort (Debaeke 1996, 88-89).

In de lijst van veroordeelden tot de dood met de kogel is geen Zaman uit Gent terug te vinden; Pynaert beschikte blijkbaar over de verkeerde informatie. Uit zijn relaas over de onthoofding te Veurne blijkt duidelijk dat Pynaert zijn dagboek achteraf heeft geschreven. Chronologisch bevindt hij zich in 1915 en plots valt hem de onthoofding van 1917 te binnen.

Op 27 oktober 1917 vermoordde de 26-jarige onderofficier Emile Fervaille (°Menen 1891) te Veurne zijn zwangere vriendin Rachel Ryckewaert. Op 15 januari 1918 veroordeelde de Krijgsraad hem ter dood door onthoofding en niet met de kogel aangezien het een geval van gemeen recht betrof.

Koning Albert wees het genadeverzoek af omdat de soldaat voor de rest van de oorlog in de cel zou zitten, terwijl zijn strijdmakers aan het front voortdurend hun leven waagden. Op 29 januari 1918 onthoofde de Franse meesterbeul Anatole Deibler de veroordeelde op de binnenkoer van de gevangenis van Veurne en niet op de markt, zoals Pynaert beweert. De executie was wel voorzien op de Grote Markt maar wegens het gevaar voor Duits artillerievuur werd ze 24 uur uitgesteld en vond ze plaats op de binnenkoer van de gevangenis. Het was de laatste executie met de guillotine in België. Fervaille werd op het burgerlijk kerkhof van Adinkerke begraven (Debaeke 1996, 67-79).

Op voorpost “Beverdijk”

Beverdijk ligt ten noordoosten van Pervijze.

Sedert december 1914 was in De Panne het Rode-Kruishospitaal om en rond het hotel “L’Océan” werkzaam o.l.v. dokter Depage, professor aan de Vrije Universiteit Brussel. Met de hulp van Britse en Deense verpleegsters, vanaf februari 1915 bijgestaan door Belgische verpleegsters die in Engeland waren opgeleid, slaagde hij erin van “L’Océan” een modelinrichting te maken (Christens 1987, 79 en Schepens 1984a, 117).

Loopgraven aanleggen

Op drukke wegen werden op sommige plaatsen camouflagenetten opgehangen die de verkeersdrukke voor vijandelijke waarneming vanuit kabelballons moest verbergen. Uiteraard werden alle militaire installaties zoals geschut aan het oog van de vijand onttrokken (Depoorter 1987, 52).

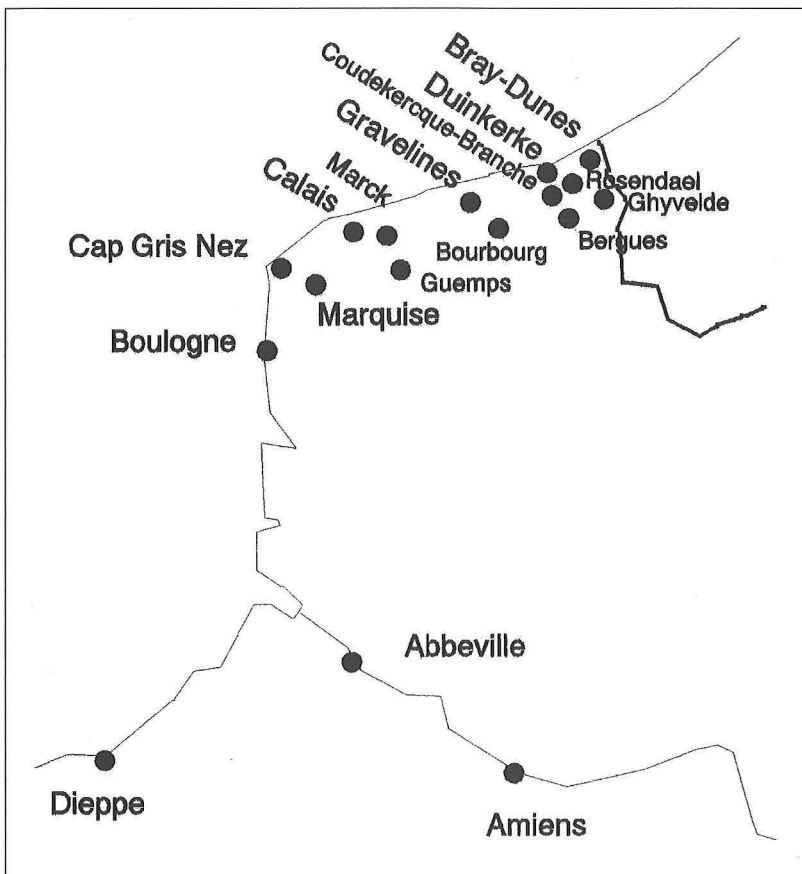
De invoering van de kakiuitrusting maakte een einde aan de grote diversiteit van uniformen binnen het Belgische leger. In de loop van 1915 kregen de soldaten een ovale helm van het Franse type, een groene lange jas en broek van het oude model, een vest van het Engelse type, zwaardere bottines en een kleine en lichte rugzak met tentzeil. In juli en augustus 1915 werd een zomerkostuum van het Engelse type ingevoerd. Het katoenen kakikleurig pak had een jas met uitgesneden kraag, een broek en een kepie die de donkerblauwe muts met overlappen kraag. Vanaf eind oktober 1915 kregen de mannen een winterpak en vanaf 15 november 1915 werd het dragen van het kakiuniform verplicht (Christens 1987, 41-42).

Op rust nabij Duinkerke

Ofschoon de koning op 15 oktober 1914 beslist had dat het Belgisch leger het nationale grondgebied niet mee zou verlaten, lag het voor de hand dat de troepen niet uitsluitend op Belgisch grondgebied konden gelegerd worden. Ze betrokken dus kwartieren o.m. te Bray-Dunes en in diverse gemeenten van het département du Nord. Belgische opleidingskampen lagen verder naar het zuiden, o.m. in Normandië (Schepens 1984b, 143).

Na drie tot zes maanden dienst werd het regiment afgelost en mochten de soldaten op zo'n vijf kilometer achter het front in grote rust gaan. Zo werden De Panne en het Noord-Franse badplaatsje Bray-Dunes en omgeving door Belgen bezet. De benaming "grote rust" dient niet al te letterlijk worden genomen. Met turn- en wapenoefeningen werden de soldaten beziggehouden. Het leven werd vergald door allerlei inspecties op materiaal en uitrusting, door oefeningen, theorielessen en lange afmattende marsen met volledige bepakkings. Tijdens een verblijf in de kuststreek vond op het strand vaak nog een of andere patriotische ceremonie plaats. Naast de gewone kazernedienst werden de soldaten tijdens hun grote rust nog belast met de kustwacht (Christens 1987, 101-103, 112 en 115).

Op 2 januari 1915 had dokter A. Depage in een bioscoopzaak te De Panne een badinstallatie ingericht om de militairen, "opgevreten" door het ongedierte en

het schurft, te ontsmetten. De installatie had een capaciteit van 1.500 baden per dag. Op enkele maanden tijd was het leger nagenoeg van het schurft verlost, maar dat was niet het geval met vlooiën en luizen. De hygiëne betekende een zwaar probleem voor de militaire overheid. Er werden later op verscheidene plaatsen o.m. in De Panne, Oost-Vleteren (Elsendamme) en Pollinkhove (Fintele) open of gesloten baden geïnstalleerd, zodat de manschappen zich konden verzorgen (Schepens 1984b, 49; Schepens 1984a, 124; Christens 1987, 92; Jacobs 1988, 70).

Naast de vlooiën en luizen waren de ratten voor de soldaten een nog grotere plaag. De loopgrachten en kantonnementen krioelden van dit ongedierte. Dagelijks ging men op klopjacht met stokken, schoppen en honden, maar de ratten bleven zich voortplanten. De jacht op ratten werd een sport en er werden zelfs vangwedstrijden georganiseerd. De soldaten moesten voortdurend hun eetrantsoenen beschermen in blikken dozen of in hun gamel (eetketeltje).

Vlooiën, luizen en ratten waren in de soldatenrevues zeer populair, zoals volgend versje getuigt:

Ratten zijn ook opgeroepen
Om te vechten met den troep;
Kan 't dan missen dat ze snoepen
van ons brood en van ons snoep.

Zijn de ratten oorlogsdieren,
't Is nog niets bij vlooi en luis,
Want dees kennen geen manieren,
In ons broek, daar zijn ze thuis.

O ratten en muizen,
Ze zitten dag en nacht aan ons brood.
O vlooiën en luizen,
Ze bijten ons overal rood. (Debaeke 1994, 30-33).

(wordt voortgezet)
Jan LUYSSAERT, Merendree

KUNST IN HET LAND VAN NEVELE (III)

MONI.CA

Kunstenares-dichteres-schrijfster MONI.CA, artiestennaam voor Monica Cattoor werd op 21 januari 1942 geboren in het grensdorpje Eede-Zeeland. Ze bracht haar jeugd door in Maldegem-Kleit en studeerde aan de Gentse Universiteit waar ze in 1966 de graad van licentiaat in de kunstgeschiedenis en oudheidkunde behaalde.

Na haar universitaire studies ging ze restauratietechnieken aanleren en vond ze werk als kunsthistoricus en restaurateur in het atelier van het Museum voor Schone Kunsten te Gent tot ze in 1972 een

eigen atelier opende. Midden de jaren zeventig vestigde ze zich op een oude hoeve in de Mortierstraat te Poesele.

MONI.CA schildert zoals ze dicht en dicht zoals ze schildert. Ze schrijft wat zich aanbiedt en gebruikt daarbij de uitdrukkingwijze die het best de innerlijke boodschap kan overbrengen. Haar gedichten en haar schilderijen horen samen, zij suggereren de raaklijnen tussen het woord en het beeld.

De kunstenaar heeft een aparte kijk op de wereld en de mensen om haar heen. Ze ziet de mens in een wereld bestaande uit landschappen, die hij zelf heeft geschapen, want als we in deze geciviliseerde samenleving om ons heen kijken zien we geen echte natuur meer. Alles is bijgewerkt door de mens. En verder zijn er de steden, de huizen vol voorwerpen enz. Het zijn dus allemaal producten van zijn eigen geest en mede daardoor wordt zijn bestaan steeds meer beperkt. Het is alsof die mens zich heeft opgesloten in een spiegeldoos, waar hij zichzelf in oneindige variaties weerspiegeld ziet en dit als het belangrijkste ervaart. Deze mens beseft nog nauwelijks wie hij in feite is; namelijk een levend wezen onder de vele andere op deze planeet, met wie hij meer fundamenteel verbonden is dan hij meestal denkt. In die spiegeldoos is hij ook creatief, steeds maar zijn eigen wereld herscheppend in oneindige

variaties, in een ruimer of nauwer bewustzijn al naargelang zijn achtergronden maar zelden in staat de afgebakende grenzen van de menselijke concepten te overschrijden, die hem juist van de eenheid met al het bestaande afhouden.

Haar eerste werken zou men "symbolisch-realistisch" kunnen noemen, met vooral oog voor de plantenwereld. Het afgebeelde is detaillistisch, bijna beschrijvend, soms in close-up weergegeven. Zelden legt ze in haar schetsen, tekeningen en de weinige schilderijen, vast wat met de ogen gezien wordt. Doet ze dat wel dan gebeurt dit met een bijna niet geziene perfectie. De kritieken op haar werk uit deze periode zijn dan ook vol lof over haar technische vaardigheden.

De meest onpersoonlijke voorwerpen krijgen een betekenis. De lyrische symboliek die achter het werk schuilgaat lijkt vaag herkenbaar en roept vragen op. Ruimte om te ademen en vooral GROEN, dat voor haar als lucht is, die zij nodig heeft om te kunnen leven. Het groen in zijn oneindige verscheidenheid is de dominante kleur in vele werken. Andere werken vallen op door het mooie evenwicht van thema en vorm.

Een werkwijze die veelal herhaald wordt is dat reële schaduwen worden weggelaten of elders geplaatst. De realistische uitwerking wordt ondergeschikt aan de idee. De schilderijen zijn open vragen. MONI.CA stelt eventueel zelf de vragen zoals "zijn wij naakte goden of zijn wij alleen maar naakt?". Zij geeft uitleg bij haar werken maar die uitleg is niet bindend want zij geeft grif toe dat een uitleg, naast dat hij verrijkend is, hij eveneens begrenzend kan zijn, en dat wil de kunstenaar zeker niet. Aan de vrijheid van denken van de waarnemer mag niet geraakt worden.

Vanaf 1982 breekt MONI.CA met haar werkstijl van de vorige jaren. Het strak gelijkende is weg en maakt plaats voor een totaal ontspannen werkwijze. De periode van de olieverschilderijen lijkt voorbij om plaats te maken voor andere, meer gemengde materies. De nieuwe creaties worden ruimterijen genoemd, het zijn kosmische, panoramische landschappen gedragen door lijnen.

De lijnen zijn de golvingen die we ook in de natuur ontwaren zoals de grillige meanders der beken en rivieren, de bewegingen in het wolkenlandschap, de trillingen van de lucht, de kronkels op het strand maar ook de jaarringen in het

hout, de spiralen der gesteenten enz. Ze maken deel uit van de natuur om ons heen en ze zijn ook in hen die er receptief voor zijn, zoals hier de kunstenaressen die als het ware gewoon laat gebeuren, die gewoon het natuurlijke zijn gang laat gaan.

MONI.CA noemt deze werken "holistisch", wat betekent geheel, heilig, niet verbreekbaar m.a.w. alles is met alles verbonden.

Voortbouwend op het laten gebeuren verrast MONI.CA de galerijbezoekers in 1986 met een reeks holistische landschappen die in het oog springen door hun prachtige kleurenharmonie. Het zijn werelden in wording die voortdurend in beweging zijn, waar de mens nog niet is tussengekomen. Waar bij haar vorige werken de tekening primeerde is dit nu duidelijk het picturale geworden.

De kunstenaressen wendt hier een speciale techniek aan door het mengen van aquarelverfpigmenten met vette grondstoffen. Het uitstrijken van dit mengsel veroorzaakt afstotingseffecten waardoor lege vlekken en kloven ontstaan. Voor de verdere afwerking wordt het penseel vervangen door een aërograaf, een soort viltstift met geperste lucht, waar in de natte materie grillige vormen worden geschapen.

De kunstenaressen die reeds gedichten schreef voor ze begon te schilderen zet in 1988 haar eerste stappen naar buiten in de literatuur met de uitgave van de opmerkelijke gedichtenbundel "Het teken van de uil". Het kaftontwerp en de illustraties zijn van de kunstenaressen zelf. Het zijn foto's van holistische landschappen die door haar werden gecreëerd. De verzamelde gedichten zijn een ode aan de natuur, de belaagde natuur, in al zijn schoonheid bedreigd door de mens die zijn natuurlijk evenwicht kwijt is.

In 1989 maakt MONI.CA een solotrip in de Franse Cevennen. Het inspireert haar tot nieuwe landschappen, niet zozeer de realistische weergave van het berglandschap spreekt haar aan wel het ritme van de lijnen waarvan ze de structuur met het penseel aanbrengt.

Het jaar daarop verschijnt "Rakelings langs het Drongengoed", een verzameling van gedichten, geschiedschrijving en bezienswaardigheden onder één titel over dit unieke stukje Oost-Vlaams natuurgebied waar de natuur, de gebouwen en de mensen tot één structuur zijn samengegroeid.

De kaftomslag van “Het teken van de Uil”
is een holistisch werkje van MONI.CA zelf.

Het recente werk van MONI.CA is een verkenningstocht naar de wezenlijke gelijkenissen en tegenstellingen in de natuurlijke en de kunstmatige, maar toch ook uit natuurkrachten voortgebrachte energie. Zij vinden elkaar in haar werk in een vloed van golvende, uitwaaierende of harmonische verbindingslijnen.

En daar deze elektrische of zonvervangende energie het uiteindelijk ook bijna helemaal van ons zou kunnen overnemen, krijg je een in de toekomst geprojecteerde omgekeerde wereld, waarin robotten onder de vorm van hogepriesters, priesteressen en krijgers de laatste stukken natuur als heilige relikwieën zullen verdedigen en dit met een onverzettelijke fascinerende kracht.

Aldus de boodschap van de kunstenaar...

André BOLLAERT, Poesele

Tentoonstellingen

Individuele tentoonstellingen

- 1981: Gent, Galerij ADG (mei, juni)
- 1982: Gent, Kaleidoskoop (oktober, november)
- 1986: Gent, Galerij Resonans (november, december)
- 1988: Gent, Hotel Climat (september)
- 1988: Sint-Martens-Latem, Museum Dhondt-Dhaenens (november)
- 1989: Oostburg (Nederland), NMB-Bank (mei)
- 1989: Sint-Martens-Latem, Latemse Galerij (juni, juli)
- 1990: Ussel, Drongengoed (juni, juli)
- 1996: Nevele, Retrospectieve in de Raadszaal van het Gemeentehuis (november)

Groepstentoonstellingen

- Gent, Galerij Pantheon (1980)
- Genk, Cultureel Centrum (1985)
- Gent, Galerij Resonans (1987)
- Schoten, Kasteel Schoten (1988)

Internationale tentoonstellingen
LINEART 92, Flanders Expo, Gent.

**Bijlage 1 - Fragment uit "Het teken van de Uil", uitgeverij De Koofschep,
Hilversum/Antwerpen, 1988, blz. 5**

BETON

... want de aarde
zal getuigen...

Wij maken beton
wij mensen

hoekig hard en grijs beton

Zagen wij de aarde niet
volgden wij de stromen niet
dreven wij nooit
in de stille meren van de zon?

Neen wij kaptten de bochten recht
en goten beton!

**Bijlage 2 - Fragment uit “Rakelings langs het Drongengoed”, uitgeverij
De Koofschep, Hilversum/Antwerpen, lente 1989/1990, blz. 23, 24, 25.**

NACHT

Een grote vogel
daalt geruisloos
op het erf
en wacht
Is hij de waker
van de bleke
klare nacht?

De volle maan
eist haar tol
van uitgelaten mensen
op de oprijlaan
in wie die nachtelijke waan
een vreemde gekte
liet ontstaan

VERSLAGEN

*Zondag 8 februari 1998, 28ste statutaire vergadering en lezing door Jan Luys-
saert over "Cyriel Buysse's 'Recht van de Sterkste': verzinsel en waarheid".*

Tijdens zijn begroeting heette voorzitter Jan Luysaert de meer dan zeventig aanwezigen hartelijk welkom en verontschuldigde de bestuursleden Daniël D'Hooge die wegens ziekte, en Eddy Verstraete die wegens beroepsactiviteiten in het buitenland niet aanwezig konden zijn.

Het programma van de 28ste algemene ledenvergadering bestond uit twee delen.

In het eerste deel zocht de spreker een antwoord op de vraag wat er in Buysse's "Recht van de Sterkste" verzinsel is en wat er op werkelijke feiten berust. De lezing zelf werd geïllustreerd met enkele treffende fragmenten uit het werk van Buysse, voorgedragen door William Van Hove.

Tijdens de pauze werden de heerlijke koekenboterhammen en dampende koffie opgediend. Dit was een idee van bestuurslid Yvonne De Keere. Bij het klaarmaken van deze lekkere dingen werd zij bijgestaan door Irène Buysse en Mieke De Graeve.

In het tweede gedeelte van de vergadering werd de Nevelse Huwier aange-
reikt.

Naar aanleiding van het tienjarig bestaan van de heemkundige kring werd een prijs ingesteld voor verdienstelijke heemkundigen uit de streek. Die prijs kreeg de speelse naam van een verdwenen Nevelse perensoort: de huwier. Als aandenken ontvangen de laureaten een bord waarop een Nevelse Huwier is afgebeeld; ze mogen zich dan ook Prins in de Orde van de Nevelse Huwier noemen.

Vooraleer hij hulde bracht aan de twee laureaten van 1998, gaf voorzitter Jan Luysaert een bondige definitie van het begrip "heemkunde". Heemkunde is de studie van alle facetten van de streek waar iemand woont en waar hij zich thuis voelt. Een heemkundige kan dan in zijn streek de literatuur, de taal, de politieke geschiedenis, de archeologie, de volksdevotie, het godsdienstig leven, het verenigingsleven, de ontginningsgeschiedenis, de persoonsnamen, de plaatsnamen, de aardrijkskunde, de architectuur, enz. uit een ver of nabij

verleden onderzoeken, bestuderen en de resultaten publiceren. De beide laureaten mogen zich in die zin echte heemkundige noemen.

De eerste laureaat was de heer Gentiel Desmet uit Deinze. De heer Desmet is in de eerste plaats de bezieler van enkele studies over het muziekleven in Deinze. Voor de heemkundige kring “Het Land van Nevele” gaat zijn betekenis nog verder. Jarenlang heeft de heer Desmet alle teksten die hij kon vinden i.v.m. het Land van Nevele in oude kranten vooral dan de “Gazette van Deinze” gefotokopieerd en in twee zeer verzorgde en dikke mappen geschonken aan de heemkundige kring. Gentiel Desmet is voor het Land van Nevele de documentalist, de man die bouwstenen heeft aangebracht die kunnen dienen voor studies over een bepaald facet van ons werkgebied. Om die redenen werd de heer Desmet opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Een heel ander iemand is de heer Gilbert Vansteenkiste uit Zeveren. In 1973 publiceerde de heer Vansteenkiste een eerste korte bijdrage over Zeveren en dan blijft het bijna twintig jaar stil. Vanaf 1994 echter ontving de redactie van “Het Land van Nevele” geregeld zeer gewaardeerde artikelen van zijn hand o.m. over het onderwijs en het kerkelijk leven van Zeveren. De publicatie van die bijdragen hadden mede tot gevolg dat het ledenaantal in Zeveren merkwaardig steeg. Om die redenen werd de heer Vansteenkiste opgenomen in de Orde van de Nevelse Huwier.

Na deze blijken van waardering voor het heemkundig werk van beide gelauwerden dankte de heer Vansteenkiste ook in naam van de heer Desmet het bestuur van “Het Land van Nevele”.

Na het financieel verslag door penningmeester André Bollaert en het activiteitenverslag 1997 door de voorzitter eindigde bij de koffie met koekenboterhammen deze geslaagde bijeenkomst.

Activiteitenverslag 1997

Voordrachten, tentoonstellingen:

Zondag 9 februari 1997, lezing met dia's door Prof. Dr. Antoon Verhoeven over “De vormentaal van het landschap tussen Kale en Leie”.

Zondag 23 maart 1997, bezoek aan de tentoonstelling in het Miat te Gent “Zo leefde overgrootmoeder. Huishoudelijk comfort in de 19de en begin 20ste eeuw”.

Van zaterdag 17 tot maandag 19 mei 1997, in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling te Nevele, tentoonstelling samengesteld door Ph. Bockstael over "Bier van hier. Over de vroegere brouwerij Meiresonne uit Landegem".

Juni 1997, uitreiking van de prijs voor geschiedenis aan de best gequoteerde leerlingen van de zesde klas in het Land van Nevele.

Zaterdag 12 en zondag 13 juli 1997, dertiende uitreiking van bedevaart-vaantjes van de H.Donatus in de kerk van Poesele.

Zaterdag 20 september 1997, medewerking aan de tweedehands boekenmarkt op het kerkplein van Bachte.

Zaterdag 20 september 1997, lezing te Bachte door Wim De Clercq over "Feiten uit eigen bodem. Archeologie als bijdrage tot de kennis van de regionale geschiedenis".

Zaterdag 21 september 1997, lezing te Bachte door Jan Luysaert over "Cyriel Buysse, tussen fictie en werkelijkheid".

Tijdschriften:

Het driemaandelijks heemkundig tijdschrift "Het Land van Nevele" verscheen in 1997 in vier afleveringen met in het totaal 308 bladzijden, in een oplage van 450 exemplaren.

Het driemaandelijks familiekundig tijdschrift "Mensen van Toen" verscheen in 1997 in vier afleveringen met in het totaal 102 bladzijden, in een oplage van 275 exemplaren.

Bibliotheek:

In samenwerking met de Plaatselijke Openbare Bibliotheek Nevele werd de volledige inhoudsanalyse van de tijdschriften "Het Land van Nevele" en "Mensen van Toen" opgenomen in de inventaris van de P.O.B. Nevele en kan er geraadpleegd worden.

De bibliotheek van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" (Veldestraat 49, Merendree) was ook in 1997 elke eerste zondag van de maand toegankelijk voor alle vorsers, zowel leden als niet-leden.

J.L.

Tentoonstelling "Ongeschreven verleden. Een archeologische kijk op de vroegste bewoningsgeschiedenis van het Land van Nevele", van zondag 31 mei 1998 tot zondag 7 juni 1998 in de vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling te Nevele.

De pinkstertentoonstelling was de vierde in een traditie die begon in 1995 naar aanleiding van het 25-jarig bestaan van de heemkundige kring "Het Land van Nevele". Toen brachten we een zestigtal schilderijen en tekeningen samen die hoekjes en dorpsgezichten uit de gemeenten van het Land van Nevele voorstellen. In 1996 boden we een overzicht van 25 jaar persfoto's uit het Land van Nevele. Vorig jaar organiseerden we een tentoonstelling over de verdwenen brouwerij Meiresonne uit Landegem.

De tentoonstelling "Ongeschreven verleden" handelde - zoals de naam het zegt - over het verleden waarover geen geschreven documenten bestaan. Sedert 1995 vindt systematisch archeologisch onderzoek plaats in o.m. Merendree, Landegem en Nevele. Zo zijn in Merendree en Nevele recent bewijzen van Romeinse bewoning aan het licht gekomen. Maar reeds veel vroeger bij het graven van het Schipdonkkanaal in 1847-48 kwamen er belangrijke vondsten aan het licht.

Dit bracht ons bestuurslid en archeoloog Wim De Clercq op de idee om in één tentoonstelling een overzicht te bieden van de belangrijkste vondsten van 1850 tot heden. Onder zijn wetenschappelijke leiding werden stukken uit diverse grote openbare en privé-collecties samengebracht.

Aan de hand van kaarten, luchtfoto's, werkdocumenten, scherven, sieraden, pottten en pannen kreeg de bezoeker een uniek overzicht over het verre verleden van onze streek.

Tegelijkertijd werd geprobeerd om de draad te trekken van meer dan 12.000 jaar menselijke bewoning in het Land van Nevele en ook een antwoord te geven op de vraag "Wat is archeologie en hoe gaan archeologen te werk?".

De openbare collecties kwamen uit de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel, uit het Provinciaal Archeologisch Museum voor Zuid Oost-Vlaanderen te Velzeke en uit de collecties van vakgroep archeologie aan de Universiteit Gent.

Dank zij de tussenkomst van notaris Duerinck slaagden we er ook in stukken uit de privé-collecties van mevrouw Goeminne en van de familie Vindevogel uit te stallen. Wij danken mevrouw Goeminne en de familie Vindevogel voor hun belangloze medewerking.

Een tentoonstelling opbouwen kost geld en verslindt mensen. We konden rekenen op de ruime financiële en materiële tussenkomst van de gemeente Nevele en de Gemeentelijke Raad voor Cultuurbeleid Nevele. De uitleendienst van de Provincie Oost-Vlaanderen bezorgde ons de panelen en vitrines en de gemeente Nevele zorgde voor personeel en een vrachtwagen.

Een tentoonstelling zoals deze opbouwen vraagt veel mankracht. Wij danken Wim De Clercq die zich in zijn jong enthousiasme geen tijd of moeite heeft gespaard om deze tentoonstelling tot in de puntjes te verzorgen.

Gelukkig konden wij ook een beroep doen op andere leden van ons bestuur. Daniël D'Hooge vond voor de meest onmogelijke problemen een pasklare oplossing; Marcel Michiels sprong met zijn praktisch verstand bij waar hij kon; Eddy Verstraete haalde met kennis van zaken allerlei teksten en opschriften uit zijn computer; André Bollaert hield ons budget onder controle; de dames Irène Buysse en Yvonne De Vos zorgden voor een vlotte bediening tijdens de receptie en ons bestuurslid Arnold Strobbe hield samen met de andere leden van het bestuur de tentoonstelling open.

Voor de vierde keer op rij vonden we een onderkomen in deze vroegere cichoreifabriek Buysse-Loveling, zo stijlvol gerestaureerd door notaris en mevrouw Duerinck.

De tentoonstelling mag zowel inhoudelijk als wat het aantal bezoekers betreft een succes worden genoemd. We beseffen maar al te goed dat archeologie geen populair thema is en toch waren er de dag door ononderbroken belangstellende bezoekers aanwezig.

Voor scholen en verenigingen waren rondleidingen voorzien. De scholen van Nevele, Landegem en Bachte-Maria-Leerne kwamen op bezoek. Wij zijn als inrichters heel tevreden met de opkomst van 600 bezoekers.

J.L.

Het zesde leerjaar van de Sint-Vincentiuschool op bezoek bij “Het Land van Nevele” tijdens de tentoonstelling “Ongeschreven verleden”:

Gehurkt v.l.n.r.: Ilse Rothier, Nick Verriest, Rembert Notte, Thomas De Smul, Joris De Waele en Lindsey De Witte

Rechtstaand v.l.n.r.: Ruben Van der Meeren, Ann Van Tornhout, Liesje Bollaert, Lien Meersman, Cindy Van Heule, Sarah Debuque, Sylvie De Vreese, Cindy De Meulenaere en Liesbet Lambrecht.

Prijs voor geschiedenis toegekend door de heemkundige kring “Het Land van Nevele” en “E.P. Nieuwlandprijs” 1998

Als waardering en aanmoediging voor de geschiedkundige vorming van de leerlingen van de basisscholen in het Land van Nevele werkgebied, kent de heemkundige kring elk jaar een bijzondere prijs voor geschiedenis toe aan de leerling(e) van de hoogste klas die het beste resultaat heeft behaald voor het vak geschiedenis.

De bekroonde leerlingen ontvingen een gratis abonnement op “Het Land van Nevele” en twee boeken over de kerk van Hansbeke.

De prijs ging dit jaar naar:

Dieter De Cocker (Gemeenteschool Nevele, afd. Nevele)

Cindy De Meulenaere (Sint-Vincentiuschool, Nevele)

Ellen De Vlieger (O.-L.-Vrouw Presentatie, Lotenhulle)
Michaël D'Haese (Gemeenteschool Nevele, afd. Landegem)
Daphne Serruys (Sint-Gerolfsschool, Merendree)
Tim Van de Sijpe (Vrije Gemengde Basisschool, Hansbeke)
Matthias Verstraete (St.-Hendrikscollege Deinze, afd. Bachte-Maria-Lerne)
Wegens haar bijzondere pedagogische aanpak heeft de Leefschool Klavertje Vier uit Nevele de prijs toegekend aan haar documentatiecentrum.

Tijdens de plechtige proclamatie op dinsdag 30 juni 1998 werd in de Basisschool van Hansbeke aan de leerling met het beste resultaat voor natuurkunde de "E.P. Nieuwlandprijs" uitgereikt. De prijs ging dit jaar naar Pieter Langeraert en Tim Vanden Daele.

Wij danken alle scholen voor hun vlotte medewerking en feliciteren de leerlingen van harte.

J.L.

Zaterdag 11 en zondag 12 juli 1998. Uitreiking van bedevaartvaantjes in de kerk van Poesele.

Op initiatief van onze kring werden tijdens het tweede weekend van juli bedevaartvaantjes uitgereikt van de heilige Donatus in de kerk van Poesele. Het was dit jaar de 14de maal dat deze uitreiking plaatsvond. De afbeelding van de heilige werd ontleend aan het bidprentje dat de Drongense religieuze kunstenaar Willy Schoon in 1944 in opdracht van de Poeselse pastoor Albert Roegiers ontwierp.

Het vaantje werd gedrukt op 80 gr fuchsia papier. Daar waar in het verleden steeds werd geopteerd voor een rechthoekige driehoek met de rechte hoek links werd dit jaar gekozen voor een omgekeerde gelijkbenige driehoek. De basis van de tekening meet 17 cm, de hoogte 22 cm. Net als de vorige jaren bedroeg de oplage 200 exemplaren.

Tijdens de zaterdagmis werden 39 vaantjes van de donderheilige uitgereikt en tijdens de zondagmis 32 waarvan ongeveer 1/3 aan bedevaarders van buiten de parochie. Achteraf worden elk jaar door verzamelaars en Donatusvereerders nog ongeveer een vijftigtal vaantjes afgehaald.

A.B.

**Bibliotheek van de heemkundige kring
"Het Land van Nevele"**

De bibliotheek is voor iedereen toegankelijk elke eerste zondag van de maand van 10 uur tot 12 uur (niet in juli) en na telefonische afspraak met Jan Luyssaert (09/371.60.53). De catalogus op onze tijdschriften *Het Land van Nevele* en *Mensen van Toen* kan ook geraadpleegd worden in de Gemeentelijke Bibliotheek van Nevele, Stationsstraat 19, Landegem

Bibliothecaris

Wim De Clercq, Rostraat 12, 9850 Hansbeke

Bestuur

André Bollaert (secretaris dagelijkse werking)

Irène Buysse

Wim De Clercq (bibliothecaris)

Stefaan De Grootte

Lieven De Ruyck (secretaris tijdschriftadministratie)

Yvonne De Keere

Daniël D'Hooge

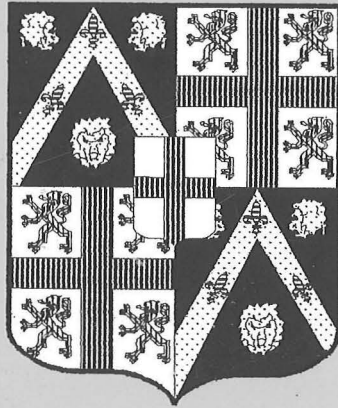
Jan Luyssaert (voorzitter)

Marcel Michiels

Arnold Strobbe (ondervoorzitter)

Eddy Verstraete

HEEMKUNDIGE KRING

“HET LAND VAN NEVELE”